

AALST PUPILLEN SITE – OUD STADHUIS
EINDRAPPORT
2023|348 EN 2024B65

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN
ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

AALST PUPILLENSITE – OUD STADHUIS

EINDRAPPORT – 2023I348 EN 2024B65

SIGRID KLINKENBORG & ERIK VERBEKE

DOSSIERSAMENSTELLING

Sigrid Klinkenborg

PROJECT

Aalst Pupillensite – Oud Stadhuis: eindverslag
bureauonderzoek en proefputtenonderzoek
Projectcode: 2023I348 en 2024B65
Projectnaam: 21-AAL-PP
SOLVA Archeologierapport nr. 330

OPDRACHTGEVER

Stad Aalst
contactpersoon: Isabel Sureda (AGSA)
Werf 9
9300 Aalst
Tel: 053/73.24.97
isabel.sureda@aalst.be

OPDRACHTHOUDER

SOLVA
Projectteam: Archeologie
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
Tel: 053/64 65 20
info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b
9320 EREMBODEGEM
Tel: 053/64 65 36
archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2025/12.857/15

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

1 INHOUD

1	INHOUD	3
2	VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK	7
2.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	7
2.2	AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN HET VERSLAG	8
2.2.1	DE BESTAANDE TOESTAND	8
2.2.2	DE ONDERZOEKSOPDRACHT	14
2.2.3	WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET BUREAUONDERZOEK	15
2.3	ASSESSMENTRAPPORT	16
2.3.1	METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA	16
2.3.2	CONSERVATIE-ASSESSMENT	16
2.3.3	DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING	16
2.3.4	HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER	25
2.3.5	HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER	58
2.3.6	GEKENDE BODEMVERSTORINGEN BINNEN HET PROJECTGEBIED	60
2.3.7	DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED	61
2.3.8	AANBEVELINGEN VOOR EEN VERVOLGTRAJECT	65
2.3.9	VOORSTEL PROEFSLEUVEN	65
3	VERSLAG VAN RESULTATEN PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN	69
3.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	69
3.1.1	DE ONDERZOEKSOPDRACHT	69
3.1.2	WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK	70
3.2	ASSESSMENTRAPPORT	80
3.2.1	BESCHRIJVING VAN DE AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET ONDERZOCHE GEBIED	80
3.2.2	ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN	81
3.2.3	ASSESSMENT VAN VONDSTEN	125
3.2.4	EEN ASSESSMENT VAN DE STALEN	125
3.2.5	CONSERVATIE-ASSESSMENT	126
3.2.6	DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED EN CONFRONTATIE VAN DE BEVINDINGEN MET DE RESULTATEN VAN VOORGAANDE ONDERZOEKSFASES	126
3.2.7	DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED	131
4	BIBLIOGRAFIE	132
4.1	LITERATUUR	132
4.2	WEBSITES	133
5	BIJLAGEN	134
5.1	HANDLEIDING BIJ HET RAADPLEGEN VAN DE BIJLAGEN	134
5.2	LIJSTEN	135
5.3	GRONDPLAN	135

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 1/06/2022).....	7
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/06/2022).....	8
Figuur 3: Bodemkaart met aanduiding van Aalst (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020).....	16
Figuur 4: Quartairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	18
Figuur 5: Tertiairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	19
Figuur 6: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	20
Figuur 7: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	20
Figuur 8: Hoogteprofielen genomen ter hoogte van het projectgebied (digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	21
Figuur 9: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	21
Figuur 10: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	22
Figuur 11: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	22
Figuur 12: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	23
Figuur 13: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	23
Figuur 14: Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	24
Figuur 15: Uitsnede uit Stadsplan van Jacob van Deventer (1565) (bron: kbr.be).....	33
Figuur 16: projectie van de situatie op de kaart van van Deventer op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgetekend.....	34
Figuur 17: Uitsnede uit de kaart van Guicciardini (1581) met situering (bij benadering) van het huidige onderzoeksgebied (bron: kbr.be).....	35
Figuur 18: Uitsnede uit de kaart van Braun en Hogenberg (1588-1597) (bron: antiquemaps.com).....	36
Figuur 19: projectie van de situatie op de kaart van Braun & Hogenberg op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgetekend.....	37
Figuur 20: Uitsnede uit de kaart van De Dijn (1629) met situering van het huidige onderzoeksgebied. Opvallend aan deze kaart is de omgekeerde oriëntatie: de stad is vanuit het noorden gezien afgebeeld. (bron: Foto 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst).....	38
Figuur 21: projectie van de situatie op de kaart van De Dijn op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgetekend.....	39
Figuur 22: Uitsnede uit de Sanderuskaart (1649) (bron: Geheugenvannederland.nl).....	40
Figuur 23: projectie van de situatie op de kaart van Sanderus op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgetekend. Ook in blauw weergegeven is een opvallend en voorheen onopgemerkt nieuw bouwelement.....	40
Figuur 24: Uitsnede uit het Plan de la ville et faubourgs d'Alost (1745) (bron: gallica.bnf.fr).....	42
Figuur 25: projectie van de situatie op het plan de la ville et faubourgs d'Alost op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgetekend.....	43
Figuur 26: Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	44
Figuur 27: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2020).....	45
Figuur 28: projectie van de situatie op kaart van Ferraris op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgetekend.....	46
Figuur 29: Pentekening van het Landhuis uit De Comitatu Alostano van 1784 (bron: Stadsarchief Aalst).....	47
Figuur 30: grondplan van de civiele en later militaire gevangenis zoals ze er uit zag rond 1800 (bron: Regie Der Gebouwen).....	48
Figuur 31: projectie van het grondplan van de gevangenis op de huidige kadasterkaart. De gebouwen zijn in rood aangeduid, de binnenkoeren zijn rood gearceerd.....	49
Figuur 32: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	50
Figuur 33: projectie van de Atlas der Buurtwegen op de huidige kadasterkaart. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgetekend.....	51
Figuur 34: Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	52
Figuur 35: grondplan van de militaire gevangenis van na 1845 (bron: Regie Der Gebouwen).....	53

Figuur 36: projectie van het grondplan van de gevangenis op de huidige kadasterkaart. De gebouwen zijn in rood aangeduid, de binnenkoeren zijn rood gearceerd.....	54
Figuur 37: uitsnede uit de kadasterkaart van De Ponthier (bron: Stadsarchief Aalst).....	55
Figuur 38: grondplan van de Pupillenschool van rond 1930 (bron: Regie Der Gebouwen).....	56
Figuur 39: projectie van het grondplan van de Pupillenschool op de huidige kadasterkaart. De gebouwen zijn in rood aangeduid, de binnenkoeren zijn rood gearceerd.....	57
Figuur 40: CAI op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022).....	58
Figuur 41: kadasterplan van het projectgebied (blauw omlijnd) met aanduiding van de aanwezige kelders (rood).....	60
Figuur 42: vlekkenplan met de verwachte bebouwing (rood) op basis van de verschillende historische bronnen geprojecteerd op het kadasterplan.....	62
Figuur 43: vlekkenplan met de verwachte achtererven (rood-groen gearceerd) bovenop de bebouwde zones en geprojecteerd op de kadasterkaart.....	63
Figuur 44: vlekkenplan met de verwachte onbebouwde zones (groen) samen met de bebouwde zones en de achtererven, geprojecteerd op de kadasterkaart.....	64
Figuur 45: voorstel voor een vooronderzoek met 9 proefsleuven (oranje) aangeduid op het kadasterplan. De bestaande groenzones met kruinprojecties zijn eveneens aangeduid op plan (groen).	66
Figuur 46: inplantingsplan van de proefsleuven op het GRB plan (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 20/03/2024)..	76
Figuur 47: Weergave van de oorspronkelijk geplande locatie van de proefputten (blauw) en de uiteindelijk geplaatste proefputten na rekening te houden met de lokale omstandigheden op het terrein (zwart). (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/01/2024).....	79
Figuur 48: Profiel 5AB in proefput 6 als referentieprofiel	80
Figuur 49: Grondplan A in proefput 1.....	87
Figuur 50: Grondplan B in proefput 1.....	88
Figuur 51: Profiel 2AB in proefput 1.....	93
Figuur 52: Grondplan A in proefput 2.....	93
Figuur 53: Grondplan A in proefput 3.....	97
Figuur 54: Grondplan B in proefput 3.....	97
Figuur 55: Profiel 13AB in proefput 3.....	99
Figuur 56: Grondplan A in proefput 4.....	102
Figuur 57: Grondplan B in proefput 4.....	102
Figuur 58: Profiel 17AB in proefput 4.....	104
Figuur 59: Grondplan A in proefput 5.....	106
Figuur 60: Grondplan B in proefput 5.....	106
Figuur 61: Profiel 15AB in proefput 5.....	108
Figuur 62: Profiel 16AB in proefput 5.....	108
Figuur 63: Grondplan A in proefput 6.....	110
Figuur 64: Hypothetische gebouwplattegrond indien verondersteld wordt dat PS6-3 een nokdrager van de korte zijde van het gebouw is en PS6-8 een nokdrager van de lange zijde. Gezien de vorm en oriëntatie van de paalsporen lijkt dit de meest waarschijnlijke hypothese.....	113
Figuur 65: Hypothetische plattegrond indien verondersteld wordt dat PS6-8 een nokdrager van de korte zijde van het gebouw is en PS6-3 een nokdrager van de lange zijde.....	114
Figuur 66: Grondplan A in proefput 7.....	116
Figuur 67: Plan met de fasering van de aangetroffen muren.....	117
Figuur 68: scan en doorsnedes van de gietmal aangetroffen in afvalkuil PS7-1.....	119
Figuur 69: Grondplan A in proefput 8.....	120
Figuur 70: Grondplan B in proefput 8.....	121
Figuur 71: Profiel 8AB in proefput 8.....	122
Figuur 72: allesporenplan geprojecteerd op het kadasterplan.....	124

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: Zicht op het voormalige Stadhuis vanop de Grote Markt (bron: Google Streetview 2019).....	9
Foto 2: Zicht op het Landhuis vanop de binnenplaats van het Stadhuis (bron: https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/209094).....	9
Foto 3: Zicht op het klooster vanuit de Zwarte Zustersstraat (bron: Google Streetview 2020).....	10
Foto 4: Zicht op de achterzijde van de kloostergebouwen.....	10
Foto 5: Zicht op het Hotel Van Langenhove vanuit de Zwarte Zustersstraat (bron: Google Streetview 2020).....	11
Foto 6: Zicht op de achterzijde van het Hotel Van Langenhove.....	11
Foto 7: zicht op de Pupillensite vanaf de zuidzijde van de Graanmarkt (bron: Google Streetview 2020).....	12
Foto 8: zicht op de Pupillensite vanaf de noordzijde van de Graanmarkt (bron: Google Streetview 2020).....	12
Foto 9: zicht op de Graanmarkt vanuit zuidwestelijke hoek (bron: Google Streetview 2020).....	13
Foto 10: zicht op de Graanmarkt vanuit noordoostelijke hoek (bron: Google Streetview 2022).....	13
Foto 11: het stadhuis anno 1978, © Vlaamse Gemeenschap (https://beeldbank.onroerenderfgoed.be/images/245597).....	28
Foto 12: het voormalige zwarte zustersklooster met rechts vooraan het huis de Kegel, ©Aalst.tv.....	29

Foto 13: de kapel en een deel van het klooster zoals ze er vandaag uitzien, ©Tijl Vereenooghe.....	30
Foto 14: het hotel van Langenhove zoals het er vandaag de dag uitziet, ©Anne Blondé.....	31
Foto 15: het nationale oorlogsmonument op de Graanmarkt anno 2010, © Vlaamse Gemeenschap (https://beeldbank.onroerendergoed.be/images/143454).....	31
Foto 16: Profiel 6AB in proefput 1. Onderaan in het profiel is de onverstoorde moederbodem zichtbaar.....	82
Foto 17: Profiel 10AB in proefput 2.....	83
Foto 18: Profiel 12AB in proefput 3.....	83
Foto 19: Deel van profiel 17AB in proefput 4. De eenvoudige stratigrafie is duidelijk zichtbaar.....	84
Foto 20: Profiel 15AB in proefput 5. Aan linkerkant in het profiel is de onderaan de onverstoorde moederbodem zichtbaar.....	84
Foto 21: Profiel 5AB in proefput 6. Ook hier is de eenvoudige stratigrafische opbouw duidelijk zichtbaar.....	85
Foto 22: Deel van profiel 9AB in proefput 7. Het betreft het zuidoostelijke deel van de put met een eenvoudige stratigrafische opbouw.....	85
Foto 23: Deel van profiel 9AB in proefput 7. Dit is een deel van de noordwestelijke puthelft. Onderaan is de moederbodem zichtbaar.....	86
Foto 24: Profiel 8AB in proefput 8.....	86
Foto 25: Zicht op de beerput in de noordelijke helft van proefput 1. Ten noorden van de beerput is muur PS1-17 zichtbaar	89
Foto 26: Profiel 2AB in proefput 1.....	90
Foto 27: Grondplan A in proefput 1 met aan oostelijke zijde puinkuil PS1-1.....	91
Foto 28: Profiel 6AB in proefput 1.....	92
Foto 29: Profiel 10AB in proefput 2. In de donkere tuinlaag zijn de puinkuilen duidelijk zichtbaar.....	94
Foto 30: Detail van de noordwestelijke helft van proefput 2 (grondplan A). Centraal is de grote afvalkuil PS2-4 waar te nemen.....	95
Foto 31: coupe AB op paalspoor PS2-12. De ondiepe bewaring is representatief voor alle paalsporen in deze proefput	95
Foto 32: grondplan A in proefput 2, aangelegd net onder tuinlaag PS2-19. Hier is de complexiteit van de elkaar oversnijdende kuilen en andere sporen duidelijk zichtbaar.....	96
Foto 33: Uitbraakspoor PS3-5 in profiel 12AB.....	98
Foto 34: coupe AB op puinkuil PS3-3.....	100
Foto 35: oostelijke deel van grondplan B. Ten noorden is de greppel PS3-10 te zien, die aan westelijke zijde vergraven is door een recente verstoring en aan de zuidelijke sleufwand is kuil PS3-6 duidelijk zichtbaar.....	101
Foto 36: grondplan B van proefput 4.....	103
Foto 37: Detail van uitbraakspoor PS4-1.....	104
Foto 38: coupe AB op greppel PS4-7.....	105
Foto 39: Grondplan A in proefput 5 met daarop recente muur PS5-4 en beerput PS5-1 (muur) en PS5-3 (vulling). Aan linkerkant is het restant van de oudere muur PS5-8 zichtbaar.....	107
Foto 40: grondplan B in proefput 5.....	109
Foto 41: coupe AB op kuil PS6-6. Dit is een van de kuilen die tuinlaag P`S6-15 doorsnijdt.....	111
Foto 42: detail van profiel 5AB met tuinlaag PS5-15 die doorsneden wordt door kuil PS6-7 en daaronder paalspoor PS6- 31 dat door een groot deel van paalspoor PS6-8 gegraven is.....	112
Foto 43: detail van profiel 1AB met paalspoor PS6-3 dat deels vergraven is door PS6-16 en bovenaan tuinlaag PS6-15.	112
Foto 44: coupes op de vermoedelijk Romeinse kuilen PS6-4, PS6-1 en PS6-5.....	115
Foto 45: Detail van profiel 9AB met tuinlaag PS7-23 en onderliggende laag PS7-43 die mogelijk op te splitsen valt in meerdere oudere tuinlagen.....	118
Foto 46: Tuinlaag PS7-23 tussen muren PS7-26 (vooraan in beeld) en PS7-21 (achteraan). In deze tuinlaag is ook afvalkuil PS7-1 duidelijk zichtbaar door de concentratie aan vondstmateriaal.....	118
Foto 47: Coupe AB op afvalkuil PS7-1.....	119
Foto 48: Bodem van kuil PS8-1 met de grote concentratie slachtafval.....	122
Foto 49: Onderaan deze foto is de oude gewelfde riolering zichtbaar waar ook muur PS8-5 op gpl A deel van uitmaakt.	123

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2024B65

Sitecode: 21-AAL-PP

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie:

Oost-Vlaanderen, Aalst, Graanmarkt – Molenstraat – Zwarte Zustersstraat - Grote Markt – Peperstraat

Bounding box:

Punt 1: x=126754.390, y=181240.519

Punt 2: x=126937.530, y=180960.932

Kadastrale gegevens:

Aalst afdeling 1, sectie A, perceelsnrs. 453f, 453d, 421f en openbaar domein

(Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.)

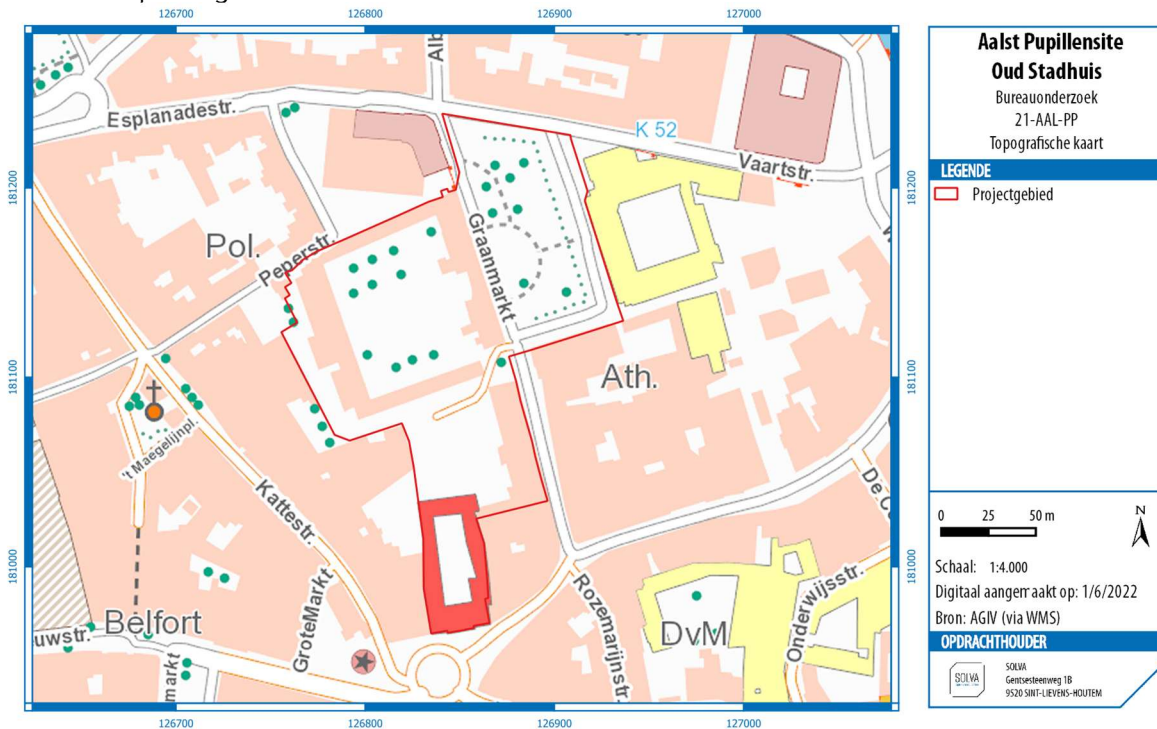
Topografische kaart: zie Figuur 1

Betrokken actoren en specialisten:

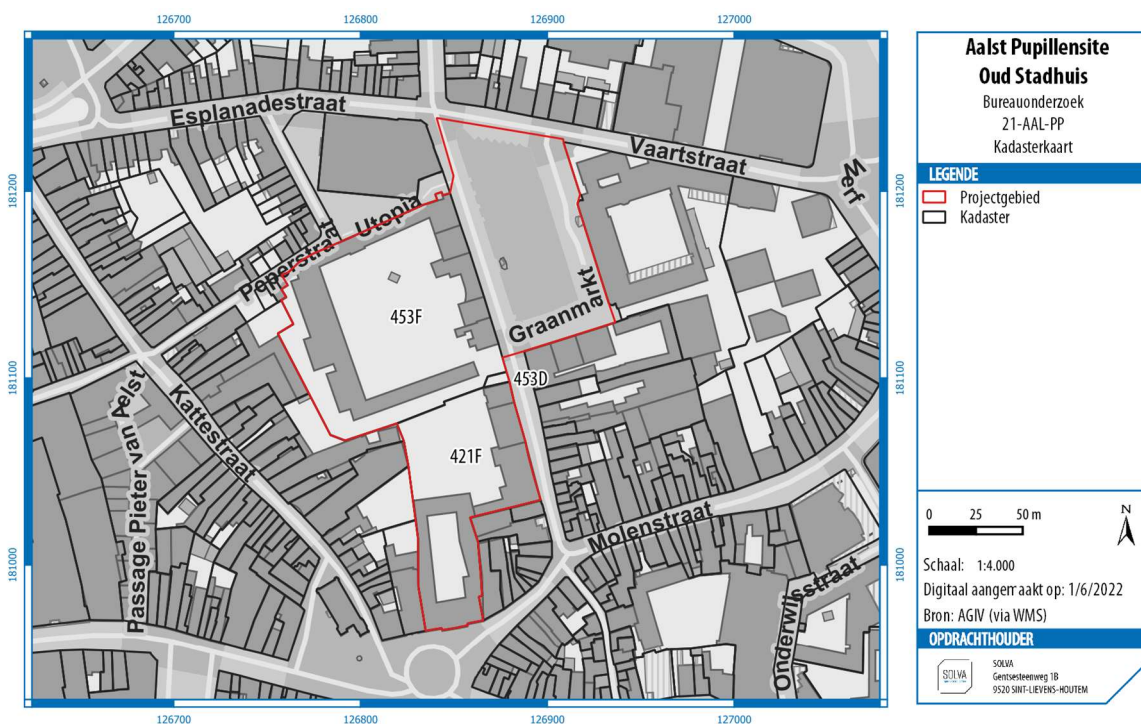
- Erkend archeoloog: Sigrid Klinkenborg
- Tekst: Sigrid Klinkenborg
- Kaartmateriaal: Erik Verbeke
- Redactie: Bart Cherretté

Wetenschappelijke advisering:

Niet van toepassing

Figuur 1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 1/06/2022)

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/06/2022)

2.2 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN HET VERSLAG

Stad Aalst en het AGSA wensen een herwaardering en herbesteding van de terreinen van het voormalig Stadhuis, het achterliggende Landhuis, het klooster van de Zwarte Zusters, Huis De Kegel, Hotel Van Lagenhove en de voormalige pupillenschool te realiseren. De zone bevindt zich binnen een beschermde archeologische site of archeologische zone. Bovendien bedraagt de oppervlakte van het projectgebied meer dan 300 m² en de ingreep in de bodem zal vermoedelijk meer dan 100 m² bedragen.

Derhalve dient in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d. 12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen**. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.¹

Voorlopig bevindt het project zich nog in de plannings-/studiefase en zijn er dus geen concrete bouwplannen voorhanden. Doordat in deze fase nog geen concrete bouwplannen voor de aanvraag van een omgevingsvergunning beschikbaar zijn, kan nog geen archeologienota opgesteld worden zoals bedoeld via de CGP. Desalniettemin is het wenselijk om proactief een inschatting te maken van wat de archeologische impact van eventuele bodemingrepen binnen het projectgebied zou kunnen zijn, zodat hiermee rekening kan gehouden worden bij het opstellen van de uiteindelijke ontwerpplannen. Derhalve werd een traject van archeologisch vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen opgestart. Voorliggend rapport vormt het eindverslag van dit vooronderzoek.

2.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Het projectgebied kan voor de beschrijving van de bestaande toestand opgesplitst worden in verschillende zones: het voormalige stadhuis (inclusief achtergelegen Landhuis), het klooster van de Zwarte Zusters (inclusief Huis De Kegel), het Hotel Van Langenhove, de Pupillenschool en de Graanmarkt.

¹ Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

2.2.1.1 HET STADHUIS

Het voormalige Stadhuis (Foto 1-2) is toegankelijk vanaf de Grote Markt en bestaat aan de marktzijde uit een statig neoclassicistisch gebouw, met daarachter een U-vormig complex (het Landhuis). Via de grote centrale poort aan de Grote Markt kan de binnenplaats betreden worden. Deze is vrij toegankelijk en kan in feite beschouwd worden als een rustiger onderdeel van de Grote Markt, waar zich tevens fietsenstallingen bevinden. In één van de zijvleugels van het complex is momenteel ook het Huis van het Kind gevestigd. Als voetganger is het ook mogelijk om via de binnenplaats, door het Landhuis en langs de tuin van Hotel Van Langenhove de Graanmarkt te bereiken.

Foto 1: Zicht op het voormalige Stadhuis vanop de Grote Markt (bron: Google Streetview 2019)

Foto 2: Zicht op het Landhuis vanop de binnenplaats van het Stadhuis (bron: <https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/209094>)

2.2.1.2 HET VOORMALIGE ZWARTE ZUSTERKLOOSTER

De voormalige kloostergebouwen van de Zwarte Zusters (Foto 3-4) zijn gelegen in de Zwarte Zustersstraat 6-8 (vroegere Kapellestraat). Het complex bestaat uit een kapel (niet mee opgenomen in de herbestemming,

doet momenteel dienst als handelspand), een breedhuis van 8 traveeën en 3 bouwlagen en daarnaast een huis van 4 traveeën en 3 iets hoger uitgewerkte bouwlagen (het voormalige Huis De Kegel). Tot voor kort waren deze gebouwen in gebruik door een aantal stadsdiensten. Tegenwoordig zijn de gevels van zowel het breedhuis als het voormalige Huis De Kegel in een lichtgroene tint geverfd. Aan de achterzijde is het complex veel heterogener van aard, met tal van aanpassingen en aanbouwen.

Foto 3: Zicht op het klooster vanuit de Zwarte Zustersstraat (bron: Google Streetview 2020)

Foto 4: Zicht op de achterzijde van de kloostergebouwen

2.2.1.3 HOTEL VAN LANGENHOVE

Het Hotel Van Langenhove is gelegen naast de kloostergebouwen in de Zwarte Zustersstraat 10 (Foto 5-6) en is een wit geschilderde herenwoning met koetspoort. Aan de achterzijde is een mooie tuin gelegen (beschermd als cultuurhistorisch landschap) en een parking. Tot voor kort werd ook dit complex gebruikt door enkele stadsdiensten.

Foto 5: Zicht op het Hotel Van Langenhove vanuit de Zwarte Zustersstraat (bron: Google Streetview 2020)

Foto 6: Zicht op de achterzijde van het Hotel Van Langenhove

2.2.1.4 PUPILLEN SITE

Het complex dat in de volksmond gekend staat als de Pupillensite bestaat uit een groot O-vormig complex gelegen langs de Graanmarkt (huisnummers 1-2-3, Foto 7-8) dat aan de straatzijde een nogal heterogene indruk geeft. Centraal is een grote inrijpoort die toegang geeft tot een grote, grotendeels verharde

binnenplaats. Ondanks de verharding lijken planten stilaan de bovenhand te nemen op deze binnenplaats. Het complex staat momenteel leeg. Ook de terreinen van de huidige Utopia bibliotheek (ten noorden gelegen) maakten oorspronkelijk deel uit van dit complex.

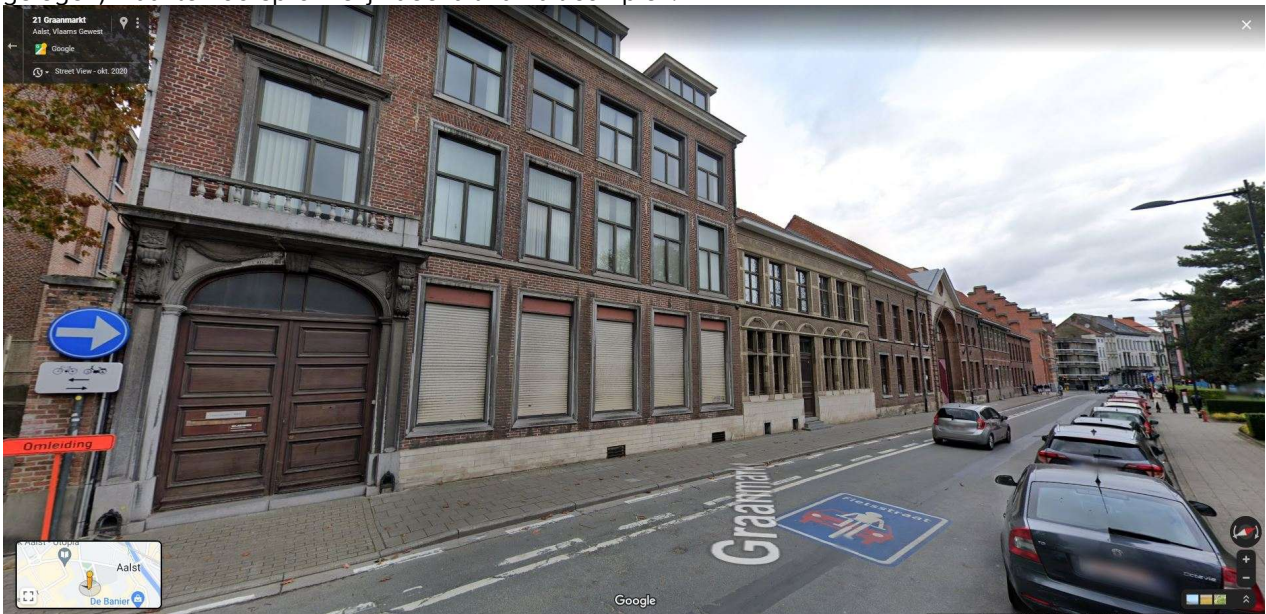

Foto 7: zicht op de Pupillensite vanaf de zuidzijde van de Graanmarkt (bron: Google Streetview 2020)

Foto 8: zicht op de Pupillensite vanaf de noordzijde van de Graanmarkt (bron: Google Streetview 2020)

2.2.1.5 GRAANMARKT

De Graanmarkt bestaat uit een relatief klein en open parkje met enkele zitbanken, wandelpaden, graspleintjes, struiken en bomen. Aan de zijde van de Pupillensite is er tevens een oorlogsmonument. Aan de buitenzijden van het parkje zijn parkeerplaatsen en enkele fietsenstallingen.

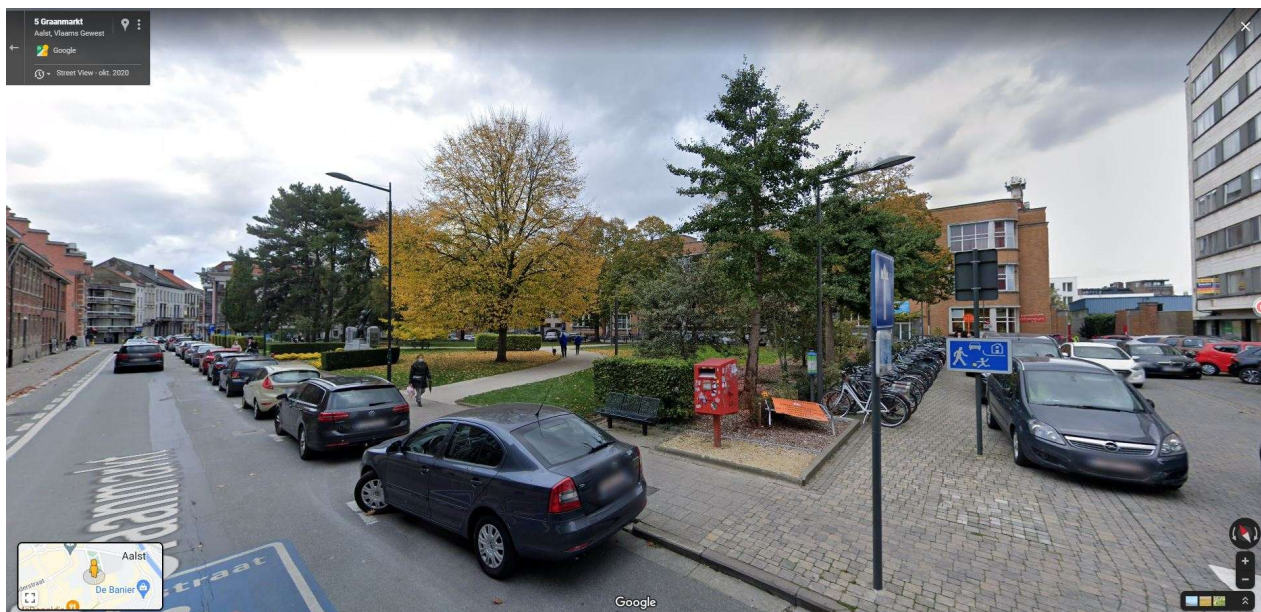

Foto 9: zicht op de Graanmarkt vanuit zuidwestelijke hoek (bron: Google Streetview 2020)

Foto 10: zicht op de Graanmarkt vanuit noordoostelijke hoek (bron: Google Streetview 2022)

2.2.2 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.2.2.1 VRAAGSTELLING

Deze bureaustudie heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij eventuele bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.2.2.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.2.3 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

2.2.3.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODEN EN –TECHNIKEN

Strategie

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de gebruiksgeschiedenis en de relatie tot het omliggende stadsweeffel te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische evolutie van deze stadszone.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

Methoden en technieken

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare georeferereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van eventuele werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.2.3.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de erkend archeoloog Sigrid Klinkenborg en assistent archeoloog Erik Verbeke. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Sigrid Klinkenborg en Erik Verbeke. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Sigrid Klinkenborg, Wouter De Maeyer en Bart Cherretté.

2.2.3.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.2.3.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.2.3.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is (indien mogelijk) georeferereerd geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen. Daarnaast zijn ook verschillende historische kaarten en bronnen geraadpleegd uit het Stadsarchief van Aalst en de Koninklijke Bibliotheek van België.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

Voor het bouwhistorisch kader is de Inventaris Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

De recente opmetingsplannen van de terreinen, meer specifiek van de kelders, zijn door Stad Aalst en het AGSA ter beschikking gesteld.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende bureaustudie.

2.3 ASSESTRAPPORT

2.3.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

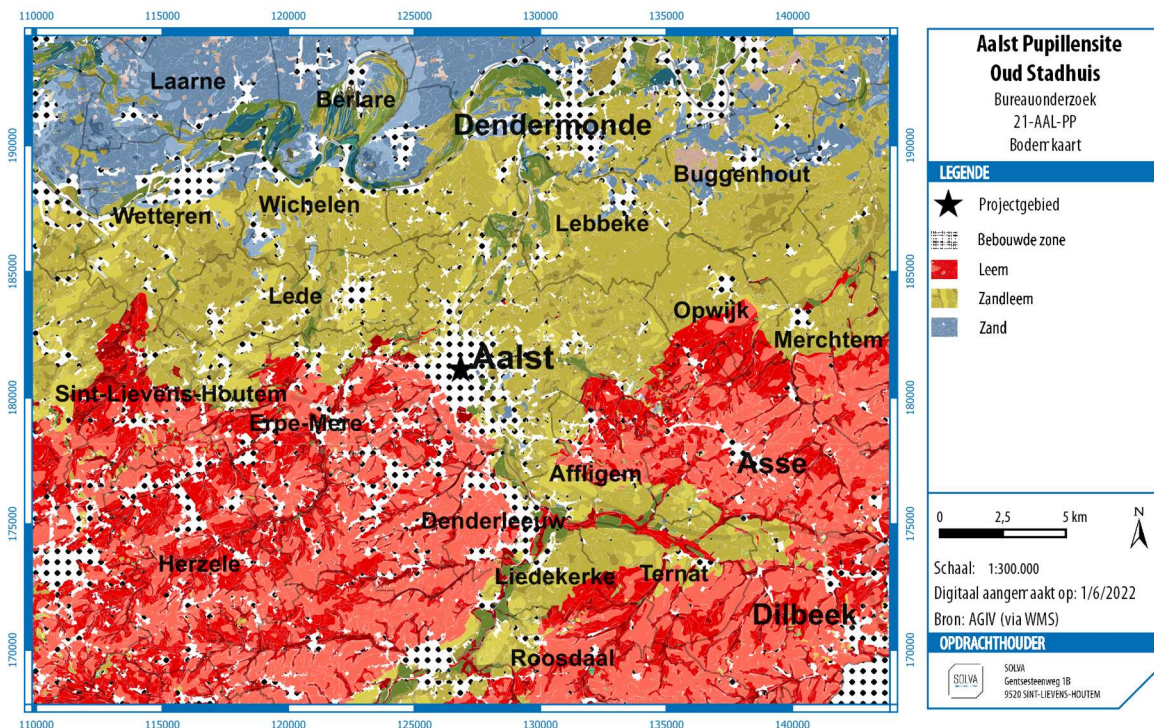
2.3.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-upt en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

2.3.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING

2.3.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

Aalst is gesitueerd in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de Dendervallei. De historische binnenstad is grotendeels te situeren op de linkeroever van de Dender. Dit gebied behoort tot de ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgedieden, meer bepaald het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict. De overgang van dit zandleemdistrict naar het Zuid-Vlaamse lemig heuveldistrict situeert zich ter hoogte van

Figuur 3: Bodemkaart met aanduiding van Aalst (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

Aalst. Het projectgebied situeert zich in het centrum van Stad Aalst. Het projectgebied valt volgens het gewestplan in woongebied.

2.3.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

algemene geologische en geomorfologische schets van de regio²

De Dendervallei waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, is gelegen in het zogenaamde **Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict**. Het district bestaat uit een weinig tot matig geaccidenteerd Tertiair glooiend landschap waarop voornamelijk zandlemige eolische gronden werden afgezet. Het district bevindt zich in Midden-Vlaanderen.

Het district vormt in feite een overgangszone tussen het 'Pleistoceen riviervalleiendistrict' (Vlaamse vallei) in het noorden en het 'Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict' in het zuiden. In principe zijn dergelijke gebieden soorten gradiëntrijk, waarbij naast de typische ecosystemen van zandige en lemige gebieden ook allerlei soorten voorkomen die aan gradiënten gebonden zijn. Het is een bijna open kouterlandschap met nat bos en weiden in de depressies. In principe zou het ecodistrict nog verder in drie subgebieden onderverdeeld kunnen worden: een vlak nat zandleemgebied vooral in het noordelijke deel van het district, een droog zandleemgebied voornamelijk in het centrale gedeelte en een golvend zandleemgebied met sterke invloed van de Tertiaire ondergrond vooral in het zuidelijk deel. Deze subgebieden duiden nog maar eens op het feit dat het district eerder als een overgangsgebied te beschouwen is.

Tertiair

Tijdens het Tertiair werden mariene zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede en Formatie van Maldegem. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het Pleistoceen (Quartaire) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het Tertiair reliëf. Het resultaat is een vrij sterk golvend en versneden tertiair oppervlak met een lichte daling naar het noorden toe.

Het Tertiaire substraat bestaat in het oostelijke deel overwegend uit klei (leden uit de Formatie van Maldegem), terwijl het westelijke deel meer zandig is, met plaatselijk (kleiige) heuveltoppen. Dit weerspiegelt zich sterk in het huidige landschap (reliëf, waterhuishouding). Tijdens het Weichselglaciaal werd het Tertiaire landschap grotendeels afgedekt met een Quartaire voornamelijk niveo-eolische dekmantel. Dit pakket bezit een dikte van 0 tot 10m. De variatie in dikte wordt verklaard door topografie en de overheersende westenwind-richting tijdens de afzettingen. Het eolisch materiaal is het dikst in de depressies en op zwakke, naar het oosten gerichte hellingen (5 tot 10m). Op de ruggen bedraagt het nog 1 à 2 m, terwijl het op de heuveltoppen dikwijls ontbreekt.

Quartaire

De Quartaire afzettingen werden in verschillende perioden tijdens het Weichselglaciaal afgezet. Het materiaal, dat tijdens de eerste twee fasen sedimenteerde, werd in de nabijheid van de Tertiaire verhevenheden vaak weggeërodeerd. In het begin van de derde fase werd ten gevolge van afspoeling en afglijding vaak Tertiair, vooral zandig materiaal, verplaatst en vermengd met de niveo-eolische sedimenten. Dit verspoelde materiaal komt voor in de ondergrond van de meeste zandleemprofielen en is van groot belang voor de bodemgesteldheid, inclusief de waterhuishouding van de gronden. Op het einde van het Tardiglaciaal werden langs de Dender (Wieze-Denderbelle) duinruggen afgezet door verwaaiing van lokale voornamelijk licht zandleem sedimenten. Tijdens het Holoceen werd alluvium in de valleien afgezet en in recente tijden traden nieuwe verstuingen en afzettingen op ten gevolge van ontbossingen.

Geomorfologie

Hoewel de Quartaire afzettingen een verzachting van het Tertiaire landschap teweegbrachten, is het reliëf in hoofdzaak als een erosiereliëf te beschouwen. Het reliëf wordt in dit zandlemig gebied nog beïnvloed door het onderliggende Tertiaire substraat. Vooral in het zuidelijke deel (aansluitend op het 'Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict') is deze invloed nog vrij duidelijk aanwezig. Het Tertiair geaccidenteerd landschap in het noordelijk gedeelte is vrijwel geheel genivelleerd door de Quartaire niveo-eolische dekmantel die tijdens het Weichselglaciaal werd afgezet.

Bodem

De Pleistocene sedimenten zijn de voornaamste bodemvormende bestanddelen in het district. Het zandige lössleem, dat in dit gebied afgezet werd tijdens de laatste ijstijd, wordt op een lager reliëfniveau aangetroffen dan de zuivere lössafzettingen (afgezet in de zuidelijk gelegen districten). Het bezit soms een sterk variërende textuur indien het tijdens zijn afzetting vermengd werd met verspoeld Tertiair zand. Niet tot zwak gleyige bodems met een textuur B-horizont (grijsbruine podsolachtige bodems) bevinden zich eerder in het zuiden van het district. Deze bodems werden gevormd onder een gemengd loofbos en zijn typisch voor zandleem- en leemgebieden. Doorgaans vertonen deze gronden een normale waterhuishouding. Elders overwegen gronden met een sterk gevlekte of verbrokkelde textuur B-horizont. Het betreft gedegradeerde grijsbruine

² We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

podsolachtige bodems, die onder andere ontstaan zijn door het in cultuur brengen van gronden (en dus het rooien van de natuurlijke bosvegetatie). De zandleemgronden zijn niet tot matig gleyige gronden. Op de Tertiaire opduikingen komen niet tot sterk gleyige gronden voor met een niet bepaalde profielontwikkeling. De beekvalleien worden gevormd door hydromorfe alluviale gronden.

De textuur van de meeste zandleemgronden wordt lichter (zandiger) naarmate ze dieper liggen of gaan over tot verspoeld, kleilig, Tertiair materiaal. In het zandleemgebied, waar het Quartaire dek vaak op matige diepte op een zandig-lemig complex rust, hebben vele gronden een gebrekkige waterhuishouding, te wijten aan de langzame oppervlakkige drainering en aan een tijdelijk opgehouden watertafel. Deze watertafel wordt plaatselijk gevormd op een weinig doorlatende (Tertiaire) laag (indien deze op minder dan 2-3 m diepte voorkomt). Op andere heuvels (bijvoorbeeld de heuvel ter hoogte van Lede), waar een sterk doorlatende Tertiaire ondergrond voorkomt (Tertiair zand), liggen goed ontwaterde gronden.

Het projectgebied

De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert het projectgebied grotendeels als geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (3), met een klein deel Holocene en/of Tardiglaciale fluviatile afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (3) in het zuiden en oosten van het projectgebied.

Figuur 4: Quartairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, meer bepaald grotendeels ter hoogte van het Lid van Aalbeke en in het uiterste zuiden en westen van het Lid van Moen.

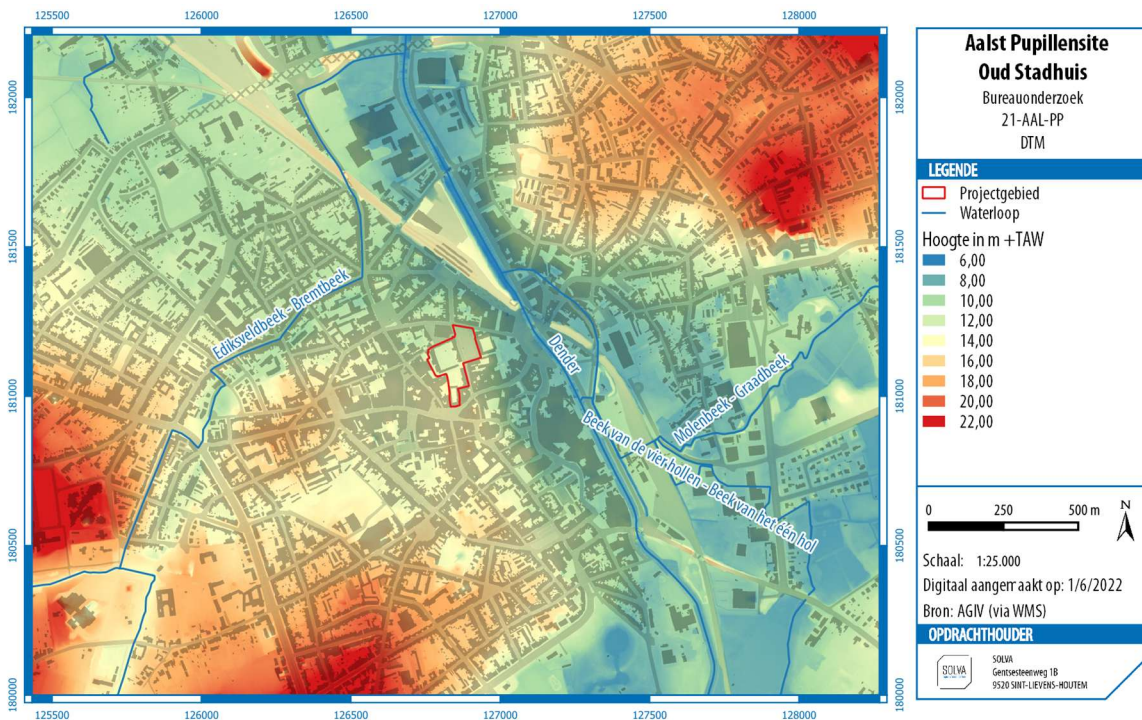
Figuur 5: Tertiairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

2.3.3.3 FYSISICH-GEOGRAFISCHE SITUERING

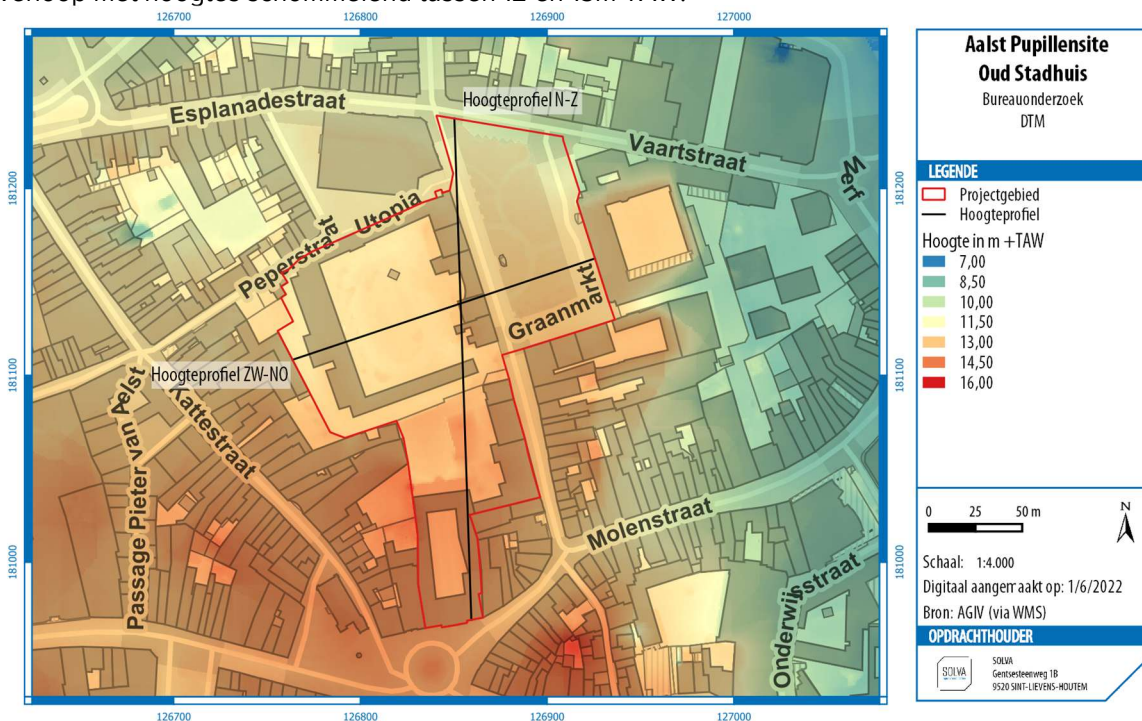
Aalst is gesitueerd in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de Dendervallei. De historische binnenstad is grotendeels te situeren op de linkeroever van de Dender. Dit gebied behoort tot de ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgebieden, meer bepaald het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict. De overgang van dit zandleemdistrict naar het Zuid-Vlaamse lemig heuveldistrict situeert zich ter hoogte van Aalst.³

³ In't Ven en De Clercq, 2005, pp. 21-23.

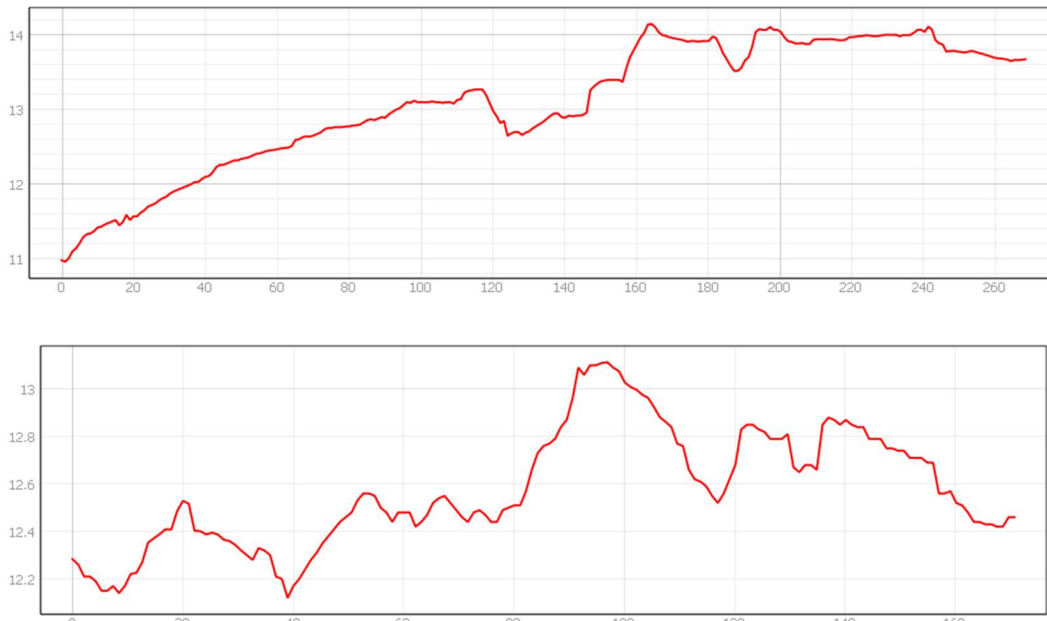

Figuur 6: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

Het projectgebied zelf helt af in noordelijke richting met hoogtes schommelend tussen 11 m ten noorden en +14 m TAW in het zuiden. Langs de breedte-as (zuidwest-noordoost) vertoont het gebied een eerder effen verloop met hoogtes schommelend tussen 12 en 13m TAW.

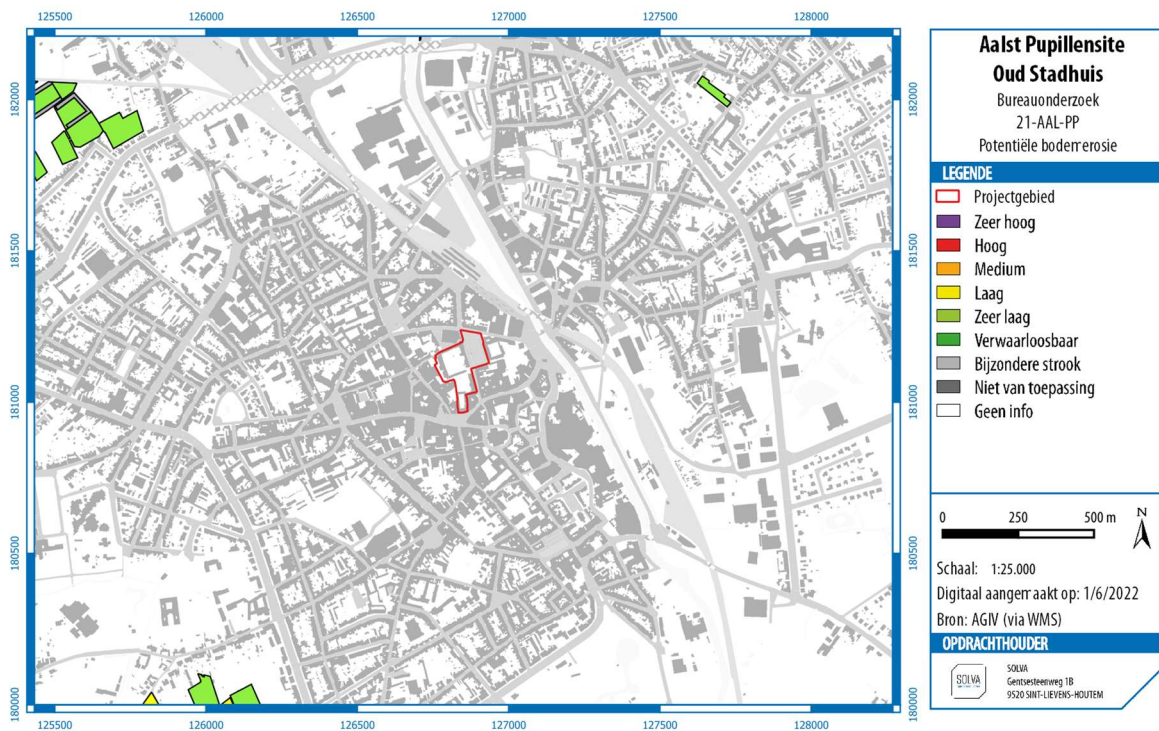

Figuur 7: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

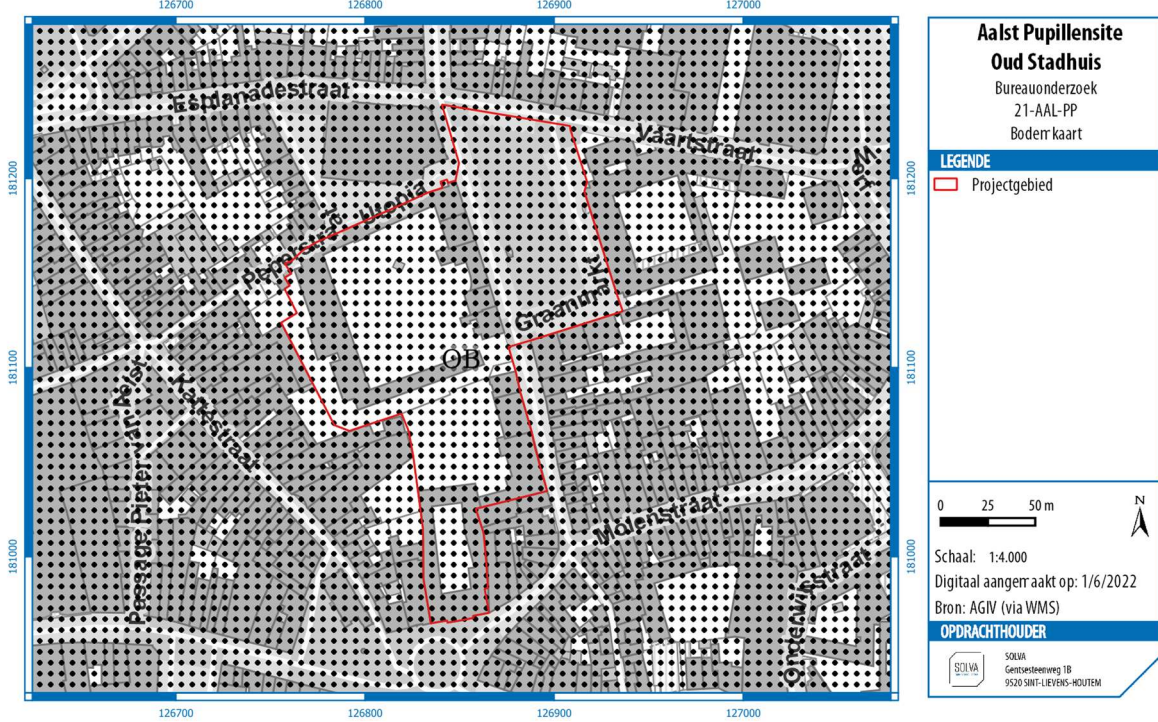
Figuur 8: Hoogteprofielen genomen ter hoogte van het projectgebied (digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

De **potentiële bodemerosiekaart** geeft voor het projectgebied zelf geen concrete informatie weer. De dichtstbijzijnde percelen hebben een lage tot zeer lage kans op bodemerosie.

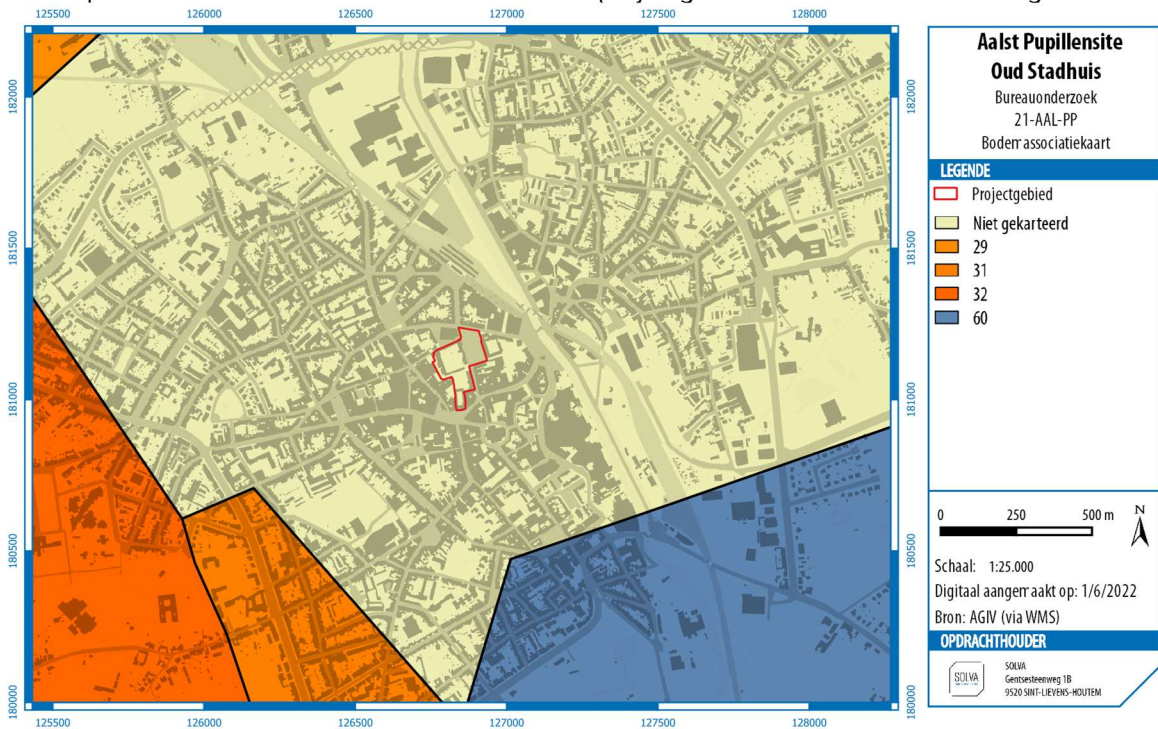
Figuur 9: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

Het projectgebied ligt volledig in bebouwde zone. De **bodemkaart** geeft bijgevolg geen verdere informatie.

Figuur 10: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

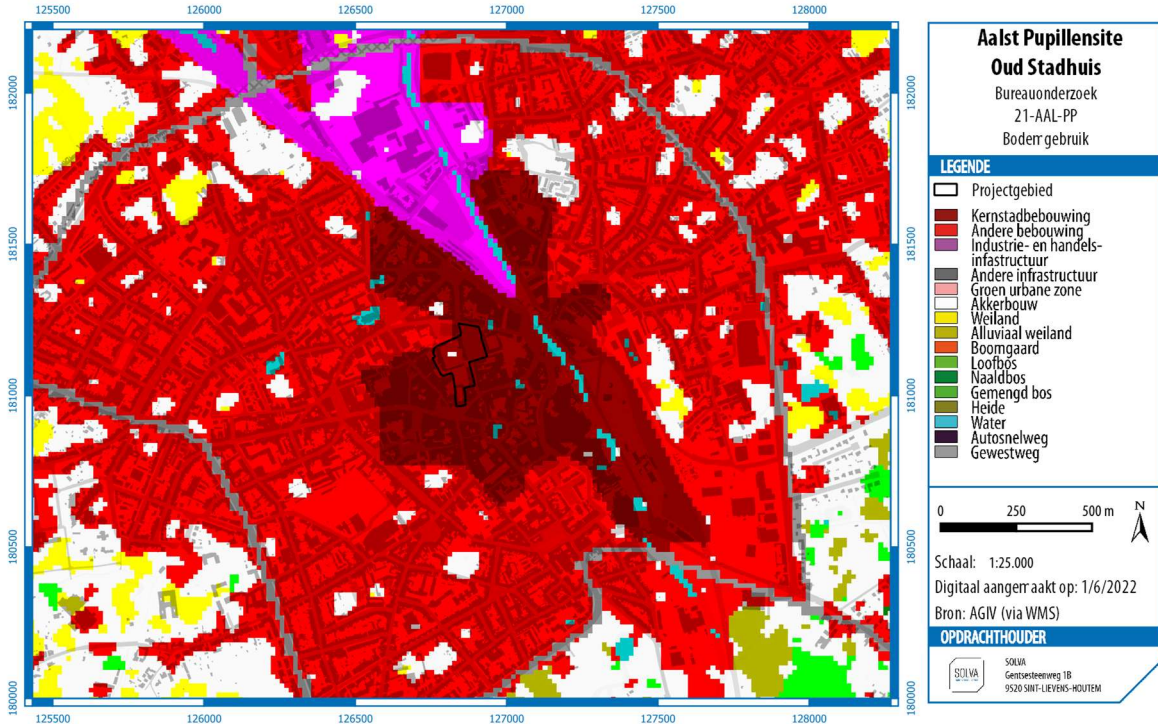
Ook op de **bodemassociatiekaart** valt het projectgebied binnen een niet gekarteerde zone.

Figuur 11: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

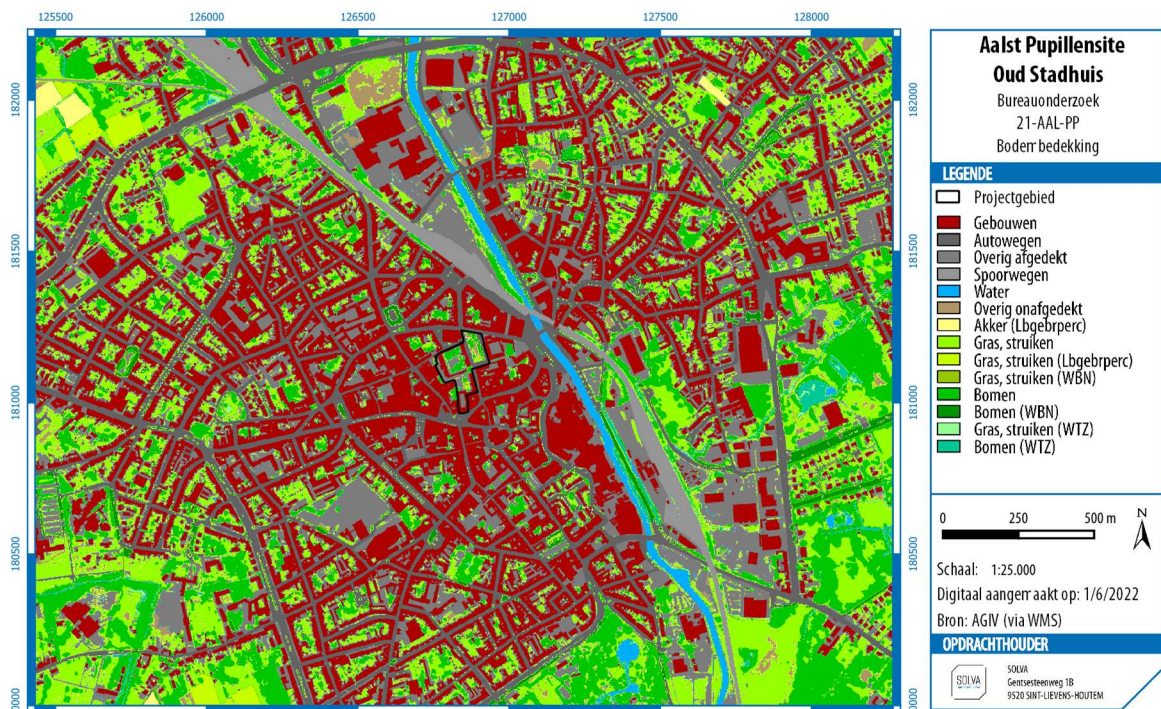
2.3.3.4 GRONDGEBRUIK

Volgens de **bodemgebruikskaart** valt het projectgebied volledig in een zone met ‘Kernstadbebouwing’. Vreemd is dat centraal in het terrein een kleine zone als akkerbouw beschouwd is.

Figuur 12: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

De **bodembedekkingskaart** toont dat het projectgebied deels bebouwd en verhard is en deels wordt ingenomen door bomen en gras of struiken.

Figuur 13: Bodembetekingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

Een **recente luchtfoto** uit 2021 toont dat binnen het projectgebied de verharde gedeelten grotendeels gebruikt worden als parking. Verder zijn ook 3 groene zones te herkennen.

Figuur 14: Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt beschreven in hoofdstuk 2.2.1.

2.3.4 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.3.4.1 HISTORISCH KADER

2.3.4.1.1 ARCHEOLOGISCH AALST

De archeologische activiteiten te Aalst hebben steeds veel aandacht opgebracht voor de middeleeuwse stadsontwikkeling. Het onderzoek naar het ontstaan en de (pre)stedelijke ontwikkeling van Aalst werd omkaderd door een hypothetisch model dat destijds door Dirk Callebaut (toenmalige NDO, Nationale Dienst voor Opgraving) werd opgesteld, op basis van een confrontatie van historische, cartografische en toponymische bronnen.⁴ Volgens dit model ontwikkelde zich rond een Karolingische curtis (Villa Alost) een prestedelijke kern die in de volle middeleeuwen omwijd werd. Deze in oorsprong D-vormige omwalling die aansloot op de Dender, zou volgens het model van Callebaut op een bepaald ogenblik naar het zuiden toe uitgebreid worden. Deze uitbreiding, parallel aan de Dender, heeft de Pontstraat als centrale as. Vermoedelijk ten laatste in het eerste kwart van de 13de eeuw zou de stad nogmaals uitbreiden. Het zou tenslotte nog tot de 19de eeuw duren vooraleer Aalst buiten deze laatmiddeleeuwse omwalling zou uitgroeien.

Callebaut gaf rond dezelfde periode het startsein voor archeologisch onderzoek in Aalst, wat meteen de mogelijkheid bood het hypothetische model te toetsen aan de archeologische gegevens.⁵ In de jaren die hierop volgden, is dit thema een belangrijk aandachtspunt gebleven bij diverse onderzoeken die in de Aalsterse binnenstad werden gevoerd.

Een geactualiseerde visie op de stadsontwikkeling, van de hand van Koen De Groote, en met een aantal belangrijke aanpassingen ten opzichte van het model van Callebaut, is te vinden in het *Festschrift* "Exchanging Medieval Material Culture" ter ere van Frans Verhaeghe.⁶ In dit artikel komt duidelijk naar voor dat de lokalisering van de Villa Alost, op basis van de latere vermelding van de term Zelhof bij de stichting van het Onze-Lieve-Vrouw-Hospitaal in de 13de eeuw, moet genuanceerd worden. Zo bleek uit opgravingen op deze plaats dat de helft van de oppervlakte van dit hospitaal zich bevindt in de winterbedding van de Dender. Op basis van de archeologische gegevens is de ophoging ervan te plaatsen in de loop van de 12de eeuw. Ook het ontbreken van Karolingische vondsten spreekt een strikte lokalisering van de Villa Alost op deze plaats tegen. Integendeel, een beetje verder, ter hoogte van de Oude Vismarkt zijn enkele sporen uit de Karolingische en zelfs de Merovingische periode aangetroffen.⁷ Ook bij opgravingen op de speelplaats van het Sint-Jozefscollege kwamen in 2009 Merovingische houtbouwsporen aan het licht. Voor de identificatie van de Villa Alost komt dus een veel ruimer gebied dan oorspronkelijk gedacht in aanmerking en de oorsprong ervan gaat bovendien veel verder terug in de tijd.⁸ Het is pas na 1050 dat de stadswording op gang trekt onder invloed van verschillende factoren. In de eerste plaats speelt de locatie van Aalst, gelegen aan de kruising van de oude handelsroute Brugge-Keulen en de Dender, een belangrijke rol. Ook de aanwezigheid van een nieuwe heer zal vanaf 1050 een grote invloed hebben. Op dat ogenblik verovert de Graaf van Vlaanderen immers het noordelijk landgedeelte tussen Schelde en Dender. Aalst neemt de functie van zetel van het nieuwe burggraafschap, het latere Land van Aalst, op en de nieuwe burggraaf start met de bouw van een motte. Een combinatie van de vorige factoren zorgt voor de aantrekking van handelaars en ambachtsslui die de stad in wording een nieuwe impuls geven. Deze fase verloopt zeer snel en in de loop van de tweede helft van de 11de eeuw start de bouw van de eerste D-vormige stadsomwalling. Op dit ogenblik begint de echte stadsontwikkeling.⁹ De hypothese van een uitbreiding van deze eerste omwalling naar het zuiden zoals D. Callebaut suggereerde, lijkt bij opgravingen in 2008 in de Louis D'Haeseleerstraat tegengesproken te worden. Nergens op het vermoede tracé waren hiervoor aanwijzingen te vinden.¹⁰ De herorganisatie van de zone rond de Oude Vismarkt, met onder andere de opvulling van een deel van de winterbedding van de Dender, in de tweede helft van de 12de eeuw en de bouw van de tweede omwalling vormen het sluitstuk van de stedelijke ontwikkeling.¹¹ De bouw van deze tweede omwalling, gesitueerd op de zogenaamde 'Wallenring', is dankzij een archeologisch onderzoek van SOLVA op het Vredeplein (2009) en Keizersplein (2013) te plaatsen in het eerste kwart van de 13de eeuw.¹²

2.3.4.1.2 HET PROJECTGEBIED

---

4 Callebaut 1983a.

5 Callebaut 1983b en 1983c.

6 De Groote 2010, p. 249-266.

7 De Groote 2010, p. 253.

8 De Groote, Moens & Ameels 2010, p.44-45.

9 De Groote 2010 p. 254-259.

10 De Groote & Moens 2009a, p. 120-122.

11 De Groote 2010, p. 254-259.

12 Bartholomieux et al, 2015.

Het projectgebied is gelegen binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling. Sinds het eerste kwart van de 13de eeuw zijn deze terreinen opgenomen in de stad. Aan zuidelijke zijde grenst het gebied aan de Grote Markt. Een recent uitgevoerd proefsleuvenonderzoek op deze Grote Markt bracht aan het licht dat dit gebied in de loop van de 12de eeuw tot ontwikkeling kwam, maar dat er op dat moment nog geen sprake was van een plein.¹³ Het betrof eerder een kruispunt van een aantal wegen, waaronder de oude handelsweg Brugge-Keulen, de weg naar Dendermonde (huidige Kattestraat) en de voorloper van de huidige Molenstraat. Ook op de plaats van de huidige Zwarte Zustersstraat zal op dat moment reeds een weg geweest zijn: de Kappellestraat die leidde naar de Kapellestraatpoort.¹⁴ Net omdat op deze plaats verschillende wegen elkaar kruisen zou dan in de vroege 13de eeuw een centraal stadsplein gecreëerd zijn. Over deze periode en over de bouw van het nieuwe marktplein zijn echter geen historische bronnen beschikbaar. De enige, onrechtstreekse, aanwijzing hiervoor is de bouw van het schepenhuis op de Grote Markt in het eerste kwart van de 13de eeuw, dat dan in 1460 aangevuld wordt met een belfortoren.¹⁵ De oudste vermeldingen van andere woningen langs de Grote Markt dateren uit de late 14de en vroege 15de eeuw.¹⁶

De zone van het Stadhuis

Een archeologisch onderzoek uitgevoerd in 1999 ter hoogte van het zuidelijke deel van de rechtervleugel van het stadhuis, leverde veel informatie over de oudste bewoningssporen op.¹⁷ Het onderzoek werd namelijk aangevuld met een bouwhistorisch onderzoek van de bewaarde kelders en een uitgebreide speurtocht in de archieven. Op basis hiervan kon geconcludeerd worden dat ten noorden van de Grote Markt, tussen het Belfort en het begin van de Molenstraat, in de 15de eeuw 6 woningen te situeren zijn. Van west naar oost zijn dit: s' Gravensteen, den Odevare (later den Beer genoemd), de Borse, de Valcke, de Slotete en de Lelye.¹⁸ Tussen de huizen van Slotete en de Lelye zou bovendien een poortgang geweest zijn die toegang gaf tot een aantal achterliggende percelen en waar onder meer een schuur en een stal zouden gelegen zijn. In de periode 1598-1600 koopt het bestuur van het Land van Aalst 3 aanpalende woningen en een poort (de Borse, de Valcke en de Slotete) om hier het landhuis op te richten. Aanvankelijk zullen hiervoor de bestaande woningen eerder grondig verbouwd zijn in plaats van volledig afgebroken. Tussen 1644 en 1784 wordt het landhuis dan geleidelijk verder uitgebouwd tot een langgerekt O-vormig complex met binnenplaats.¹⁹ Minstens vanaf de eerste helft van de 18de eeuw bevond zich achter het landhuis ook een landschapstuin.²⁰ In 1803 kreeg het landhuis vervolgens een nieuwe bestemming als stadhuis en hiertoe werd het bestaande gebouw langs de Grote Markt afgebroken en vervangen door het nu nog bestaande neoclassicistische gebouw.²¹

De Zone van de latere Pupillensite

Op basis van historisch en cartografisch onderzoek kan verondersteld worden dat de resterende zone tussen de Grote Markt, Kattestraat, Peperstraat en Kapellestraat minstens sinds de 15de eeuw bebouwd is. Archeologisch onderzoek op enkele percelen gelegen langs de Peperstraat heeft bovendien uitgewezen dat hier naast woningen ook pottenbakkersateliers waren.²² In het verlengde van de landschapstuin van het landhuis wordt in de tweede helft van de 18de eeuw een U-vormig complex opgetrokken, bedoeld om een stoeterij op te richten. Aan het einde van de 18de eeuw wordt dit vervolgens verbouwd tot een vierkant complex met binnenkoer en dat toegankelijk is door middel van een statige directeurswoning en toegangsportaal aan de Kapellestraat (huidige Graanmarkt).²³ Dit nieuwe complex doet dienst als mannen en vrouwen gevangenis.²⁴ Kort na 1800 werd dit complex reeds verder uitgebreid en in 1825 kregen de gebouwen een nieuwe bestemming en werden ze door het Ministerie van Justitie omgevormd tot militaire gevangenis, waaraan in 1830 ook de voorgebouwen werden toegevoegd.²⁵ Rond 1845 wordt de militaire gevangenis nogmaals uitgebreid, met de toevoeging van een linkervleugel en een verbouwing van het middenblok. Aanvankelijk doet het nieuwe complex dienst als militaire gevangenis waarin Hollandse krijgsgevangenen worden ondergebracht. Later worden dit militairen met een gevangenisstraf. In deze functie zou het volledige complex verschillende werkplaatsen bevat hebben, o.a. voor kleermakerijen, schoenmakerijen, spinnen, touwslagen, schrijnwerkerij en bakkerij, o.a. ook in de voormalige kloostergebouwen. Vanaf 1833 werd er tevens een school ingericht voor een basisondericht op vlak van lezen, schrijven, rekenen en aardrijkskunde.²⁶

¹³ Dit proefsleuvenonderzoek werd in het voorjaar van 2021 uitgevoerd door SOLVA, een rapport is hiervoor nog niet beschikbaar.

¹⁴ Deze poort is vermoedelijk ter hoogte van of net voor de Albert Liénartstraat te situeren.

¹⁵ De Groote, Moens et al, 2004, p 281

¹⁶ Van Nuffel, 1914, pp. 281-299

¹⁷ De Groote, Moens et al, 2004, p 281-408

¹⁸ De Groote, Moens et al, 2004, p 284-287

¹⁹ De Groote, Moens et al, 2004, p 291-293

²⁰ Te zien op Plan de la ville et des faubourgs d'Alost uit 1745

²¹ De Groote, Moens et al, 2004, p 293, het huidige gebouw zou pas tussen 1828 en 1830 opgetrokken worden.

²² Van Hove, Bracke et al, 2013

²³ De Groote, Moens et al, 2004, p 293

²⁴ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/43>

²⁵ Van Der Vurst 2008, p. 13

²⁶ S.n. 1988, p. 26

In 1859 wordt de militaire gevangenis afgeschaft en vervangen door de “Ecole des enfants de troupe”, dat later in 1883 herdoopt wordt tot “Ecole des Pupilles de l’Armée”. Het middenblok uit 1845 wordt waarschijnlijk reeds rond 1860 afgebroken, waardoor de huidige binnenkoer ontstaat. Tussen 1880 en 1907 verrijst uiteindelijk het gebouwcomplex van de ‘Pupillenschool’ zoals het er vandaag nog steeds staat.²⁷

Tijdens de eerste wereldoorlog wordt de kazerne gesloten, doch in 1920 opent ze weer haar deuren. In 1933 laat de economische crisis zich ook hier gelden en sluit de Pupillenschool definitief haar deuren (figuur 27). Enkele jaren later wordt zelfs de inboedel verkocht. In 1940, met de tweede wereldoorlog, komen de gebouwen in gebruik als opvangcentrum voor krijgsgevangenen en nemen de Duitsers er hun intrek. Na de bevrijding wordt het complex tijdelijk een interneringskamp voor collaborateurs. Nadien, en tot in 1968, wordt het een centrum waar geestelijken worden opgeleid tot brancardier. Uiteindelijk, na een aantal aanpassingen, wordt het gebouw omgedoopt tot een administratief en gerechtelijk centrum in 1972.²⁸

De Graanmarkt

Hoewel sommige bronnen een andere mening zijn toegedaan, is ter hoogte van de huidige Graanmarkt het voormalige Kapucijnenklooster te situeren. De Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed situeert dit gedeeltelijk op de huidige Pupillensite (Graanmarkt 1-3), met andere woorden aan de overkant van de Kapellestraat.²⁹ Ook de publicatie van de Regie Der Gebouwen uit 1988 naar aanleiding van de uitgevoerde renovatiewerken aan het Rijksadministratiecentrum, gaat er van uit dat de Kapucijnen deels op de huidige Graanmarkt en deels aan de overkant van de Kapellestraat.³⁰ Ondertussen gaan lokale historici er echter van uit dat dit klooster eerder te situeren is op de huidige Graanmarkt (cf. de publicatie van Dany D’Herdt³¹ en Pierre Van Der Vurst³²). Een nauwkeurige blik op historische kaarten zoals Sanderus, De Deyn en Ferraris lijkt deze laatste hypothese eerder te bevestigen.

De gemeenschap der Kapucijnen kreeg in 1614 toestemming van het stadsbestuur van Aalst en van het bestuur van het Land van Aalst om zich in Aalst te vestigen. Hiervoor namen ze in eerste instantie hun intrek in het huis van de schepen Jan de la Quadra. Nog in 1614 kocht het Land van Aalst voor hen echter woningen op in de Kapellestraat, in 1615 nog verder uitgebreid met de aankoop van de ‘erve ende behuysde steden staende in de Capellestraat toebehoorende aan Hendrik van Steirteghem’. De bouw van het klooster werd voltooid in 1624, hoewel de inrichting nog vele jaren in beslag nam. Hiervan getuigen de talrijke aanvragen en betalingen voor diverse herstellingswerken en verbeteringen. Onder de Franse republiek werd ook deze kloosterorde afgeschaft en hun bezittingen werden in beslag genomen en kregen een andere bestemming. Zo werden de graanvoorraden van de stad in de kloostergebouwen ondergebracht en de hooi- en strovoorraad in de kloostertuin.³³

Rond 1815 wordt het Kapucijnenklooster uiteindelijk afgebroken en komt er een open, onverharde ruimte met bomenrijen. In het tweede kwart van de 19de eeuw wordt er kortstondig een Graanhal opgericht op het plein (voltooid in 1833), de exacte positie hiervan is echter niet gekend. Deze zou echter nooit in gebruik genomen worden als graanhal en wordt in 1845 ingenomen door de staatsmiddelbare school. Later wordt deze vervangen door het Koninklijk Atheneum, dat vandaag de dag nog altijd langs de Graanmarkt gelegen is.³⁴

2.3.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Er zijn **verschillende erfgoedobjecten** op het projectgebied die zijn opgenomen in de inventaris onroerend erfgoed.

2.3.4.2.1 STADHUIS VAN AALST³⁵

Het Stadhuis van Aalst maakt sinds 1991 deel uit van het beschermd monument Stadhuiscomplex Aalst (samen met Huis De Kegel en het Klooster der Zwarte Zusters, cfr. Infra) en van een beschermd stads- of dorpsgezicht en is sinds 2009 aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed.

Gelegen ten noorden van het Marktplaatsje en rechts van het Schepenhuis. Heden betreft het een gesloten complex met gebouwen gegroepeerd rondom een rechthoekige gekasseide binnenplaats. Bestaat uit twee delen: voormalig landhuis van 1643-1645 door de bouwmeester H. De Doncker (Antwerpen) en de aannemers C. Veerman en A. Van Loo, aangepast en deels heropgebouwd in rococostijl (tweede tot derde kwart van de

27 S.n. 1988, p.28 en 49

28 De Voorpost, 04-11-1988, p. 32

29 <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42>

30 S.n. 1988, p. 15

31 D’Herdt 2001

32 Van Der Vurst 2009, p. 12

33 Van Der Vurst 2009, p. 88-95

34 S.n. 1988, p. 57

35 <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/46>

18de eeuw) en ten zuiden, aan de marktzijde afgesloten door een neoclassicistische constructie van architect Louis Roelandt (1828).

Foto 11: het stadhuis anno 1978, © Vlaamse Gemeenschap (<https://beeldbank.onroenderfgoed.be/images/245597>)

2.3.4.2.2 HUIS DE KEGEL³⁶

Huis de Kegel maakt sinds 1991 deel uit van het beschermd monument Stadhuiscomplex Aalst (cfr. Supra) en is sinds 2009 aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed. Het huis werd vernoemd naar de eigenaar in de 19de en 20ste eeuw. Het betreft de voormalige woning van de familie de Smet (18de eeuw) en het geboortehuis van J. de Smet (1771-1854), advocaat en auteur van 'Description de la ville et du comté d'Alost', promotor van studie van Dirk Martens en oprichter van zijn standbeeld op de Grote Markt. Het huis is gelegen in de Zwarte Zustersstraat en maakt vanaf de 19de eeuw deel uit van het klooster der zwarte zusters.

---

³⁶ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/76>

Foto 12: het voormalige zwarte zustersklooster met rechts vooraan het huis de Kegel, ©Aalst.tv

2.3.4.2.3 KLOOSTER DER ZWARTE ZUSTERS MET KAPEL³⁷

Het klooster maakt sinds 1991 deel uit van het beschermd monument Stadhuiscomplex Aalst (cfr. Supra), is sinds 1997 aangeduid als beschermd monument en sinds 2009 als vastgesteld bouwkundig erfgoed. Het oorspronkelijke zwartzusterhuis was ongeveer 160 m meer noordelijk gelegen in dezelfde straat. Na de opheffing in 1796 en de afbraak van het klooster in 1806 hergroepeert de kloostergemeenschap zich en wordt op initiatief van pastoor De Hert de eigendom Wouters de Dalme aangekocht, gevolgd door de oprichting van het huidige hoofdgebouw. Later kreeg het klooster een uitbreiding door de toevoeging van het Huis de Kegel en de oprichting van de kapel in 1837 (inwijding in 1840). De kapel werd opgericht op de plaats van een oude herberg, Het Boerken, die aan het klooster paalde.

---

³⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/75>

Foto 13: de kapel en een deel van het klooster zoals ze er vandaag uitzien, ©Tijl Vereenooghe

2.3.4.2.4 HOTEL VAN LANGENHOVE³⁸

Dit gebouw is sinds 1962 aangeduid als beschermd monument en als beschermd cultuurhistorisch landschap en sinds 2009 maakt het deel uit van het vastgesteld bouwkundig erfgoed. Zogenaamd Huis van Langenhove, naar de vooraanstaande familie die het betrok van 1771 tot 1896. Nadien door de stad aangekocht en gebruikt als Handelsrechtbank. Tot voor kort ten dele ingenomen door de stadsdiensten. Herenwoning van het dubbelhuistype, doorgaans gesitueerd circa 1730, waardoor het bij de vroege voorbeelden van ontluikende rococostijl ten lande zou behoren. In de achtertuin staat een Gingko Biloba (Chinese fossielboom), die samen met de omgeving beschermd is als landschap.

---

³⁸ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/77>

Foto 14: het hotel van Langenhove zoals het er vandaag de dag uitziet, ©Anne Blondé

2.3.4.2.5 NATIONAAL OORLOGSMONUMENT EERSTE EN TWEDE WERELDOORLOG³⁹

Het nationaal oorlogsmonument voor de 'Oud-leerlingen, de Troepenkinden en leerling-Pupillen' van Aalst werd opgericht in 1921-1922 en is sinds 2011 aangeduid als beschermd monument en vastgesteld bouwkundig erfgoed. Het bevindt zich op de Graanmarkt, aan westelijke zijde.

Foto 15: het nationale oorlogsmonument op de Graanmarkt anno 2010, © Vlaamse Gemeenschap (<https://beeldbank.onroenderfgoed.be/images/143454>)

³⁹ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/212435>

2.3.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de historisch-cartografische bronnen die voorhanden zijn en worden deze, in de mate van het mogelijke, geprojecteerd op het huidige kadasterplan. De bedoeling is om op deze wijze bij benadering tot een archeologische zoneringskaart te komen (bebouwing, achtererven, tuinlagen, ...), die - in combinatie met reeds gekende archeologische terreindata – tot een verdere vertaling naar archeologische verwachting en densiteit kan komen.

De meeste historische kaarten kunnen niet exact gegeorefereerd worden op het huidige kadasterplan omdat ze meestal vanuit een bepaald perspectief werden getekend en er gespeeld wordt met de verhoudingen om de belangrijkste gebouwen te benadrukken.

Deze belangrijke gebouwen kunnen echter vaak dienen als referentiepunten op basis waarvan elke kaart bij benadering op het huidige kadasterplan kon geprojecteerd worden. Vervolgens werd dan, op basis van wat er op elke kaart is afgebeeld, een inschatting gemaakt van welke soort sporen er kunnen verwacht worden. Hierbij werd een onderscheid gemaakt tussen drie soorten zones: bebouwd gebied, achtererven en onbebouwde zones. Met achtererven wordt bedoeld: een zone grenzend aan het woongedeelte, waar tal van huishoudelijke of artisanale activiteiten plaats hebben. Op archeologisch vlak kan zich dit vertalen in het aantreffen van: afvalkuilen, beerputten, waterputten, ovens, ... De resterende gebieden worden als onbebouwd geïnterpreteerd. Mogelijk betreft het hier boomgaarden of velden, hoewel het niet uitgesloten is dat sommige zones hierbij nog tot de achtererven kunnen gerekend worden.

2.3.4.3.1 STADSPLAN VAN JACOB VAN DEVENTER (1565)

Figuur 15: Uitsnede uit Stadsplan van Jacob van Deventer (1565) (bron: kbr.be)

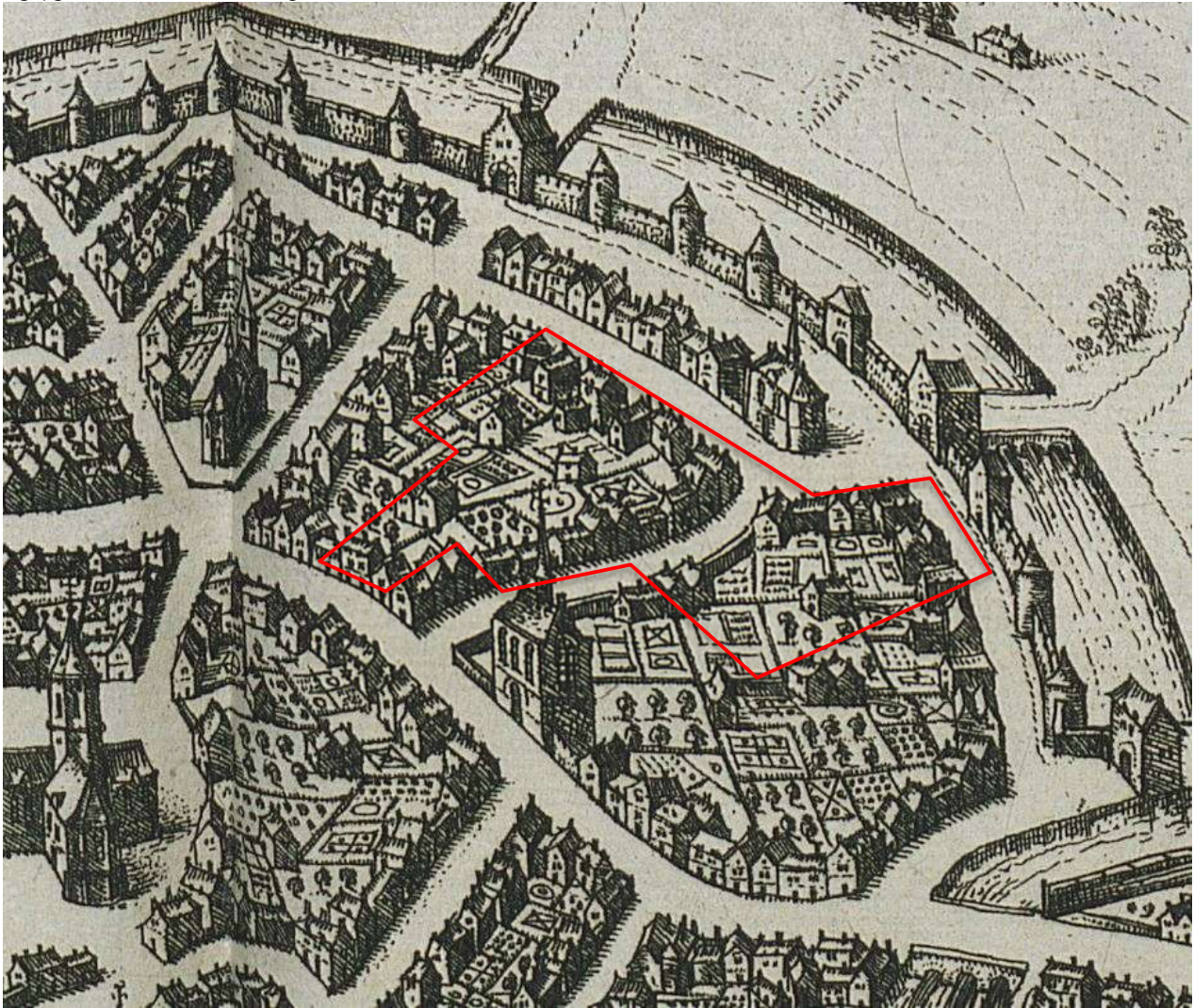

Figuur 16: projectie van de situatie op de kaart van van Deventer op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgeleid.

Deze kaart is vrij schematisch van aard, maar toch kunnen een aantal zaken opgemerkt worden. In de eerste plaats is er voor de zone Pupillensite en Stadhuis een doorlopende en dense bebouwing langs de straatzijden, met uitzondering van een inham ter hoogte van de Kattestraat. Als er sprake is van een aaneengesloten bebouwing langs de straatzijden, dan kan er van uitgegaan worden dat de strook onmiddellijk achter de bebouwing in gebruik was als achtererf. Ook voor wat betreft de zone van de huidige Graanmarkt (noordoostelijke deel van het projectgebied) kan een aaneengesloten bebouwing langs de straatzijde herkend worden. Ook hier worden de achtererven onmiddellijk achter de bebouwing gesitueerd.

Zoals reeds aangehaald is deze kaart bijzonder schematisch en geeft ze bijgevolg weinig details over de aard van de bebouwing. Toch kan op basis van het weergegeven blauwe dak (= een leien dak) verondersteld worden dat langs de Grote Markt een meer statig gebouw staat. Vermoedelijk hebben we hier te maken met 's Gravensteen (cfr. supra). Door het ontbreken van andere leien daken, kan dan weer afgeleid worden dat er op dit moment nog geen sprake is van het Kapucijnenklooster ter hoogte van de Graanmarkt.

2.3.4.3.2 GUICCIARDINI (1581)

Figuur 17: Uitsnede uit de kaart van Guicciardini (1581) met situering (bij benadering) van het huidige onderzoeksgebied (bron: kbr.be)

Voor de kaart van Guicciardini werd geen projectie op het huidige kadaster gemaakt. Reeds voor het door SOLVA uitgevoerde onderzoek op de Utopiasite is gebleken dat deze kaart te sterk vereenvoudigd is en niet bepaald waarheidsgetrouw. Een conclusie die ook voor het huidige projectgebied van toepassing lijkt.

2.3.4.3.3 BRAUN & HOGENBERG (1588-1597)

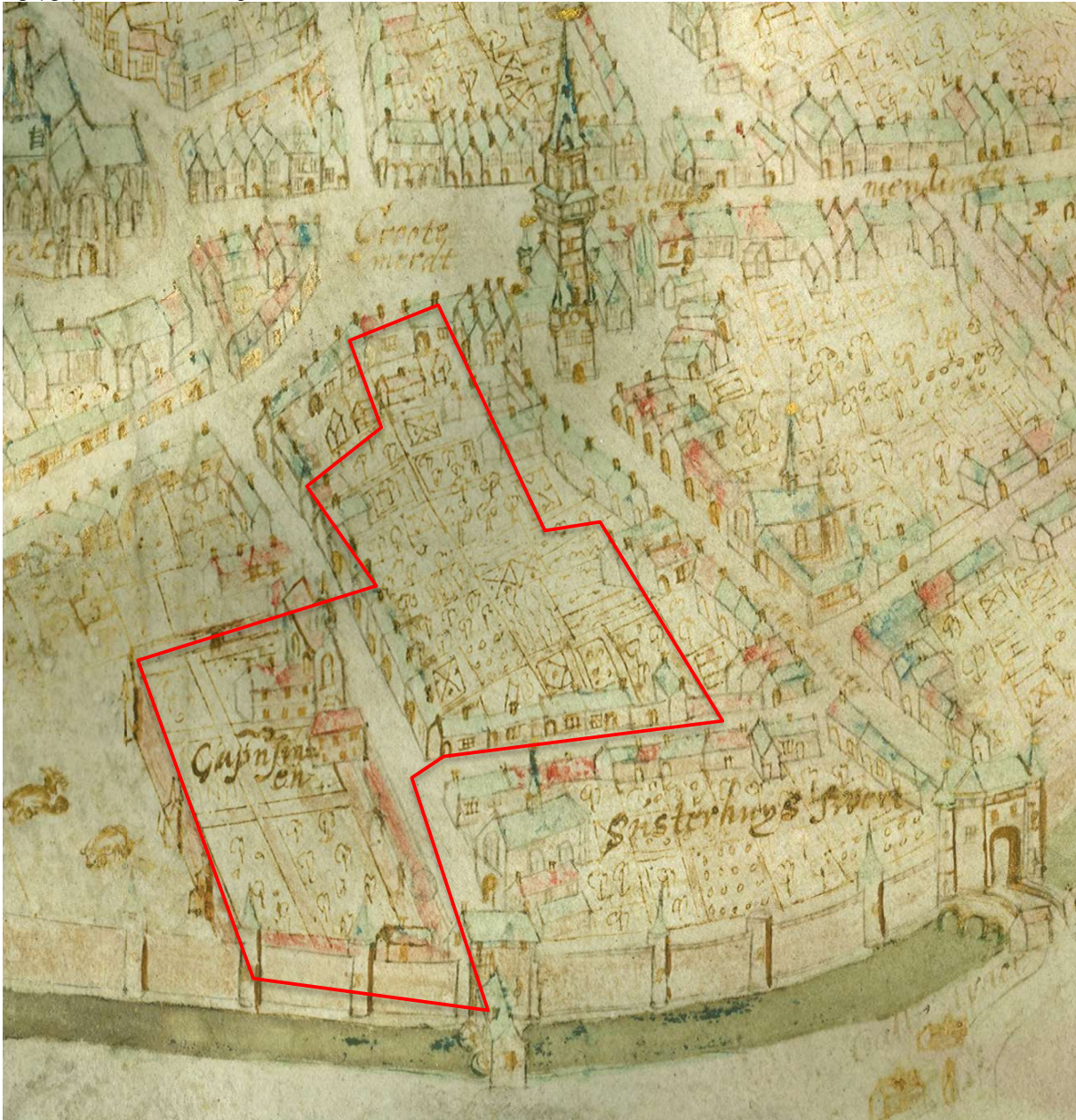
Figuur 18: Uitsnede uit de kaart van Braun en Hogenberg (1588-1597) (bron: antiquemaps.com)

Figuur 19: projectie van de situatie op de kaart van Braun & Hogenberg op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgelijnd.

Deze kaart vertoont sterke gelijkenissen met die van van Deventer, maar tevens springen er ook enkele markante verschillen in het oog. Net als bij van Deventer is er ter hoogte van de Kattestraat een inham waar te nemen, waarbij de bebouwing meer naar achter gelegen is. En ook hier is er nog steeds geen sprake van een Kapucijnenklooster ter hoogte van de Graanmarkt, maar kan ter hoogte van de Grote Markt wel een groter, statig gebouw herkend worden. Vermoedelijk hebben we ook hier te maken met 's Gravensteen. De drie naast elkaar gelegen patriciërswohnungen die op dat moment ook reeds zouden moeten aanwezig zijn (en die dan samen gevoegd worden tot het landhuis) zijn vreemd genoeg niet weergegeven. Echter, hoewel de bebouwing ook op deze kaart hoofdzakelijk langs de straatzijden te situeren valt, lijkt deze bebouwing nu veel minder dens en zijn er soms openingen tussen de huizen. Dit betekent dat de achtererven in dit geval niet uitsluitend achter de huizen te situeren zijn, maar dat deze er ook naast kunnen liggen. Voor de overgebleven, vermoedelijk onbebouwde gebieden, lijkt er toch al sprake te zijn van enige percelering.

2.3.4.3.4 DE DIJN (1629)

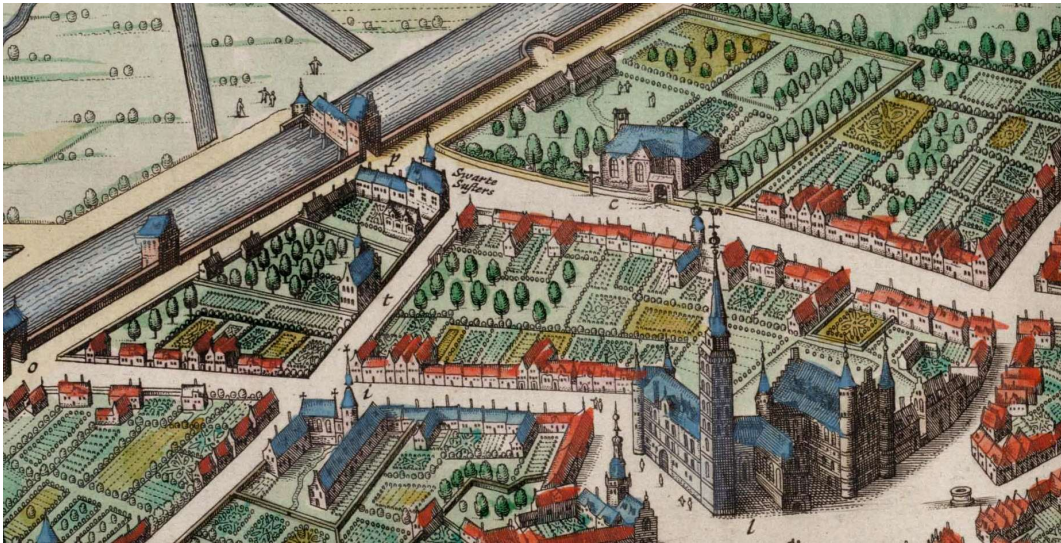
Figuur 20: Uitsnede uit de kaart van De Dijn (1629) met situering van het huidige onderzoeksgebied. Opvallend aan deze kaart is de omgekeerde oriëntatie: de stad is vanuit het noorden gezien afgebeeld. (bron: Foto 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst)

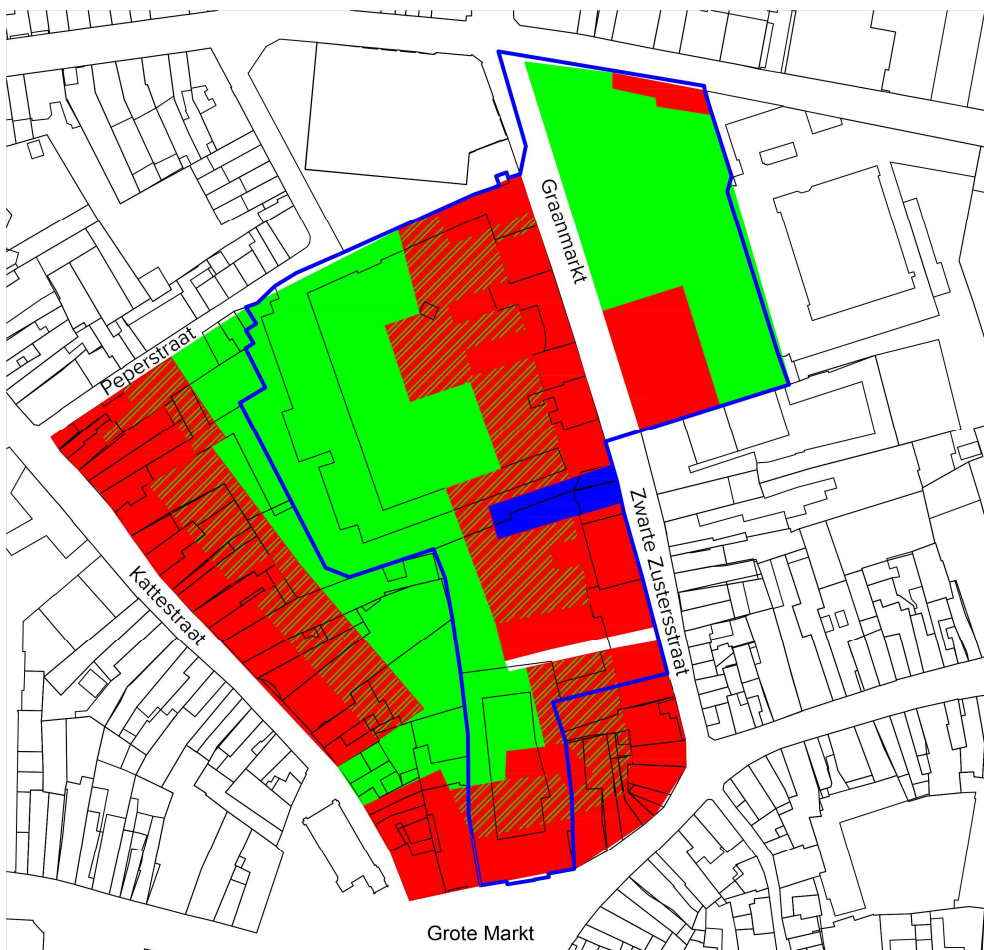
Figuur 21: projectie van de situatie op de kaart van De Dijn op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgeijnd.

Deze kaart toont het projectgebied vanuit een ander perspectief, namelijk vanaf de noordkant/buitenzijde van de stad. Om deze reden kan ter hoogte van de Grote Markt het landhuis niet met zekerheid herkend worden. 's Gravensteen lijkt dan weer wel weergegeven, op de hoek met de Kattestraat. Dit is de oudste kaart waar het Kapucijnenklooster op afgebeeld staat en dit ter hoogte van de huidige Graanmarkt. In vergelijking met de oudere kaarten lijkt er vooral in deze zone veel veranderd te zijn: de bebouwing beperkt er zich enkel tot het kloostergebouw aan zuidelijke zijde en de rest van het gebied lijkt onbebouwd en zit vervat tussen de kloostermuren. De gehele Graanmarkt lijkt met andere woorden het kloosterdomein van de Kapucijnen te beslaan. Ter hoogte van het huidige Stadhuis en de Pupillensite is de situatie sterk vergelijkbaar met de oudere kaarten. Er is ook hier sprake van een vrij dense bebouwing langs de straatzijden, waardoor de achtererven hoofdzakelijk achter de woningen te situeren zijn. Enkel langs de Peperstraat lijken er open ruimtes tussen de huizen te zijn. Het overgebleven gebied binnen deze bebouwing lijkt te bestaan uit tuinen die duidelijk opgedeeld zijn in verschillende percelen. De hoge detailleringsgraad van deze kaart laat ook toe enkele nieuwe zaken op te merken. Het opvallendste hierbij is de aanwezigheid van bebouwing op de achtererven langs de Grote Markt. Vermoedelijk betreft het hier bijgebouwen, zoals bijvoorbeeld stallen en opslagplaatsen, want van een uitbreiding van het landhuis naar achteren toe is op dat moment nog geen sprake.

2.3.4-3-5 SANDERUS (1649)

Figuur 22: Uitsnede uit de Sanderuskaart (1649) (bron: Geheugenvannederland.nl)

Figuur 23: projectie van de situatie op de kaart van Sanderus op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgeleid. Ook in blauw weergegeven is een opvallend en voorheen onopgemerkt nieuw bouwelement.

Ook deze kaart werd getekend vanuit een ander perspectief: in dit geval bekijken we het projectgebied vanuit de westzijde. Net als bij de kaart van De Dijn is op de huidige Graanmarkt het Kapucijnenklooster te situeren en ook hier bevindt het kloostergebouw zich aan de zuidzijde van het gebied. Aan de noordzijde, grenzend aan de stadsomwalling, zijn in dit geval nog enkele bijgebouwtjes te zien. De rest van het kloosterdomein lijkt

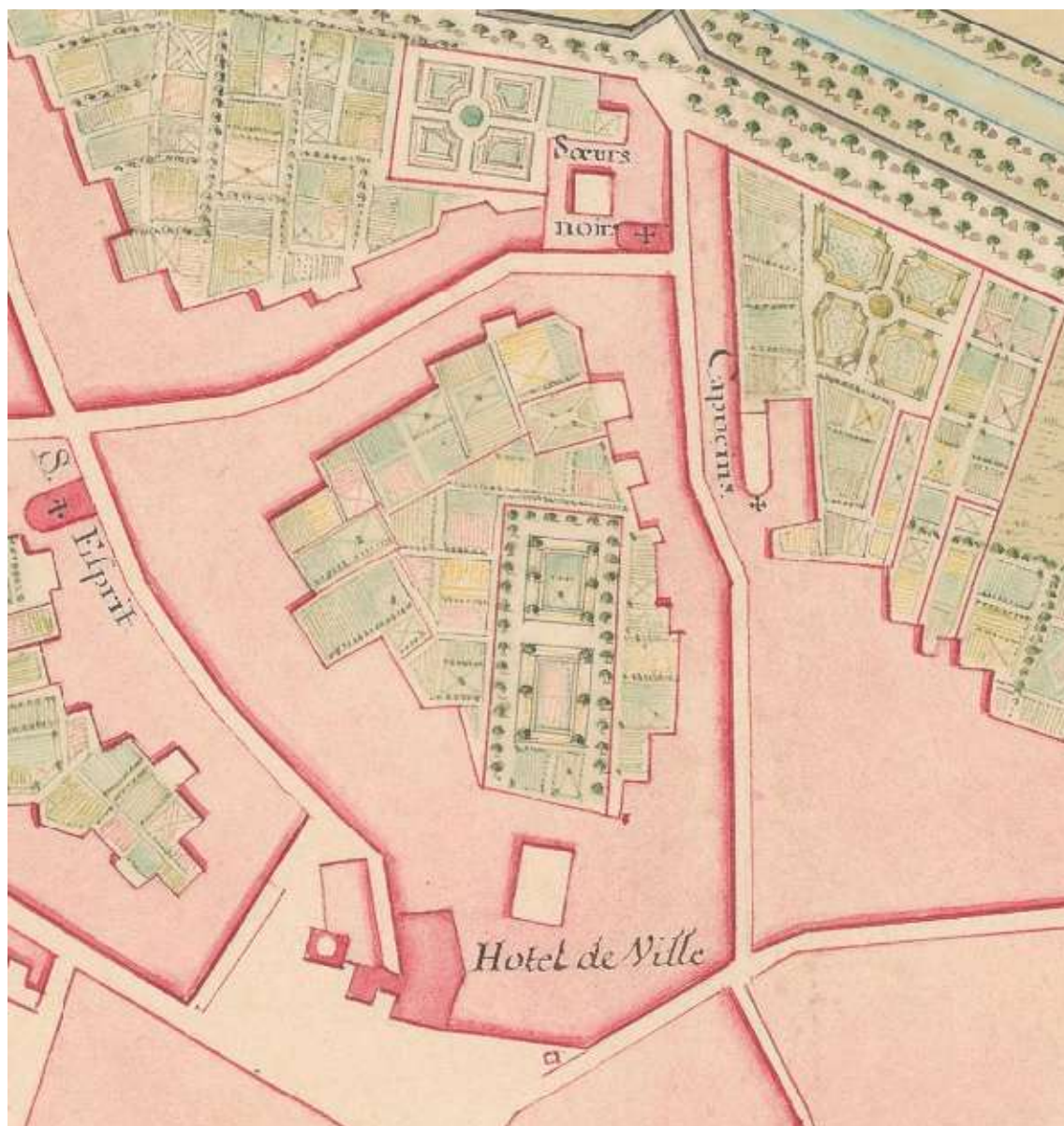
ook hier onbebouwd te zijn. Ter hoogte van het huidige Stadhuis en de Pupillensite zien we opnieuw een vrij dichte en aaneensluitende bebouwing langs de Grote Markt, de Zwarte Zustersstraat en de Kattestraat en zijn de achtererven ter hoogte van het achterliggende gebied te situeren. Langs de Peperstraat is echter geen bebouwing vast te stellen. Aan de zijde van de Grote Markt kan een groot, statig gebouw met een blauw dak herkend worden naast het Belfort, dit kan geïnterpreteerd worden als 's Gravensteen. Blauwe daken wijzen immers op een leien dakbedekking en dit was gezien de kostprijs voorbehouden voor staatsgebouwen en de hogere lagen van de samenleving. De gebouwen rechts van 's Gravensteen zijn dan vermoedelijk als het landhuis te interpreteren. Net als bij de kaart van De Dijn zien we een duidelijke opdeling van het binnenliggende gebied in verschillende percelen en is er sprake van bebouwing op de achtererven langs de Grote Markt. Het is onduidelijk of het hier nog steeds bijgebouwen zoals stallen en schuren betreft of we hier al te maken hebben met een nieuwe vleugel van het landhuis.⁴⁰ Ook langs de Zwarte Zustersstraat kan een gebouw met een leien dak herkend worden en dit ter hoogte van het huidige huis Van Langenhove. Op basis van andere historische bronnen kan vermoed worden dat het hier de residentie betreft van de toenmalige burggraaf van Aalst.⁴¹

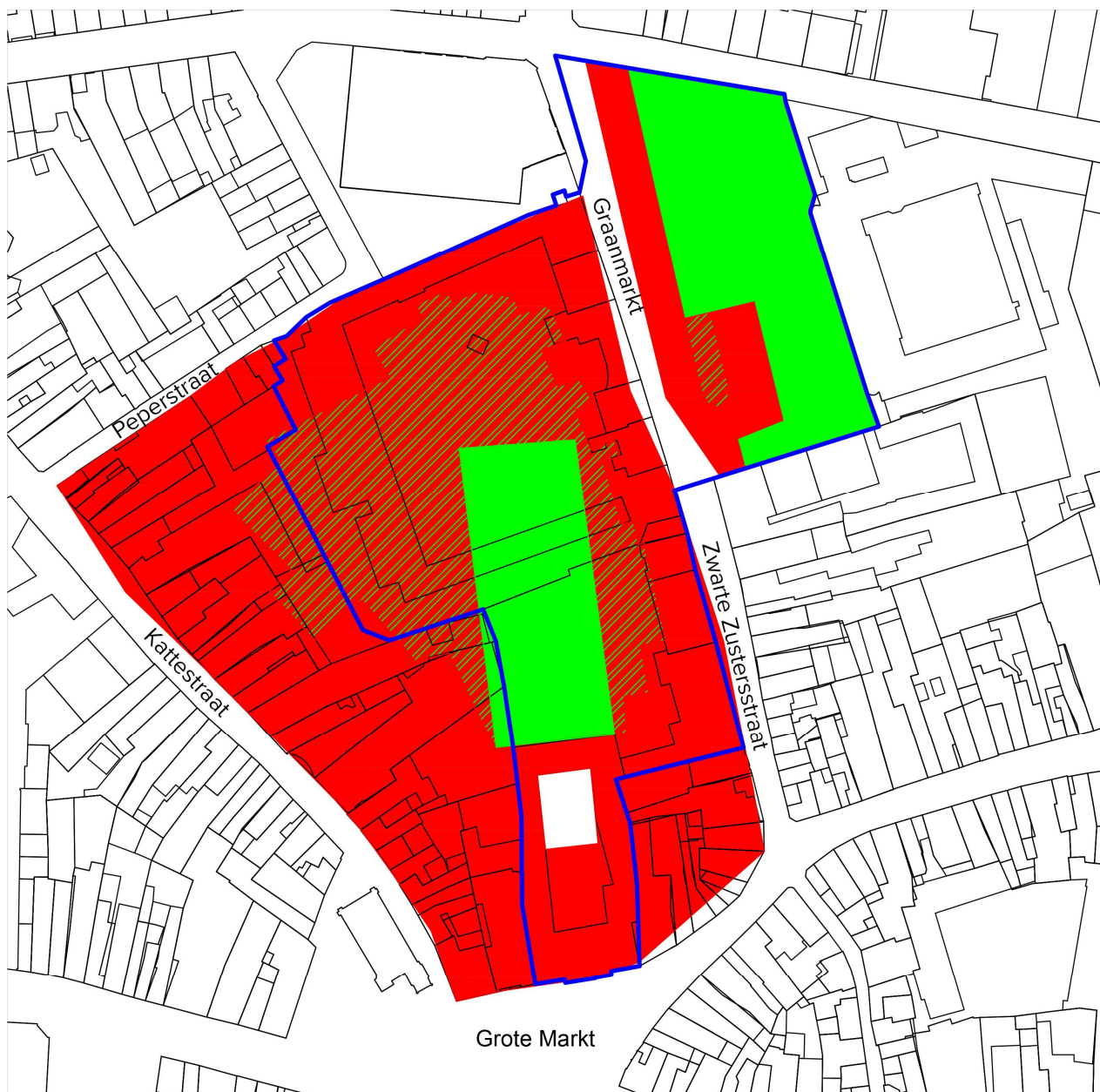
40 De achterliggende vleugel van het landhuis zou een eerste maal opgetrokken zijn tussen 1642-1646, doch het is zeer goed mogelijk dat Sanderus zich voor zijn kaart baseerde op informatie van oudere datum

41 Mondelinge mededeling Jelle Moens

2.3.4.3.6 PLAN DE LA VILLE ET FAUBOURGS D'ALOST (1745)

Figuur 24: Uitsnede uit het Plan de la ville et faubourgs d'Alost (1745) (bron: gallica.bnf.fr)

Figuur 25: projectie van de situatie op het plan de la ville et faubourgs d’Alost op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgeijnd.

Deze kaart geeft een zeer schematisch beeld van het projectgebied. Toch is hierop duidelijk dat er sprake is van een zeer dence en aaneengesloten bebouwing langs de straatzijden, met duidelijk onderverdeelde tuinen en achtererven in het binnengebied. Ook voor het Kapucijnenklooster wordt er een aaneengesloten bebouwing langs de straatzijde weergegeven, met een U-vormige blok aan de zuidzijde. Het belang van deze kaart ligt in het feit dat dit de eerste kaart is waarbij achter het landhuis (Hotel de Ville, met binnenplaats) langs de Grote Markt een duidelijk afgebakende landschapstuin zichtbaar is.

2.3.4.3.7 VILLARETKAART (1745 – 1748)

Figuur 26: Uitsnede uit de Villaretk kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

Deze kaart is te sterk vereenvoudigd en te schematisch van aard om verdere informatie te kunnen verschaffen. We zullen hier dan ook niet verder op in gaan.

2.3.4.3.8 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSBISDOM LUIK (1771-1778)

Figuur 27: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2020)

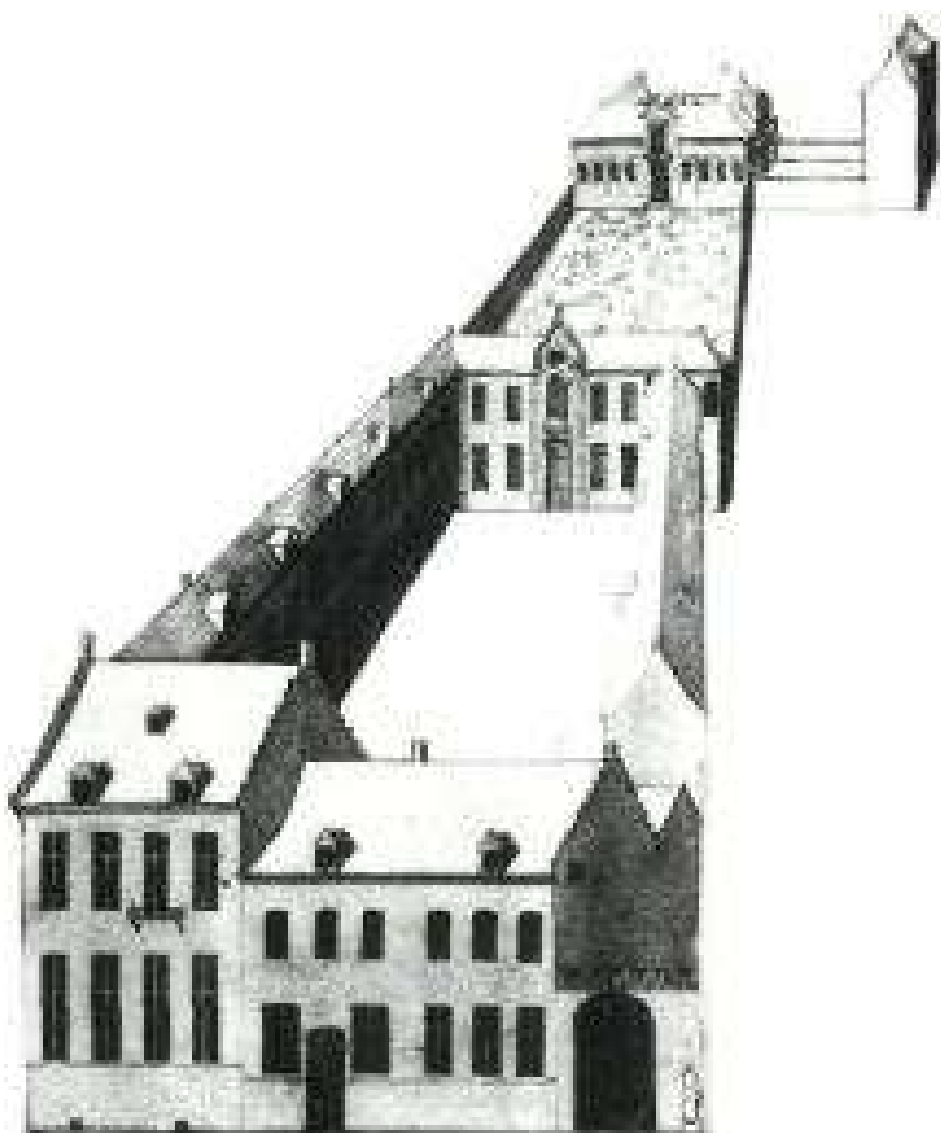

Figuur 28: projectie van de situatie op kaart van Ferraris op het huidige kadasterplan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgelijnd.

Ook deze kaart is vrij schematisch van aard, maar toch is duidelijk dat er sprake is van een aaneengesloten bebouwing langs de straatzijden (met uitzondering van een open ruimte langs de Peperstraat) en met achterliggende tuinen. Ook hier is het Landhuis weergegeven, al lijkt er hier sprake te zijn van 2 binnenplaatsen in plaats van 1 en mogelijk kan in het verlengde hiervan de landschapstuin herkend worden. Achter deze landschapstuin is een U-vormig gebouw zichtbaar (in tegenstelling tot de overige bouwwerken niet rood ingekleurd maar enkel de contouren zijn weergegeven). Dit complex zou in de tweede helft van de 18de eeuw opgetrokken zijn en vervolgens aan het einde van de 18de eeuw verbouwd tot vierkantig complex met binnenkoer.⁴² Aanvankelijk was het bedoeld om een stoeterij op te richten, maar uiteindelijk kreeg het een functie als mannen- en vrouwengevangenis. Deze kaart is de enige waarop het U-vormige complex is weergegeven.

⁴² S.n. 1988, p. 21-23

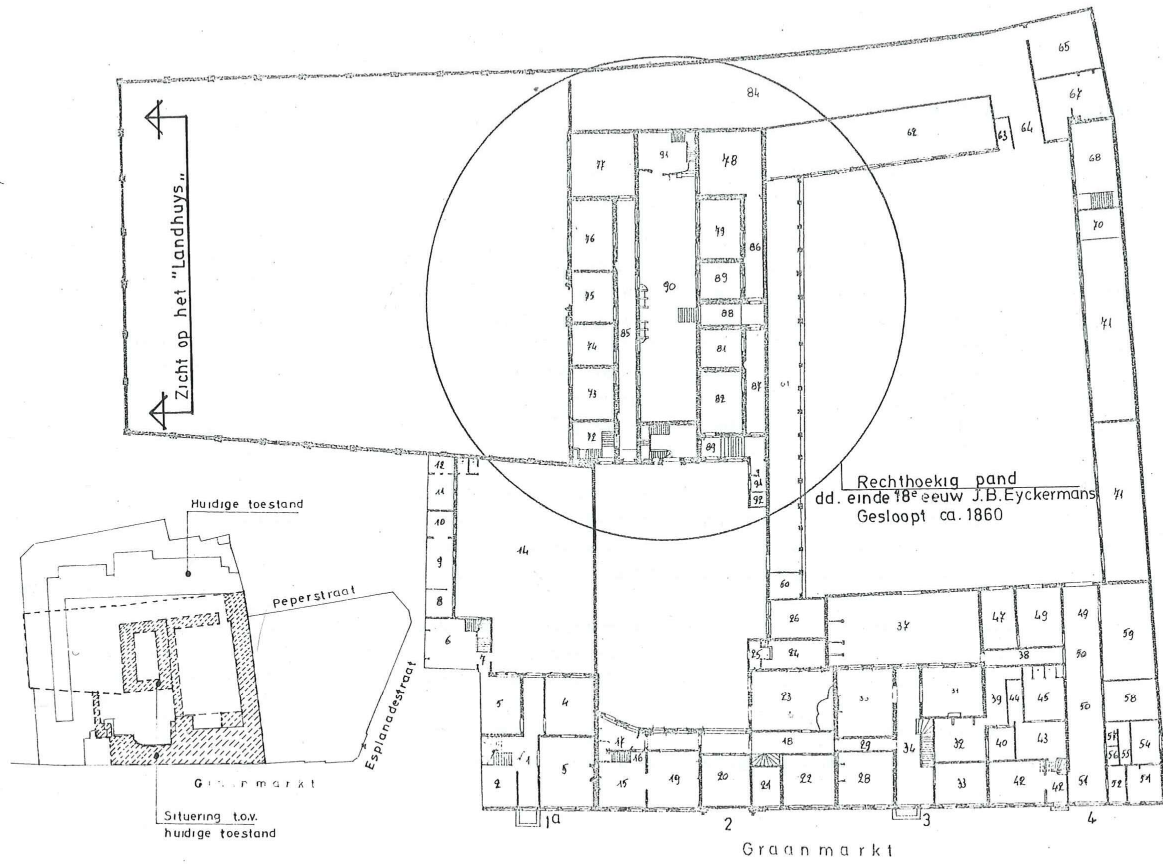
2.3.4.3.9 PENTEKENING (1784)

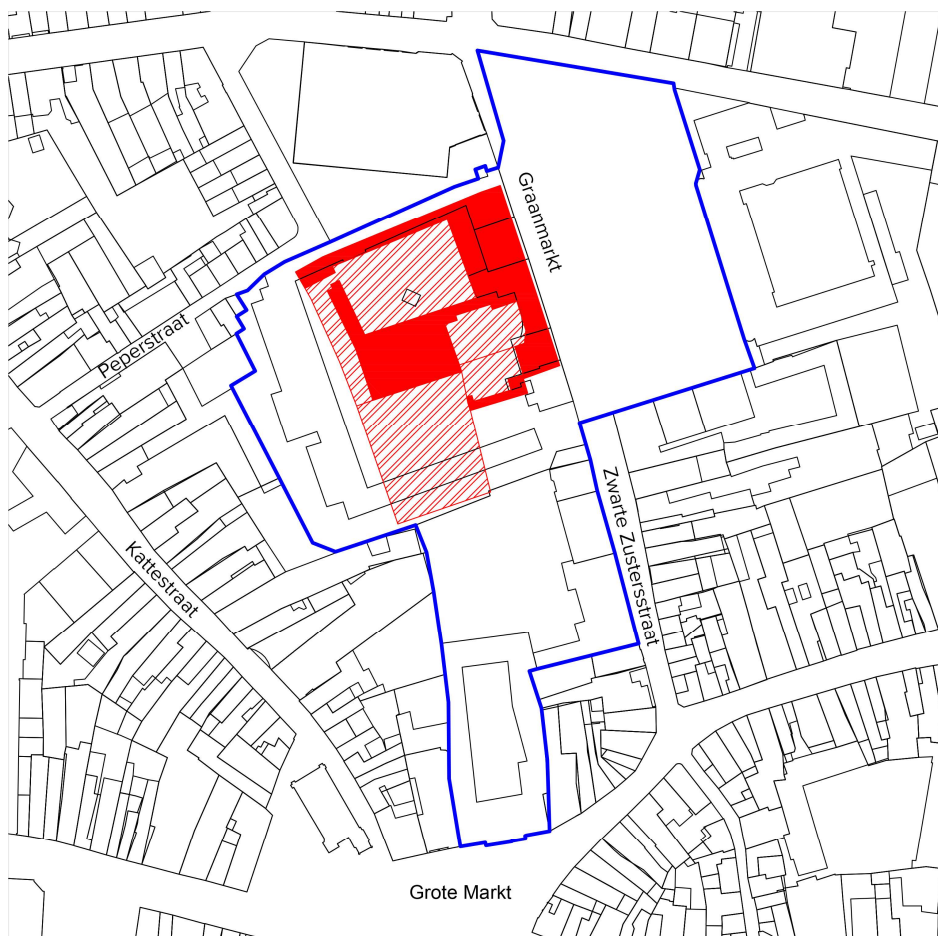
Figuur 29: Pentekening van het Landhuis uit De Comitatu Alostano van 1784 (bron: Stadsarchief Aalst)

Deze pentekening toont het Landhuis met binnenkoer en met daarachter de landschapstuin en helemaal achteraan de latere vierkante gevangenis met binnenkoer. Aan de straatzijde is deze gevangenis ontsloten door een statige directeurswoning.

2.3.4.3.10 PLAN CIVIELE/MILITAIRE GEVANGENIS (1825)

Figuur 30: grondplan van de civiele en later militaire gevangenis zoals ze er uit zag rond 1800 (bron: Regie Der Gebouwen)

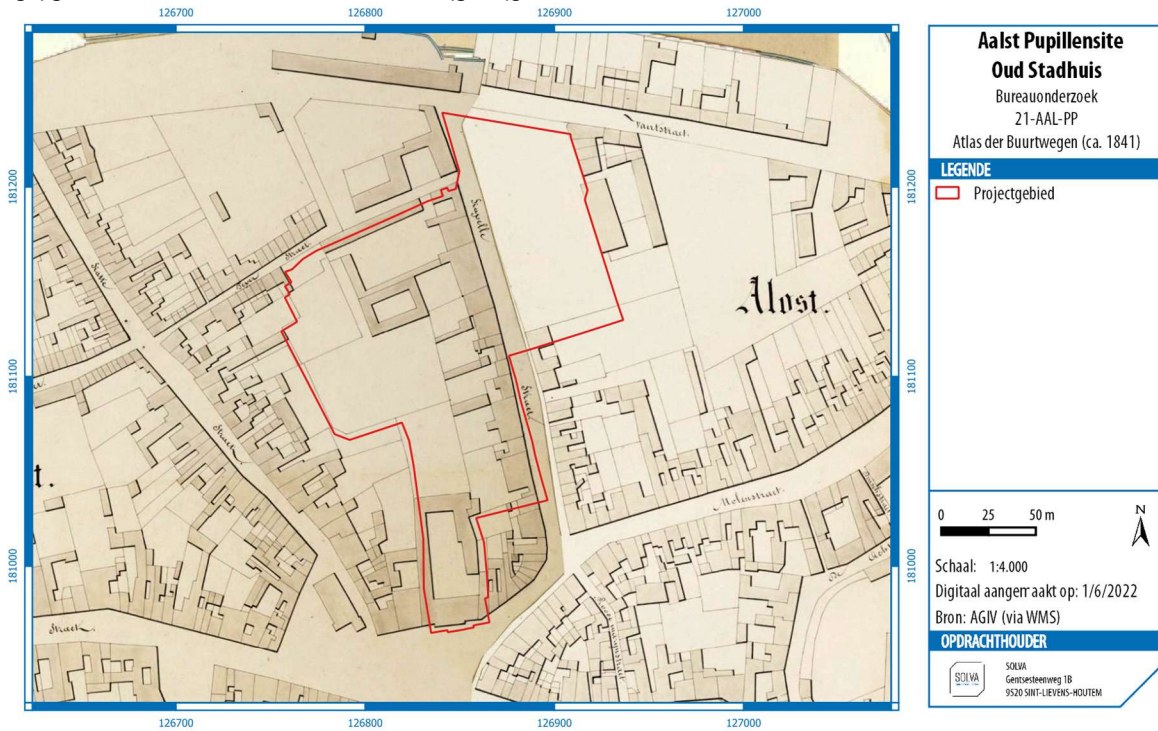
Figuur 31: projectie van het grondplan van de gevangenis op de huidige kadasterkaart. De gebouwen zijn in rood aangeduid, de binnenkoeren zijn rood gearceerd.

Deze kaart toont de verder uitbreiding van de gevangenis: er werden 2 langwerpige vleugels bijgebouwd aan de noordzijde waarbinnen een nieuwe binnenkoer ontstond en aan zuidzijde lijkt een deel van de landschapstuin ook ingenomen om plaats te maken voor een extra koer of buitenruimte. In 1825 wordt de civiele gevangenis dan omgevormd tot militair gevangenis.⁴³

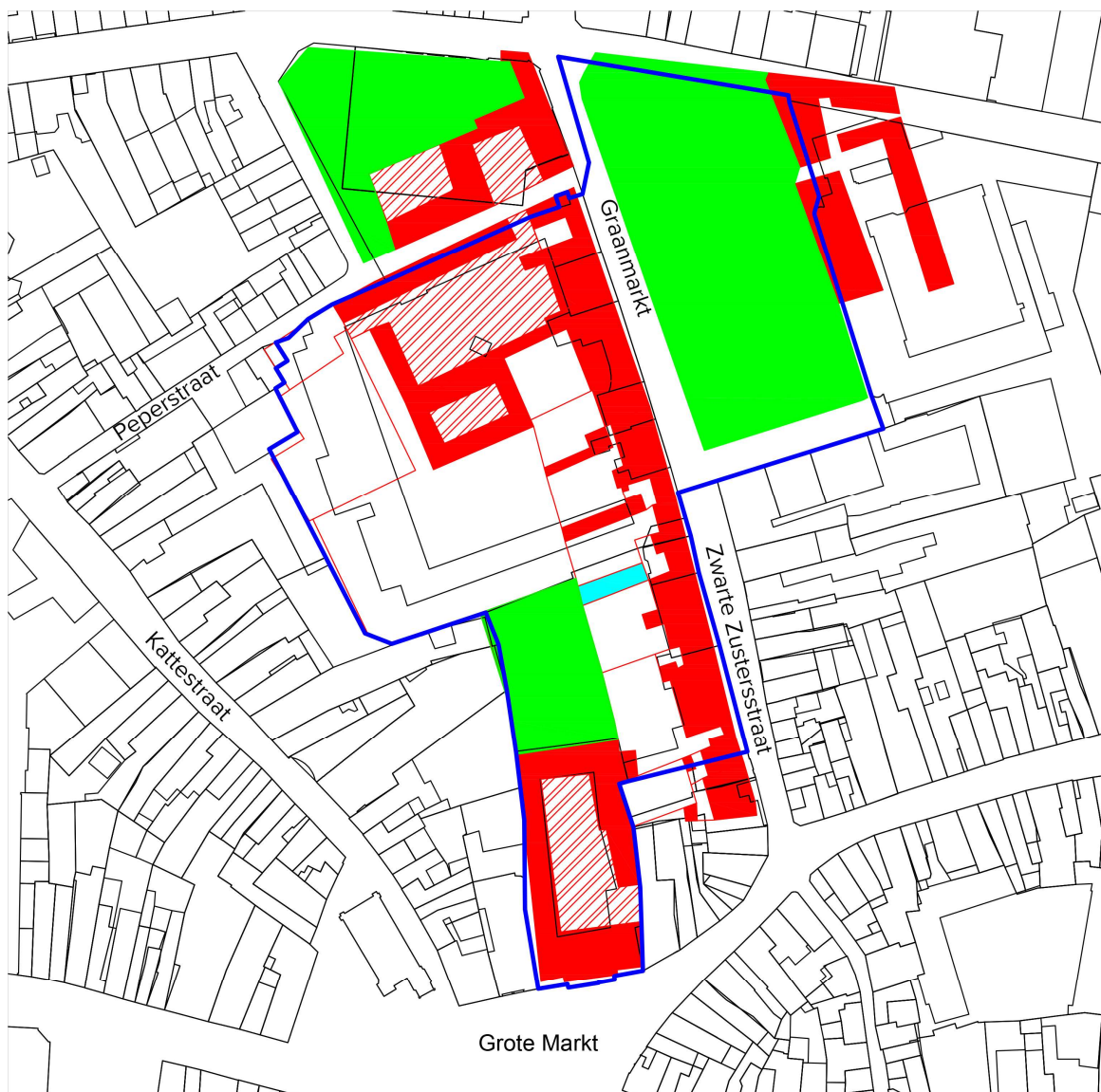
---

43 Van Der Vurst, 2008, p. 13

2.3.4.3.11 ATLAS DER BUURTWEGEN (1843-1845)

Figuur 32: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

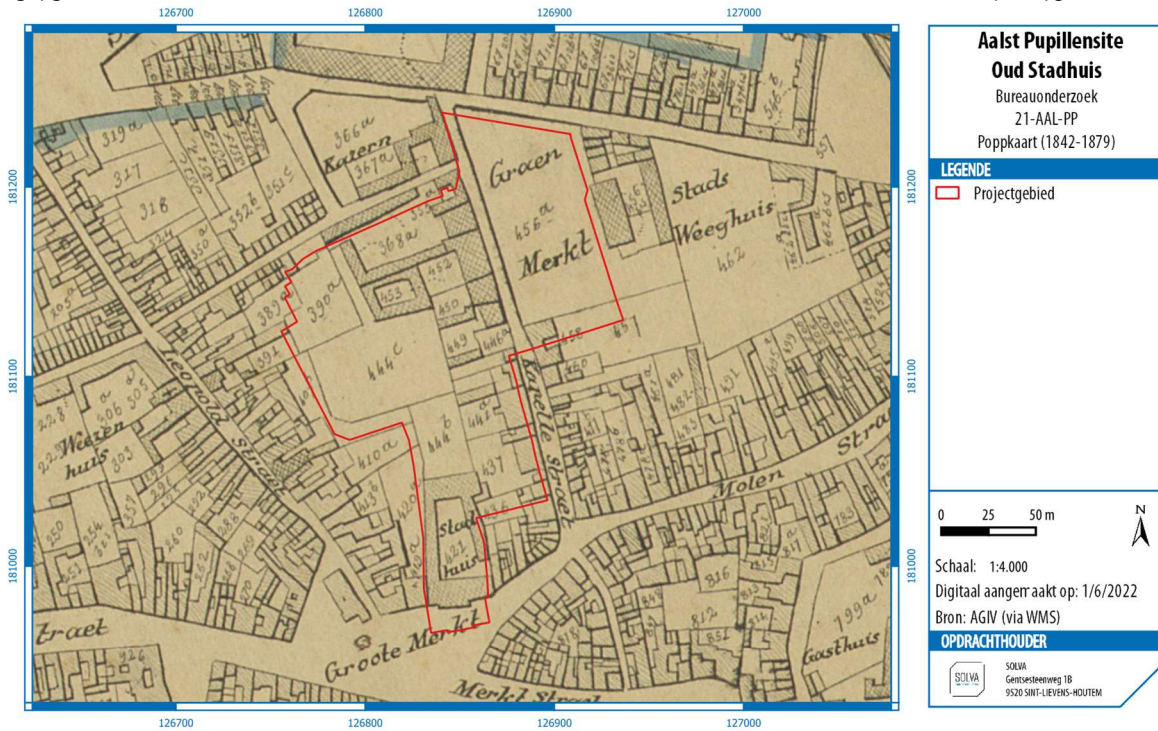

Figuur 33: projectie van de Atlas der Buurtwegen op de huidige kadastrakaart. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bebouwde zone (rood), achtererf (gearceerd) en onbebouwd (groen), het projectgebied is in blauw afgeleid.

Op deze kaart is te zien dat het Kapucijnenklooster ondertussen is afgebroken en plaats heeft gemaakt voor een open ruimte: de Graanmarkt. Aan de westzijde van deze ruimte is vermoedelijk de Graanhal te zien, die op dat moment al in gebruik zal geweest zijn als de staatsmiddelbare school. Ter hoogte van de militaire gevangenis is duidelijk dat de bebouwing langs de straatzijde verder is uitgebreid. Aan de Grote Markt is het Landhuis intussen vervangen door het neoclassicistische stadhuis. Langs de Zwarte Zustersstraat (toen nog Kapellestraat) is ondertussen het klooster van de Zwarte Zusters reeds ingericht (inclusief Huis De Kegel) en ten noorden daarvan bevindt zich het Hotel Van Langenhove. Vermeldingswaardig hierbij zijn de voormalige paardenstallen van het Hotel Van Langenhove (op de kaart in lichtblauw weergegeven). Deze zullen namelijk vanaf het einde van de 19de eeuw, wanneer de rechtbank van Koophandel in de gebouwen trekt, dienst doen als stadsgevangenis of doorgangshuis (in de volksmond gekend als ‘de amigo’ of ‘den bak’). In 1972 zullen deze gebouwen worden afgebroken.⁴⁴

⁴⁴ Ghysens, 1986, p. 204

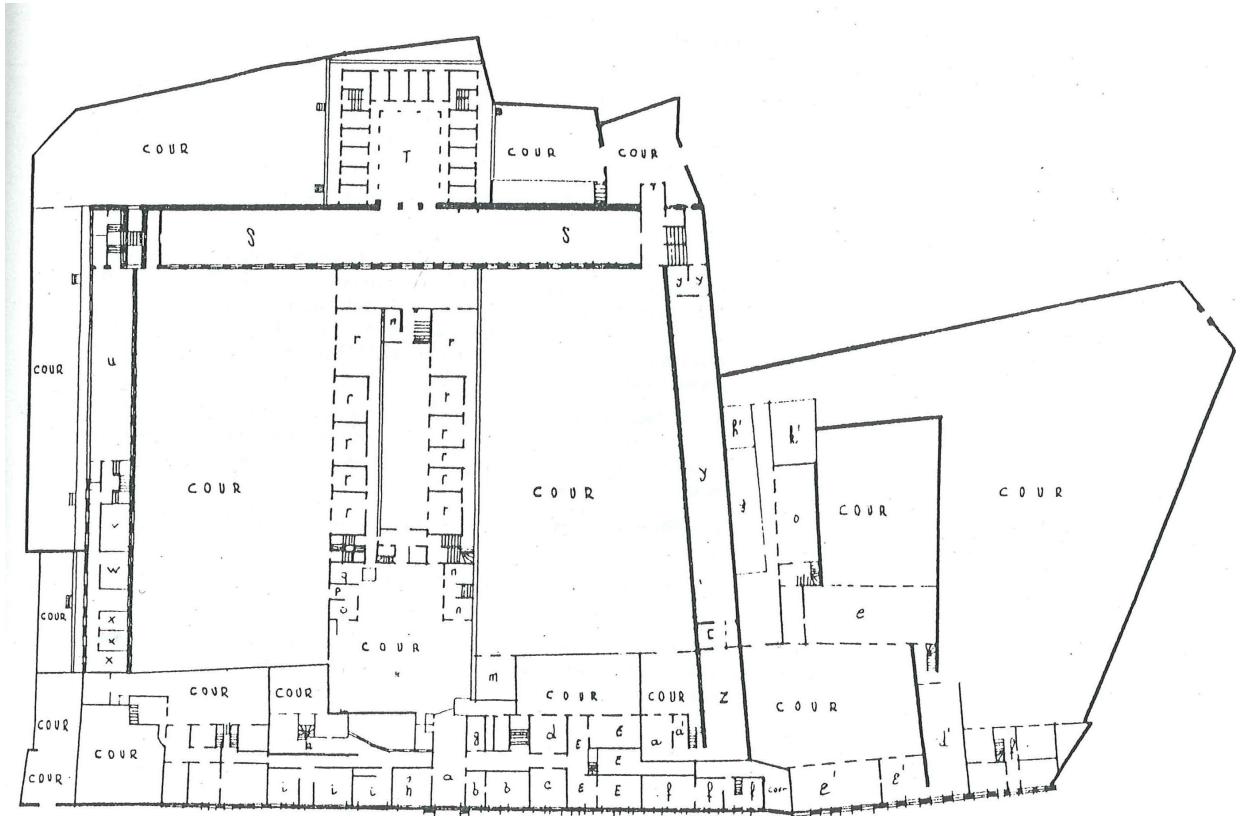
2.3.4.3.12 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP - ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

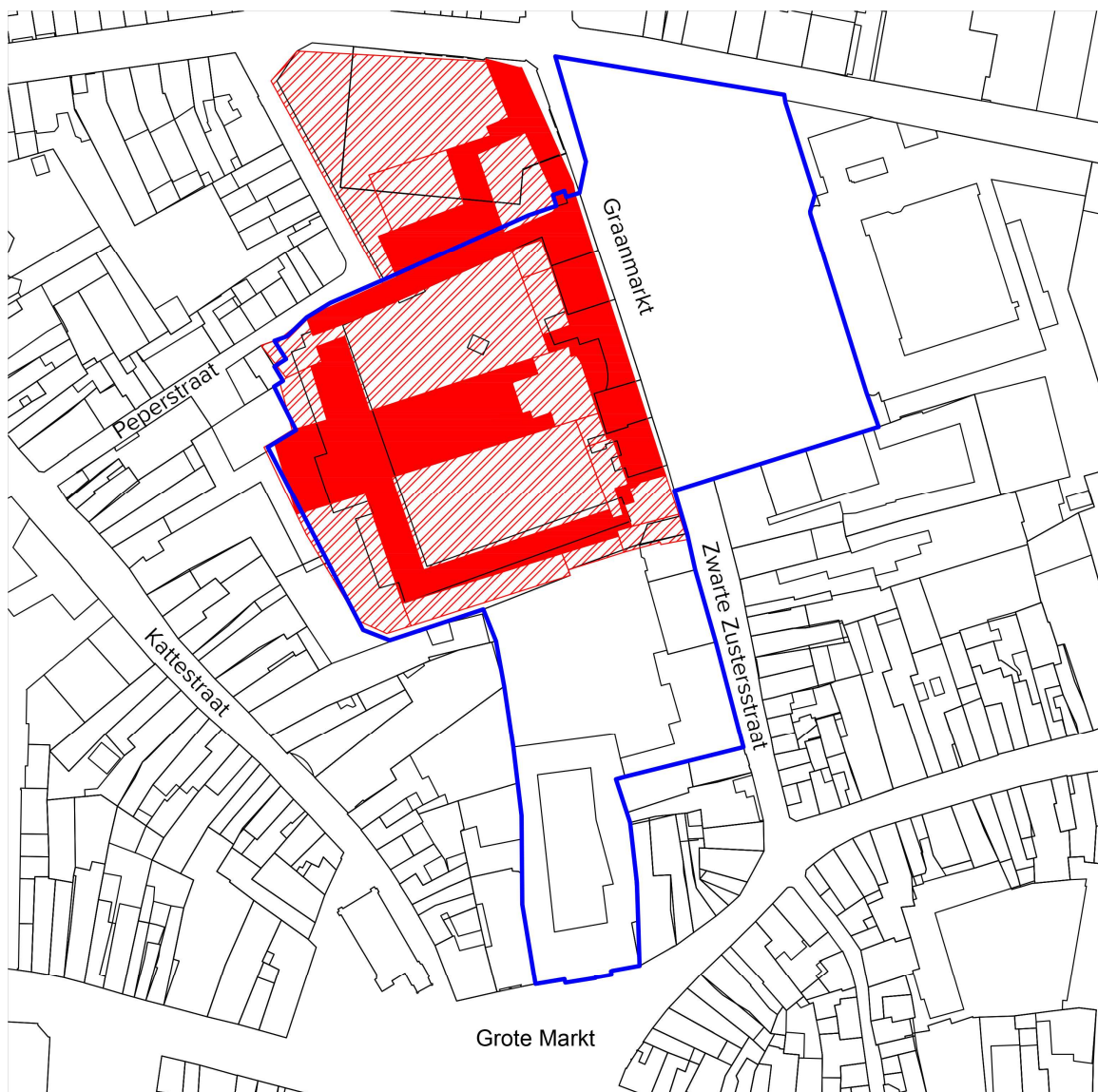
Figuur 34: Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

De Popp kaart geeft in feite exact de zelfde situatie weer als de Atlas der Buurtwegen. We zullen de conclusies hiervoor dan ook niet herhalen.

2.3.4.3.13 PLAN MILITAIRE GEVANGENIS (1850)

Figuur 35: grondplan van de militaire gevangenis van na 1845 (bron: Regie Der Gebouwen)

Figuur 36: projectie van het grondplan van de gevangenis op de huidige kadastrakaart. De gebouwen zijn in rood aangeduid, de binnenkoeren zijn rood gearceerd.

Op dit grondplan is te zien hoe het middenblok werd verbouwd en er een zuidelijke vleugel werd toegevoegd. Ook de voormalige kloostergebouwen van de Zwarte Zusters te noorden (huidige Utopia site) werden toegevoegd aan het complex.⁴⁵

---

45 S.n., 1988, p. 26

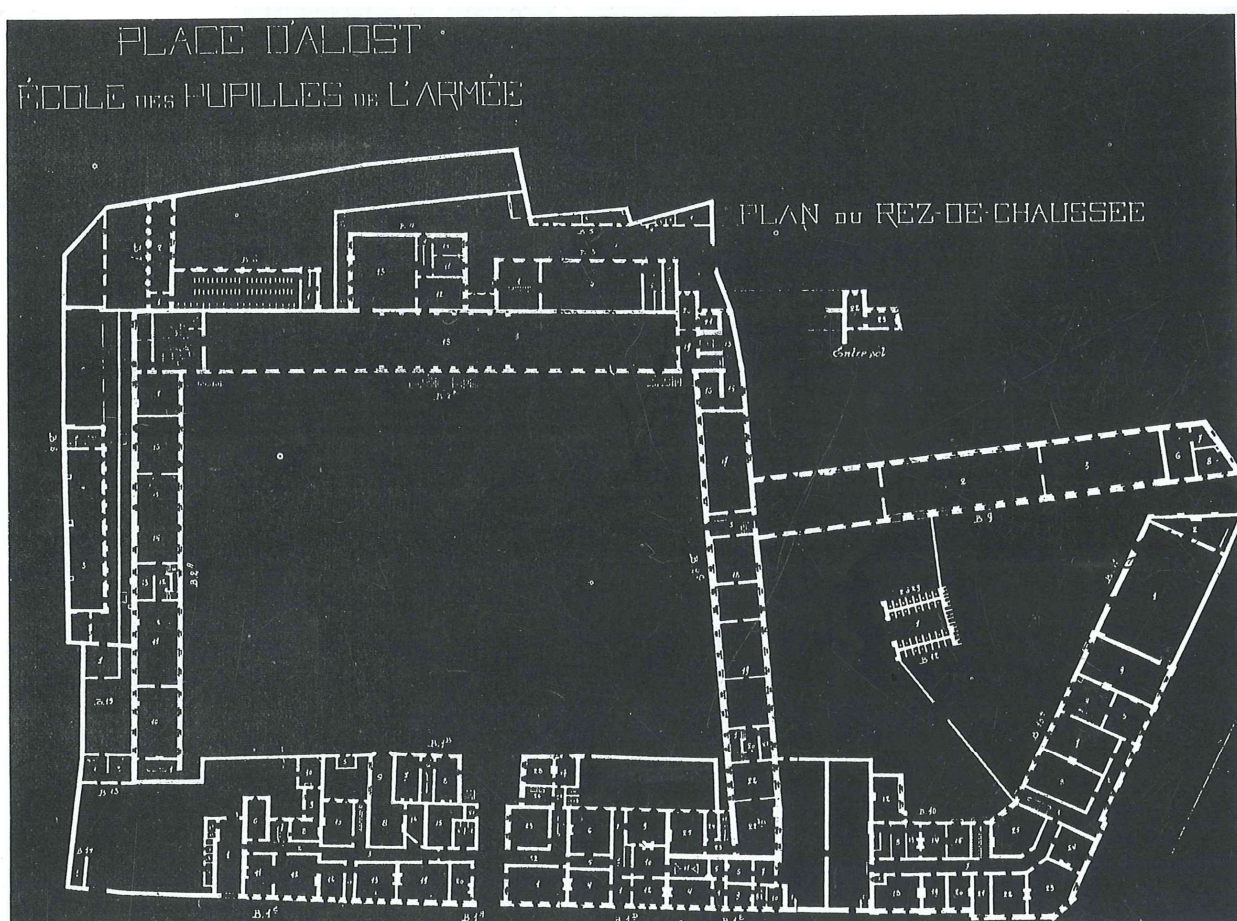
2.3.4.3.14 KADASTERKAART DE PONTHER (1859-1873)

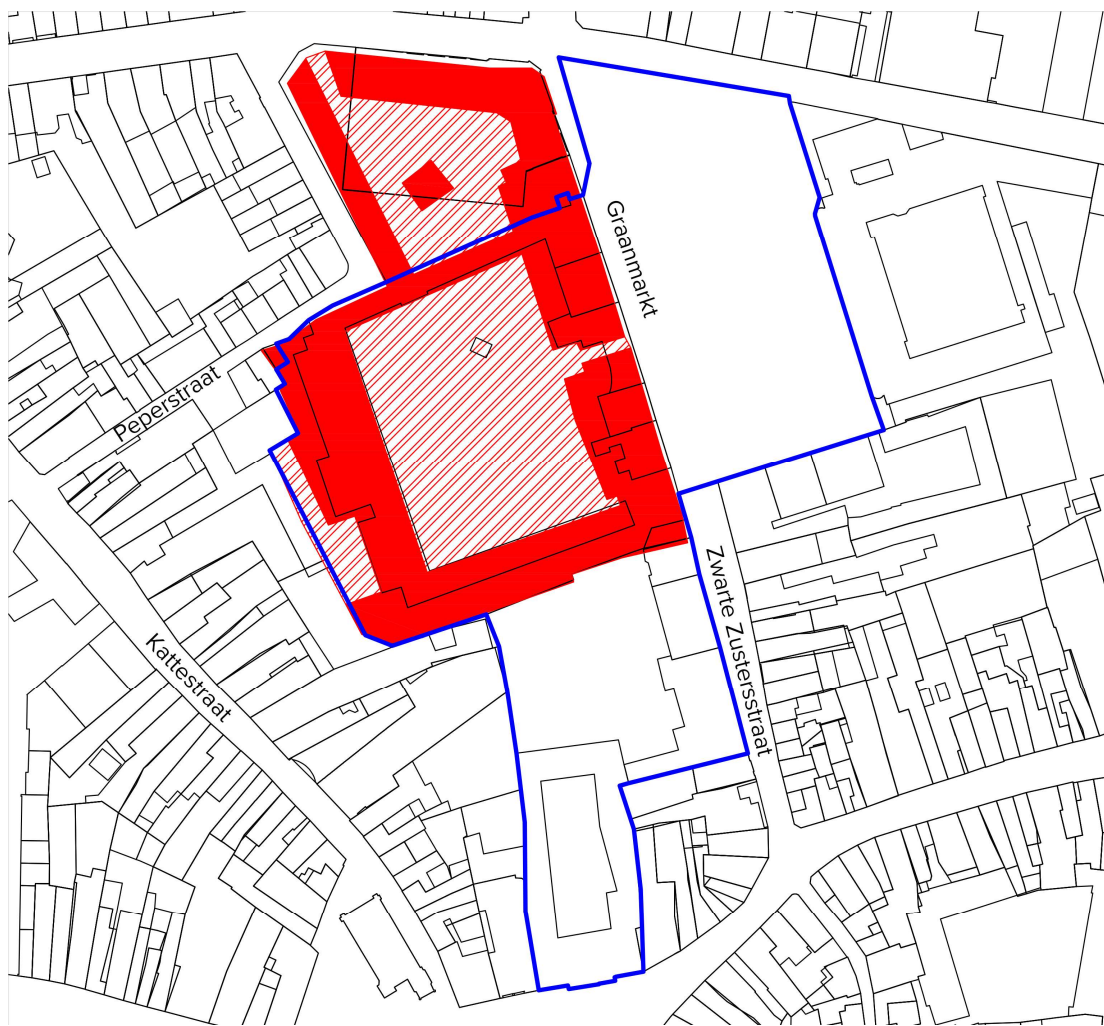
Figuur 37: uitsnede uit de kadasterkaart van De Ponthier (bron: Stadsarchief Aalst)

Ook deze kaart vertoont nagenoeg dezelfde situatie als de Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart. In principe zou op deze kaart nochtans het verbouwde middenblok en de toegevoegde zuidelijke vleugel van de militaire gevangenis moeten zichtbaar zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat De Ponthier zich baseerde op reeds voorhanden zijnde kaarten, in plaats van ter plaatse opmetingen te doen.

2.3.4.3.15 PLAN ECOLE DES ENFANTS DE TROUPE (1930)

Figuur 38: grondplan van de Pupillenschool van rond 1930 (bron: Regie Der Gebouwen)

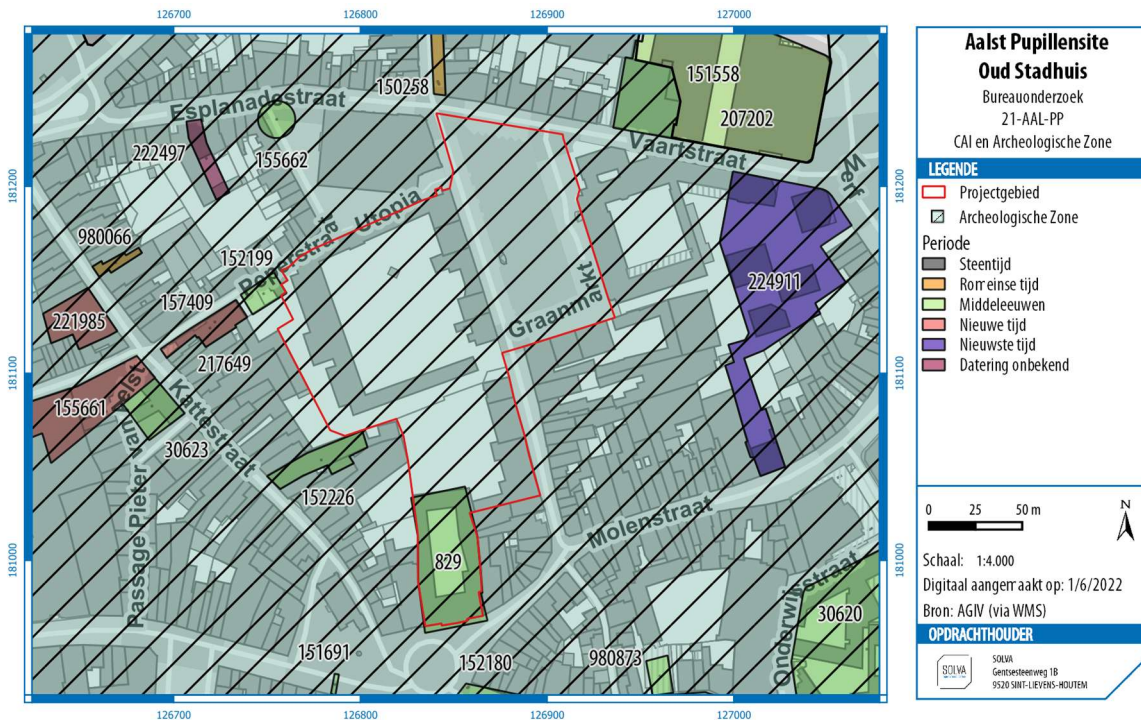

Figuur 39: projectie van het grondplan van de Pupillenschool op de huidige kadastrakaart. De gebouwen zijn in rood aangeduid, de binnenkoeren zijn rood gearceerd.

Vanaf 1859 wordt de militaire gevangenis omgevormd tot 'Ecole des enfants de troupe', ook wel Pupillenschool genoemd. Hiervoor worden tussen 1880 en 1907 in verschillende bouwfases grote veranderingen doorgevoerd, waaronder het afbreken van de grote middenblok.⁴⁶ Wanneer deze precies zou afgebroken zijn is onduidelijk. De Regie Der Gebouwen stelt dat dit reeds in 1860 gebeurde (oude postkaarten van begin 20ste eeuw lijken dit te bevestigen), maar oude stafkaarten (van 1908 en 1938) tonen nog steeds een middenblok. Alleszins, vanaf het begin van de 20ste eeuw lijkt de situatie er vrijwel onveranderd te blijven tot de dag van vandaag.

46 S.n., 1988, p. 28 en 49

2.3.5 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

Figuur 40: CAI op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 1/6/2022)

Voor het **projectgebied** zelf is één archeologische site gekend. In 1999 werd namelijk een archeologisch onderzoek uitgevoerd ter hoogte van het zuidelijke deel van de rechtervleugel van het stadhuis (**CAI-locatie 829**).⁴⁷ Hierbij werden restanten van verschillende laatmiddeleeuwse woningen aangetroffen, waarbij de oudste sporen in de tweede helft van de 12de eeuw of de vroege 13de eeuw te dateren zijn.

In de **directe omgeving** van het projectgebied toont de centrale archeologische inventaris (**CAI**) echter verschillende archeologische sites en vondsten, voornamelijk gerelateerd aan het middeleeuws stadscentrum.

In de Peperstraat vond in 2002 een opgraving plaats (**CAI-locatie 152199**), waarbij verschillende restanten van bewoning aan het licht kwamen, waaronder een tuinlaag met fundering van muurtje in baksteen, enkele paalgaten, afvalkuilen met materiaal, een (zand)leemontginningskuil uit de (late) middeleeuwen. Verder werd hier ook een beerput met o.a. Engels vaatwerk en (fragmenten van) patacons en afvalkuilen met materiaal uit de Nieuwe Tijd aangetroffen en een gemetste beerput die mogelijk in verband te brengen is met pottenbakkersactiviteit uit de 19^e eeuw. Ook het aanpalende perceel werd archeologisch onderzocht (**CAI-locatie 157409 en 217649**) in 2011. Ook hier werden verschillende restanten van bewoning, maar ook 2 ovenzones aangetroffen. Een totaal van 8 pottenbakkersovens, daterend uit de eerste helft van de 17de tot het midden van de 18de eeuw werden onderzocht. Het onderzoek leverde ook een tuinlaag met handgevoemd, grijs en hoogversierd aardewerk op, alsook leemwinningskuilen, 3 beerputten, een waterput, brandlagen en de funderingen, kelders en vloerniveau's van 6 aaneengesloten rijwoningen.

In de Kattestraat, ter hoogte van huisnummer 17, vond in 2005 een werfcontrole plaats (**CAI-locatie 152226**), waarbij een pakket verbrande leem gerelateerd aan de 14de eeuwse stadsbranden werd geregistreerd en er kon vastgesteld worden dat het net gesloopte huis een 15de eeuwse kern bezat. Nog in de Kattestraat, op de hoek met de Ridderstraat, werd een opgraving uitgevoerd in 1986 (**CAI-locatie 155661**). Hier zijn een puinlaag, greppel, kuil, paalgat met laatmiddeleeuws aardewerk gerecupereerd, metaal en dierlijk botmateriaal gevonden, daterend uit de middeleeuwen, en een kleine kuil gevuld met hoofdzakelijk post-middeleeuwse keramiek uit de Nieuwe Tijd. Ter hoogte van de H. Geestkapel (**CAI-locatie 30623**), werd in 1989 opgegraven. Hier werden sporen van agrarische activiteiten uit de 11de-13de eeuw, vóór de bouw van de kapel aangetroffen, samen met een halve zilveren maille uit de 12de-13de eeuw. De aanwezigheid van koperhoudende metaalslakken uit het derde kwart van de 14de eeuw, deden ook vermoeden dat op deze plaats bronsgietactiviteiten hebben plaatsgevonden. Uit de late middeleeuwen werden hier verschillende

⁴⁷ De Groot, Moens et al, 2004, p 281-408

kuilen en 4 beerputten gevonden. De kapel werd in 1386 gebouwd, met verdere uitbreidingen of vernieuwingen in 1470 en 1909 en afbraak in 20ste eeuw. De kapel van 1386 werd volledig opgegraven. Er werden ten slotte aardewerk uit de metaaltijden en Romeinse periode, en een gesteelde pijlpunt uit het midden-neolithicum aangetroffen.

In 2006 werden tijdens een mechanische prospectie ter hoogte van de Albert Liénartstraat (**CAI-locatie 150258**) een greppel aangetroffen met Gallo-Romeins aardewerk en vrij grote hoeveelheid tegulae- en imbrexfragmenten. Daterend uit de late middeleeuwen zijn hier een grafkuil met kistbegrafing en de buitenrand van de stadsgracht. Ook de binnenrand van de 16e-eeuwse bastionsgracht kwam aan het licht.

Nog in de directe omgeving van het projectgebied, maar voorlopig nog niet opgenomen in de CAI, vond in 2016-2017 een archeologisch onderzoek plaats op de terreinen van de huidige Utopia-site. Hier werden naast sporen van bewoning uit de late middeleeuwen en de restanten van het eerste Zwarte Zusterklooster ook oudere perceelsgreppels en een Romeinse kuil onderzocht.⁴⁸

In de verdere ruimere omgeving van het projectgebied, zijn een nog groot aantal archeologische vondsten en sites geregistreerd uit de middeleeuwse en post-middeleeuwse periode. Er staan ook enkele meerperiodesites weergegeven. Deze sites worden hier niet verder in detail besproken.

2.3.5.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt in de Dendervallei. De algemene bodemkaart toont aan dat er zich voornamelijk zandleembodems in de omgeving manifesteren. De kaart biedt echter geen informatie over het projectgebied zelf aangezien het in een bebouwde zone gelegen is.

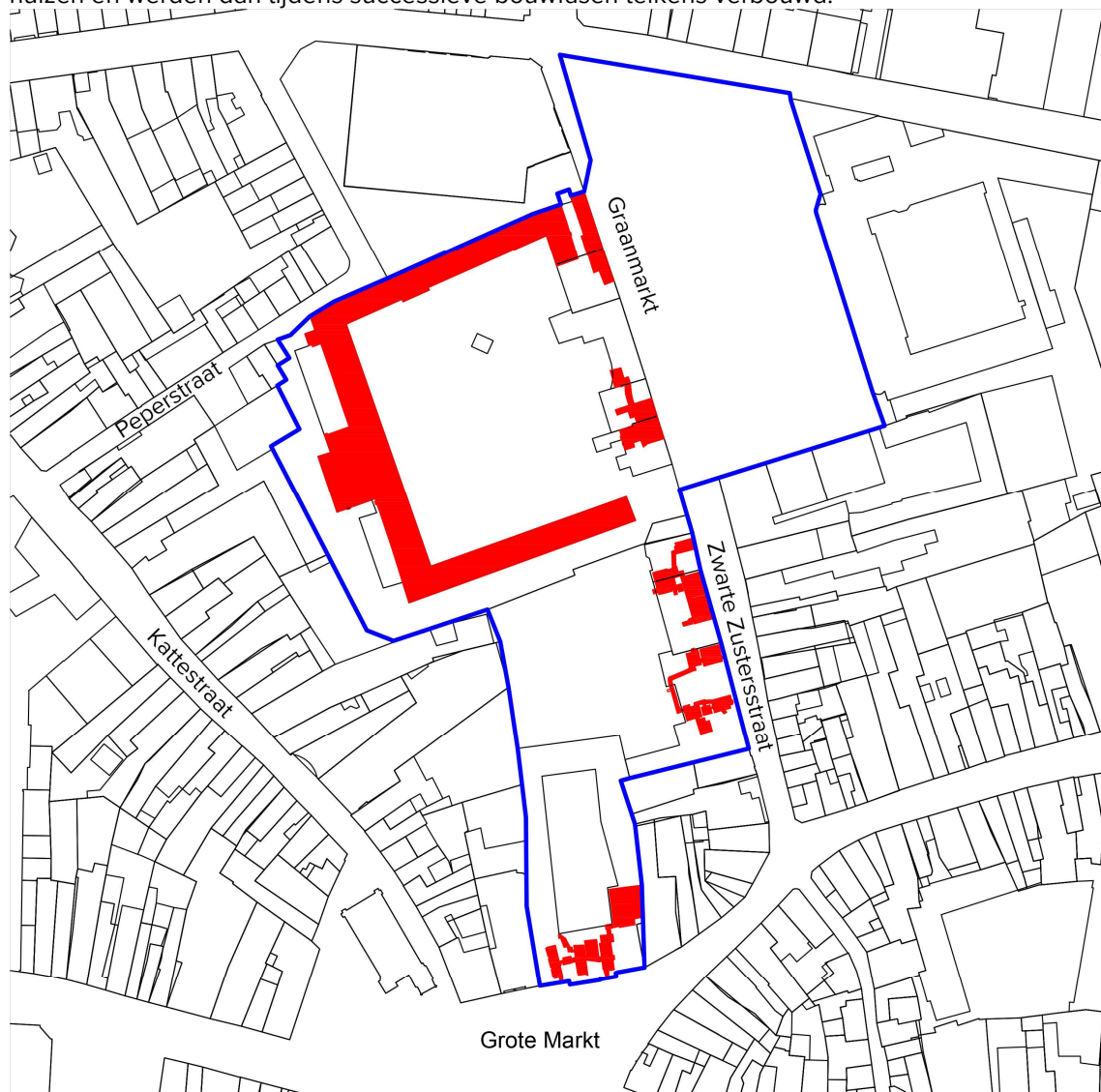
2.3.5.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

De CAI geeft voor de omgeving van het projectgebied blijk van een menselijke aanwezigheid vanaf de steentijden. De meerderheid van de archeologische registraties dateren echter uit de middeleeuwse en post-middeleeuwse periode, gerelateerd aan de vroege stadsontwikkeling van Aalst. Het historisch kaartmateriaal biedt meer gedetailleerde informatie over de historische evolutie van het projectgebied (zie *hoofdstuk 2.2.4.3*).

2.3.6 GEKENDE BODEMVERSTORINGEN BINNEN HET PROJECTGEBIED

2.3.6.1 KELDERS

Binnen het projectgebied zijn op verschillende plaatsen binnen de bestaande bebouwing kelders aanwezig. Dit is het geval voor het Stadhuis, het Zwarte Zusterklooster, het Hotel Van Langenhove en de Pupillensite. Een belangrijke nuance hierbij is dat enkel de grote, U-vormige kelder op de achterzijde van de pupillensite relatief recent is (eind 19de eeuws). De overige kelders zijn allen mogelijk terug te voeren tot laatmiddeleeuwse huizen en werden dan tijdens successieve bouwfases telkens verbouwd.⁴⁹

Figuur 41: kadasterplan van het projectgebied (blauw omlijnd) met aanduiding van de aanwezige kelders (rood)

De aanwezigheid van deze kelders betekent niet noodzakelijk dat er zich hieronder geen archeologische sporen meer kunnen bevinden. Het impliceert echter wel dat de eventueel aanwezige archeologie veel beperkter zal zijn, omdat een deel van het bodemarchief verdwenen is.

49 Zoals werd vastgesteld voor de kelders van het stadhuis tijdens het archeologisch onderzoek van 1999

2.3.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.3.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN

➤ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Op historisch vlak neemt het projectgebied een interessante plaats in. Het is gelegen binnen de historische kern van Aalst. Bovendien bevindt het projectgebied zich binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en grenst aan de in deze periode tot stand gekomen Grote Markt. De historische bronnen en reeds uitgevoerd archeologisch onderzoek wijzen op de aanwezigheid van bebouwing minstens vanaf de 13de eeuw, waaronder enkele meer prominente bouwwerken zoals het landhuis, het Kapucijnenklooster, het huis van de burggraaf van Aalst en tal van rijke patriciërswohnungen. Archeologisch onderzoek uitgevoerd in de directe omgeving van het gebied wijst daarenboven ook op de mogelijke aanwezigheid van artisanale activiteiten zoals pottenbakken en metaalbewerking. Ondanks de inrichting van het projectgebied is het mogelijk dat delen van bovenstaande structuren nog *in situ* aanwezig zijn.

➤ *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Op basis van de bureaustudie kan gesteld worden dat het projectgebied een zeker archeologisch potentieel heeft gelet op de ligging in de historische kern van de Aalst.

Op regionaal niveau kan er meer inzicht bekomen worden in de ontwikkeling van de kleinere stedelijke kernen aan de oostelijke grens van het graafschap Vlaanderen.

➤ *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Een onderzoek met ingreep in de bodem met **proefputten en proefsleuven** is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek tot nu toe (bureauonderzoek) onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. De informatie over de aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen is niet voldoende gekend om de impact van de verstoring op het bodemarchief te kunnen inschatten.

2.3.7.2 AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT Niet van toepassing.

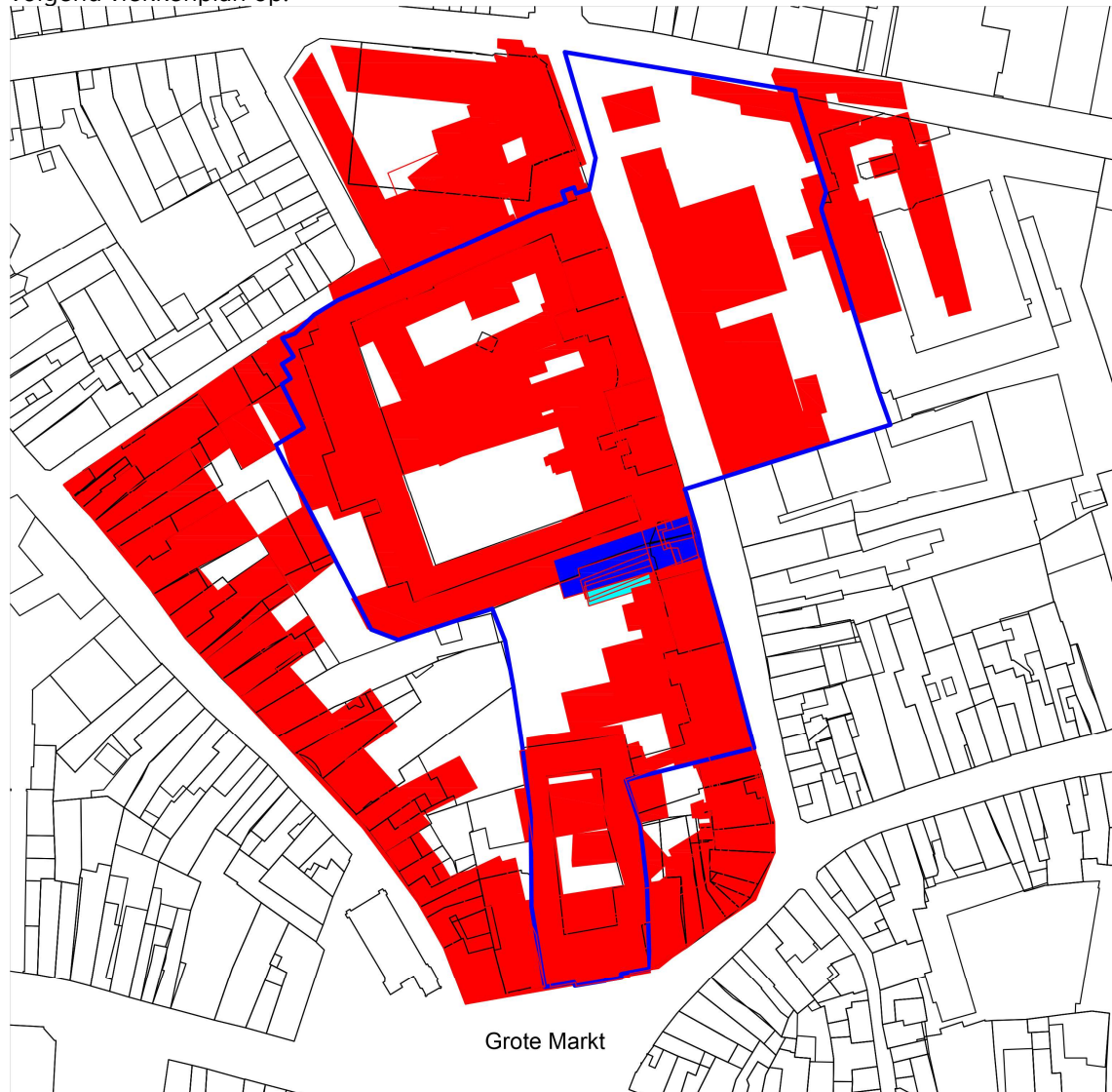
2.3.7.3 AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Er wordt op het volledige terrein van het projectgebied erfgoed verwacht. Op basis van de projectie van de beschikbare historische kaarten kan de archeologische verwachting opgesplitst worden in drie soorten: gebieden waar bebouwing verwacht wordt, gebieden waar achtererven verwacht worden en onbebouwde gebieden. Aangezien de afbakening van deze gebieden varieert doorheen de tijd, kan er een overlap tussen deze zones optreden.

Bovenvermelde opsplitsing is van belang omdat deze elk een ander aanpak en daaruit volgend een andere tijdsinvestering voor archeologisch onderzoek vereisen. Afhankelijk van de aard van de archeologische sporen kan er sprake zijn van een zeer complexe stratigrafie, een vrij complexe stratigrafie of een vrij eenvoudige stratigrafie. Archeologisch onderzoek met een zeer complexe stratigrafie impliceert dat er zeer veel verschillende grondplannen dienen aangelegd te worden, dat er zeer complexe (bodem)stratigrafieën te registreren zijn, dat er zeer veel vondsten gerecupereerd kunnen worden en dat de globale dikte van het archeologische bodemarchief aanzienlijk is. Archeologisch onderzoek met een vrij complexe stratigrafie impliceert dan weer dat er minstens een paar verschillende grondplannen dienen aangelegd te worden, dat er vrij complexe (bodem)stratigrafieën te registreren zijn, dat er een vrij groot aantal vondsten gerecupereerd kan worden en dat de globale dikte van het archeologische bodemarchief, hoewel beperkter dan bij de voorgaande categorie, ook hier vrij hoog ligt. Archeologisch onderzoek met een vrij eenvoudige stratigrafie daarentegen impliceert dat er doorgaans slechts 1 grondplan dient aangelegd te worden, met beperkte registratienoden van de (bodem)stratigrafie, een beperkt aantal vondsten en een relatief beperkte globale dikte van het archeologische bodemarchief.

2.3.7.3.1 VLEKKENPLAN VAN DE VERWACHTE BEBOUWDE ZONES

Wanneer de bebouwde zones voor de verschillende historische kaarten bij elkaar gezet worden, levert dit volgend vlekkenplan op:

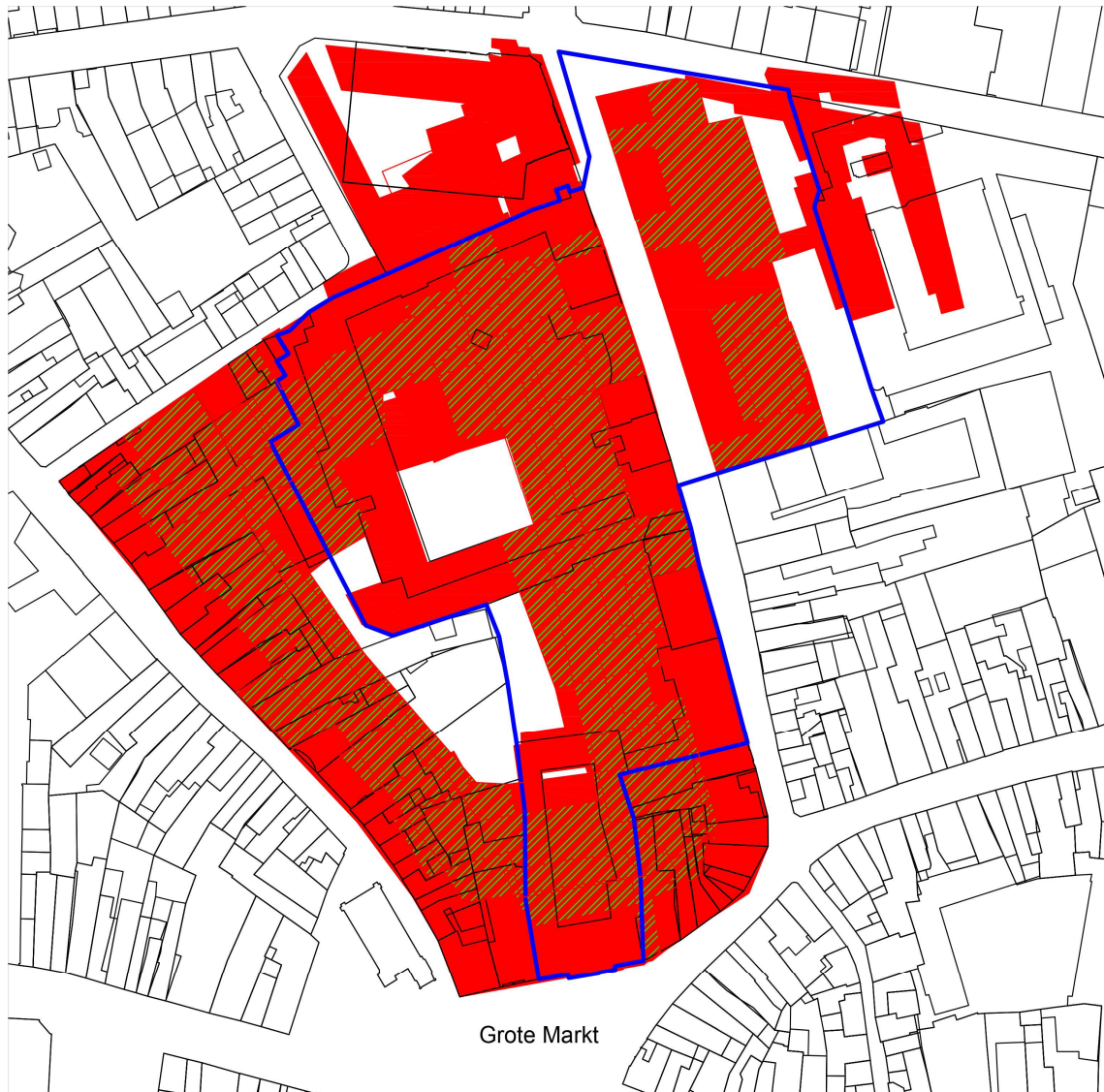
Figuur 42: vlekkenplan met de verwachte bebouwing (rood) op basis van de verschillende historische bronnen geprojecteerd op het kadasterplan

Omwille van hun sterk schematische karakter werden de kaarten van van Deventer, Ferraris en het plan de la ville et des faubourgs d'Alost hier buiten beschouwing gelaten. De blauwe zone binnen het projectgebied is de plaats waar enerzijds op basis van de kaart van Sanderus het mogelijke huis van de burggraaf van Aalst gesitueerd is (donkerblauw) en anderzijds waar de paardenstallen van het Hotel Van Langenhove zich bevonden (lichtblauw, deze waren vanaf het einde van de 19de eeuw in gebruik als stadsgevangenis).

Voor deze bebouwde zones valt een **zeer complexe stratigrafie** te verwachten met onder andere muurresten met sporen van verbouwingen en herstellingen, verschillende opeenvolgende vloerniveaus (waaronder lemen vloeren), kelders, paalgaten of andere sporen van houtbouw, brandlagen, ... Ook oudere archeologische sporen, daterend van voor de opname binnen de stad zijn niet geheel uit te sluiten.

Voor de zones waar momenteel nog bebouwing aanwezig is, zou een aanvullend bovengronds muurarcheologisch onderzoek overigens bijkomende informatie kunnen opleveren over de bouwgeschiedenis en deze informatie zou dan vervolgens kunnen gelinkt worden aan het ondergronds archief.

2.3.7.3.2 VLEKKENPLAN VAN DE VERWACHTE ACHTERERVEN

Figuur 43: vlekkenplan met de verwachte achtererven (rood-groen gearceerd) bovenop de bebouwde zones en geprojecteerd op de kadasterkaart

Voor wat betreft de achtererven valt een **vrij complexe stratigrafie** te verwachten met contexten die een verschillende aanpak vereisen. Het kan gaan om beerputten, afvalkuilen, waterputten, sporen van artisanale activiteiten (pottenbakken, metaalbewerking), ontginningskuilen, brandlagen, ... Ook hier bestaat de kans dat er zich tevens nog oudere archeologische sporen, van voor de opname binnen de stad, bevinden.

2.3.7.3.3 VLEKKENPLAN VAN DE VERWACHTE ONBEBOUWDE ZONES

Figuur 44: vlekkenplan met de verwachte onbebouwde zones (groen) samen met de bebouwde zones en de achtererven, geprojecteerd op de kadasterkaart

Voor de onbebouwde zones valt een **vrij eenvoudige stratigrafie** te verwachten. Desalniettemin kunnen deze zones zeer waardevolle informatie opleveren over de prestedelijke situatie. Zo kunnen er sporen van prestedelijke cultuur- of tuinlagen aangetroffen worden, maar ook indicaties van de vroegste menselijke activiteiten, zoals bijvoorbeeld uit de steentijden, metaaltijden of de Romeinse periode. Voor wat betreft de periode na de opname binnen de stadomwalling is de verwachting dat zich hier sporen van oude perceleringen zoals tuinmuren en grachten bevinden.

2.3.8 AANBEVELINGEN VOOR EEN VERVOLGTRAJECT

Voorliggende bureaustudie is louter gebaseerd op de interpretatie van de beschikbare historische bronnen en de extrapolatie van voorheen uitgevoerd archeologisch onderzoek binnen en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied. Of de verwachte sporen daadwerkelijk nog bewaard zijn en op welke diepte ze bevinden, valt op deze manier niet af te leiden. Indien in bepaalde zones en in functie van de ontwerpplannen toch meer zekerheid nodig is, dan kan dit verkregen worden met behulp van sonderingsputten, proefputten of proefsleuven.

Sonderingsputten kunnen meer duidelijkheid bieden over de dikte van de huidige verharding.

Proefputten en proefsleuven kunnen meer duidelijkheid bieden over de dikte van de huidige verharding maar ook over de bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief (densiteit sporen, diepte archeologie, ...). Bovendien laten ze toe eventuele verstoorde zones beter in kaart te brengen. Zo bleek uit het vooronderzoek op de Utopia site dat de verharding slechts 40 cm dik was en dat zich hieronder onmiddellijk de eerste sporen manifesteerden. De moederbodem (ongerode grond) bevond zich op 1 m diepte. Bij het onderzoek in het stadhuis bleek dan weer dat de sporen zich ook hier onmiddellijk onder de verharding bevonden, dat sommige kuilen tot wel 2 m diep waren uitgegraven en dat er ook onder een bestaande kelder nog archeologische sporen aanwezig waren.

Voor wat het onderzoeksgebied betreft zouden in eerste instantie enkele proefsleuven en -putten kunnen ingepland worden op de open ruimtes. Op deze wijze zou reeds een beter inzicht kunnen verkregen worden in volgende aspecten:

- welke impact heeft de gevangenis gehad op het oudere sporenbestand?
- wat is er bewaard qua achtererven? Over welke soort sporen gaat het?
- welke sporen manifesteren zich op de onbebouwde zones?

2.3.9 VOORSTEL PROEFSLEUVEN

Volgend voorstel voor een proefsleuvenonderzoek zou moeten toelaten op maximale wijze de resterende lacunes inzake de inschatting van de bewaringsgraad en de aard van het archeologische bodemarchief op te vullen, zonder dat hierbij reeds ingrijpende afbraakwerken noodzakelijk zijn. Elke proefsleuf is zo gekozen dat ze beantwoordt aan een of meerdere specifieke onderzoeksvra(a)g(en). Hierbij is tevens rekening gehouden met de nog aanwezige bebouwingen en groenelementen, zodat in principe enkel de bestaande (plein)verharding zou dienen opgebroken te worden. Het betreft een maximaal scenario, indien in bepaalde zones met zekerheid geen ingreep in de bodem gepland wordt, dan dient hier uiteraard geen vooronderzoek plaats te vinden.

Figuur 45: voorstel voor een vooronderzoek met 9 proefsleuven (oranje) aangeduid op het kadasterplan. De bestaande groenzones met kruinprojecties zijn eveneens aangeduid op plan (groen).

Proefsleuf 1:

Met deze proefsleuf ter hoogte van de binnenkoer van het stadhuis, kan gepeild worden naar de aanwezigheid en aard van sporen van de achtererven van de huizen langs de Grote Markt (bijgebouwen e.d.). Hier wordt een vrij tot zeer complexe stratigrafie verwacht, waarbij verschillende archeologische niveaus dienen aangelegd te worden om de put volledig stratigrafisch te onderzoeken.

Proefsleuf 2:

Proefsleuf 2 is gesitueerd op de parking achter het stadhuis en het Hotel Van Langenhove en bevindt zich op de plaats waar, op basis van de historische kaarten, geen bebouwing verwacht wordt. Hier is de kans op het aantreffen van oudere, prestedelijke sporen het grootst. Naar alle verwachting betreft het hier een weinig tot niet complexe stratigrafie, waarbij mogelijk slechts 1 tot maximaal 2 archeologische niveaus dienen aangelegd te worden om de sleuf volledig te onderzoeken.

Proefsleuf 3:

Deze sleuf ter hoogte van de ingang van de parking achter het stadhuis, is gelokaliseerd op de plaats waar op basis van de Sanderuskaart de residentie van de burggraaf van Aalst kan verondersteld worden. Vanaf de 18de eeuw bevindt zich hier het koetshuis van het Hotel Van Langenhove (nadien gebruikt als stadsgevangenis). Hier kan een zeer complexe stratigrafie verwacht worden waarbij verschillende archeologische niveaus dienen aangelegd te worden.

Proefsleuf 4:

Een eerste sleuf tussen de pupillensite en de huizen langs de Kattestraat zou gedeeltelijk een onbebouwde zone en gedeeltelijk de gevangenis/pupillenschool moeten aansnijden. Er is dus enerzijds kans op oudere, prestedelijke sporen en anderzijds op sporen van de eerste bouwfases van de gevangenis en de Pupillenschool. Hierdoor kan een deels weinig complexe en een deels zeer complexe stratigrafie verwacht worden en zullen mogelijk eveneens verschillende archeologische niveaus moeten aangelegd worden.

Proefsleuf 5:

Met deze tweede sleuf tussen de Pupillensite en de huizen langs de Kattestraat kan getracht worden de bewaringsgraad van de achtererven van de huizen langs de Peperstraat in te schatten. Er kunnen met andere woorden sporen van pottenbakkersactiviteiten aangetroffen worden. Er wordt dan ook een zeer complexe stratigrafie verwacht, met verschillende archeologische niveaus om te onderzoeken en een grote hoeveelheid vondsten.

Proefsleuf 6:

Proefsleuf 6 is voorzien aan zuidelijke zijde van de binnenkoer van de Pupillensite, ter hoogte van de landschapstuin van het Landhuis. Op deze plaats kan namelijk op het Plan de la ville et des faubourgs d'Alost een vijver herkend worden. Het doel is middels een vrij lange sleuf dwars op de vijver te trachten het diepste punt en de aanzet ervan te bepalen. Op deze manier kan de impact van de vijver op eventuele onderliggende, oudere sporen ingeschat worden. Naar alle verwachting wordt hier dan ook een weinig complexe stratigrafie aangetroffen, met slechts 1 archeologisch niveau.

Proefsleuf 7:

Deze sleuf aan westzijde van de binnenkoer van de Pupillensite is ingepland ter hoogte van de centrale gevangenisblok. De sleuf is aan zuidelijke zijde iets langer voorzien om toe te laten ook onbebouwde zones aan te snijden, waar zich opnieuw oudere, prestedelijke sporen zouden kunnen bevinden. Hier kan een vrij tot zeer complexe stratigrafie verwacht worden, met naar alle waarschijnlijkheid verschillende archeologische niveaus om te onderzoeken.

Proefsleuf 8:

Proefsleuf 8, ter hoogte van grote toegangspoort tot de binnenkoer van de Pupillensite, bevat mogelijk zowel sporen van achtererven als van middeleeuwse bebouwing langs de Graanmarkt (vroegere Kapellestraat). Om deze reden kan hier een vrij tot zeer complexe stratigrafie verwacht worden en dienen er verschillende archeologische niveaus aangelegd te worden.

Proefsleuf 9:

Dit is de enige sleuf die ter hoogte van de Graanmarkt en dus van het voormalige Kapucijnenklooster gesitueerd is. Hiermee kan de bewaringsgraad van de kloostergebouwen ingeschat worden, maar de kans bestaat tevens dat er begravingen aangetroffen worden. Ook hier hebben we dan ook vermoedelijk te maken

met een zeer tot vrij complexe stratigrafie en zullen verschillende archeologische niveaus moeten aangelegd worden.

3 VERSLAG VAN RESULTATEN PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN

3.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2023I348

Sitecode: 21-AAL-PP

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie: Zie hoofdstuk 2.1

Bounding box: Zie hoofdstuk 2.1

Kadastrale gegevens: Zie hoofdstuk 2.1

Topografische kaart: Zie hoofdstuk 2.1

Betrokken actoren en specialisten:

Sigrid Klinkenberg: erkend archeoloog, veldwerkleider (zij is in de loop van het project uitgevallen wegens ziekte en haar functie is overgenomen door Erik Verbeke)

Erik Verbeke: erkend archeoloog, veldwerkleider

Kenneth Nachtergaele: assistent-archeoloog

Wouter De Maeyer: assistent-archeoloog

Ruben Pede: assistent-archeoloog

Alexis Watterman: assistent-archeoloog

Laure Meesen: assistent-archeoloog

Harry Bonnarens: veldassistent

Peter D'Haese: vrijwilliger metaaldetectie

Dr. Marnix Pieters: in hoedanigheid van specialist bodemkunde

Wetenschappelijke advisering: niet van toepassing

Begin- en einddatum: 3/10/2023 tot en met 13/12/2023

3.1.1 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

3.1.1.1 VRAAGSTELLING

Op historisch vlak neemt het projectgebied een interessante plaats in. Het is gelegen binnen de historische kern van Aalst. Bovendien bevindt het projectgebied zich binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en grenst aan de in deze periode tot stand gekomen Grote Markt. De historische bronnen en reeds uitgevoerd archeologisch onderzoek wijzen op de aanwezigheid van bebouwing minstens vanaf de 13de eeuw, waaronder enkele meer prominente bouwwerken zoals het landhuis, het Kapucijnenklooster, het huis van de burggraaf van Aalst en tal van rijke patriciërswohnungen. Archeologisch onderzoek uitgevoerd in de directe omgeving van het gebied wijst daarenboven ook op de mogelijke aanwezigheid van artisanale activiteiten zoals pottenbakken en metaalbewerking. Ondanks de inrichting van het projectgebied is het mogelijk dat delen van bovenstaande structuren nog in situ aanwezig zijn.

Op basis van de bureaustudie kan gesteld worden dat het projectgebied een zeker archeologisch potentieel heeft gelet op de ligging in de historische kern van de stad Aalst.

Op regionaal niveau kan er meer inzicht bekomen worden in de ontwikkeling van de stedelijke kernen aan de oostelijke grens van het graafschap Vlaanderen.

Gezien de ligging van het projectgebied binnen een historische kern, wordt het gekenmerkt door een hoge densiteit aan historische bebouwing. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de stedelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van eventuele bodemingrepen.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het omliggende stadsweefsel, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch onderzoek nodig is.

3.1.1.2 DE RANDVOORWAARDEN

Er werden geen concrete randvoorwaarden gesteld.

3.1.2 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

3.1.2.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIEKEN

3.1.2.1.1 OPGRAVINGSSTRATEGIE

Het onderzoek geschiedde volgens de bepalingen omschreven in de Code van Goede Praktijk.

Om na te gaan op welk niveau er archeologisch relevante lagen aanwezig zijn binnen het projectgebied, dienden 8 proefputten op het onderzoeksgebied aangelegd te worden (zie figuur 46). De sleuven dienden in te schatten of eventuele werkzaamheden archeologische sporen zullen raken, op welke diepte dit het geval zal zijn en wat de aard en waardering van deze sporen is.

De opzet bestond er hoofdzakelijk uit om de bodemopbouw binnen het projectgebied in kaart te brengen en de TAW van de eventueel archeologische lagen te detecteren, zodat later kan ingeschat worden of het ontwerpplan een impact op archeologische erfgoedwaarden impliceert en er kan bijgestuurd worden indien mogelijk. Bijkomend werd ook naar de aard van eventuele archeologische sporen gekeken, zodat, indien noodzakelijk, een goede inschatting van de randvoorwaarden voor eventueel archeologisch onderzoek kan gemaakt worden.

Er werd op het volledige terrein van het projectgebied erfgoed verwacht. Op basis van de projectie van de beschikbare historische kaarten kon de archeologische verwachting opgesplitst worden in drie soorten: gebieden waar bebouwing verwacht wordt, gebieden waar achtererven verwacht worden en onbebouwde gebieden. Aangezien de afbakening van deze gebieden varieert doorheen de tijd, kan er een overlap tussen deze zones optreden.

Bovenvermelde opsplitsing is van belang omdat deze elk een andere aanpak en daaruit volgend een andere tijdsinvestering voor archeologisch onderzoek vereisen. Afhankelijk van de aard van de archeologische sporen kan er sprake zijn van een zeer complexe stratigrafie, een vrij complexe stratigrafie of een vrij eenvoudige stratigrafie. Archeologisch onderzoek met een zeer complexe stratigrafie impliceert dat er zeer veel verschillende grondplannen dienen aangelegd te worden, dat er zeer complexe (bodem)stratigrafieën te registreren zijn, dat er zeer veel vondsten gerecupereerd kunnen worden en dat de globale dikte van het archeologische bodemarchief aanzienlijk is. Archeologisch onderzoek met een vrij complexe stratigrafie impliceert dan weer dat er minstens een paar verschillende grondplannen dienen

aangelegd te worden, dat er vrij complexe (bodem)stratigrafieën te registreren zijn, dat er een vrij groot aantal vondsten gerecupereerd kan worden en dat de globale dikte van het archeologische bodemarchief, hoewel beperkter dan bij de voorgaande categorie, ook hier vrij hoog ligt. Archeologisch onderzoek met een vrij eenvoudige stratigrafie daarentegen impliceert dat er doorgaans slechts 1 grondplan dient aangelegd te worden, met beperkte registratienoden van de (bodem)stratigrafie, een beperkt aantal vondsten en een relatief beperkte globale dikte van het archeologische bodemarchief.

Op basis van het bureauonderzoek (hoofdstuk 2) werd een voorstel voor een proefsleuvenonderzoek uitgewerkt dat zou moeten toelaten op maximale wijze de resterende lacunes inzake de inschatting van de bewaringsgraad en de aard van het archeologische bodemarchief op te vullen, zonder dat hierbij reeds ingrijpende afbraakwerken noodzakelijk zijn. Elke proefsleuf is zo gekozen dat ze beantwoordt aan een of meerdere specifieke onderzoeksvra(a)g(en). Hierbij is tevens rekening gehouden met de nog aanwezige bebouwingen en groenelementen, zodat in principe enkel de bestaande (plein)verharding zou dienen opgebroken te worden.

Proefsleuf 1:

Met deze proefsleuf ter hoogte van de binnenkoer van het stadhuis, kan gepeild worden naar de aanwezigheid en aard van sporen van de achtererven van de huizen langs de Grote Markt (bijgebouwen e.d.). Hier wordt een vrij tot zeer complexe stratigrafie verwacht, waarbij verschillende archeologische niveaus dienen aangelegd te worden om de put volledig stratigrafisch te onderzoeken.

Proefsleuf 2:

Proefsleuf 2 is gesitueerd op de parking achter het stadhuis en het Hotel Van Langenhove en bevindt zich op de plaats waar, op basis van de historische kaarten, geen bebouwing verwacht wordt. Hier is de kans op het aantreffen van oudere, prestedelijke sporen het grootst. Naar alle verwachting betreft het hier een weinig tot niet complexe stratigrafie, waarbij mogelijk slechts 1 tot maximaal 2 archeologische niveaus dienen aangelegd te worden om de sleuf volledig te onderzoeken.

Proefsleuf 3:

Deze sleuf ter hoogte van de ingang van de parking achter het stadhuis, is gelokaliseerd op de plaats waar op basis van de Sanderuskaart de residentie van de burggraaf van Aalst kan verondersteld worden. Vanaf de 18de eeuw bevindt zich hier het koetshuis van het Hotel Van Langenhove (nadien gebruikt als stadsgevangenis). Hier kan een zeer complexe stratigrafie verwacht worden waarbij verschillende archeologische niveaus dienen aangelegd te worden.

Proefsleuf 4:

Een eerste sleuf tussen de pupillensite en de huizen langs de Kattestraat zou gedeeltelijk een onbebouwde zone en gedeeltelijk de gevangenis/pupillenschool moeten aansnijden. Er is dus enerzijds kans op oudere, prestedelijke sporen en anderzijds op sporen van de eerste bouwfases van de gevangenis en de Pupillenschool. Hierdoor kan een deels weinig complexe en een deels zeer complexe stratigrafie verwacht worden en zullen mogelijk eveneens verschillende archeologische niveaus moeten aangelegd worden.

Proefsleuf 5:

Met deze tweede sleuf tussen de Pupillensite en de huizen langs de Kattestraat kan getracht worden de bewaringsgraad van de achtererven van de huizen langs de Peperstraat in te schatten. Er kunnen met

andere woorden sporen van pottenbakkersactiviteiten aangetroffen worden. Er wordt dan ook een zeer complexe stratigrafie verwacht, met verschillende archeologische niveaus om te onderzoeken en een grote hoeveelheid vondsten.

Proefsleuf 6:

Proefsleuf 6 is voorzien aan zuidelijke zijde van de binnenkoer van de Pupillensite, ter hoogte van de landschapstuin van het Landhuis. Op deze plaats kan namelijk op het Plan de la ville et des faubourgs d'Alost een vijver herkend worden. Het doel is middels een vrij lange sleuf dwars op de vijver te trachten het diepste punt en de aanzet ervan te bepalen. Op deze manier kan de impact van de vijver op eventuele onderliggende, oudere sporen ingeschat worden. Naar alle verwachting wordt hier dan ook een weinig complexe stratigrafie aangetroffen, met slechts 1 archeologisch niveau.

Proefsleuf 7:

Deze sleuf aan westzijde van de binnenkoer van de Pupillensite is ingepland ter hoogte van de centrale gevangenisblok. De sleuf is aan zuidelijke zijde iets langer voorzien om toe te laten ook onbebouwde zones aan te snijden, waar zich opnieuw oudere, prestedelijke sporen zouden kunnen bevinden. Hier kan een vrij tot zeer complexe stratigrafie verwacht worden, met naar alle waarschijnlijkheid verschillende archeologische niveaus om te onderzoeken.

Proefsleuf 8:

Proefsleuf 8, ter hoogte van de grote toegangspoort tot de binnenkoer van de Pupillensite, bevat mogelijk zowel sporen van achtererven als van middeleeuwse bebouwing langs de Graanmarkt (vroegere Kapellestraat). Om deze reden kan hier een vrij tot zeer complexe stratigrafie verwacht worden en dienen er verschillende archeologische niveaus aangelegd te worden.

Proefsleuf 9:

In de bureaustudie wordt gewag gemaakt van 9 proefputten (zie Hoofdstuk 2.3.9). Hierbij is proefput 9 gelokaliseerd op de Graanmarkt, teneinde de impact van eventuele toekomstige werken op de restanten van het Kapucijnenklooster te kunnen inschatten. Reeds in het dossier van de toelatingsaanvraag is echter al meegegeven dat er (voorlopig) geen diepe bodemingrepen zullen plaatsvinden op de site van de Graanmarkt. Er is dan ook geopteerd voor behoud in situ, waardoor een proefput hier overbodig is. Het voorliggend rapport behelst bijgevolg een proefputtenonderzoek van slechts 8 proefputten.

3.1.2.1.2 ONDERZOEKSSTRATEGIE:

Na de opbraak van de bestaande verharding is vervolgens mechanisch verdiept tot op het eerste archeologische niveau. Dit geschiedde onder begeleiding van een archeoloog. Het verdiepen naar eventueel volgende archeologisch relevante niveaus, is hetzij manueel, hetzij mechanisch gebeurd (dit laatste steeds begeleidt door een archeoloog), afhankelijk van de aard van de aanwezige archeologische sporen en de hoeveelheid vondsten aangetroffen in deze sporen. De werkputten zijn gedurende het onderzoek afgebakend i.f.v. de veiligheid, en mogen niet betreden worden met zwaar materieel.

Alles werd stratigrafisch opgegraven met het oog op het verzamelen van dateerbaar materiaal/laag. Aandacht werd gegeven aan de profielen. Bijzondere aandacht ging uit naar eventuele muurverbanden en relaties en naar oude vloer- of wegniveau 's.

De opgraving en rapportage geschiedde aan de hand van een volledige digitale registratie in de relationele archeologiedatabank van SOLVA. In deze integrale en geïntegreerde databank zijn alle stappen en informatie van opgraving tot en met deponering en beheer vervat. De relationele databank maakt een doorgedreven analyse van sporen, spoorcombinaties en structuren mogelijk, in relatie tot elkaar en tot de vondsten, maar tevens in relatie/confrontatie met de eerdere opgravingsprojecten te Aalst. De databank streeft tevens naar gegevensuitwisseling met andere databanken. Daartoe zijn op diverse niveaus in de databank exports mogelijk, zodat de gegevens ook kunnen beschikbaar gesteld worden en geïntegreerd worden in andere databanken.

3.1.2.1.3 ONDERZOEKSMETHODEN EN TECHNIEKEN:

De opgraving en rapportage geschieden volgens de Code van Goede Praktijk (cfr. supra). We vermelden hieronder enkele bijzondere aandachtspunten.

1. Terreinonderzoek:

1.1. Praktische organisatie:

- Aandacht voor profielen
- Het aantal grondplannen werd volgens de noodwendigheden aangelegd

1.2. Specifieke aandachtspunten:

De afgraving gebeurt tot het eerste relevante archeologische niveau. Indien meerdere vlakken moeten worden aangelegd, wordt het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt vooraleer er verdiept wordt. De vlakken worden steeds gelinkt aan de profielen. De verdiepingen gebeuren handmatig of mechanisch.

Bij het verdiepen was steeds aandacht voor metaaldetectie.

Bij elk grondplan dat wordt aangelegd, wordt het vlak opgekuist en gefotografeerd en de aanwezige sporen geregistreerd en beschreven (in de relationele databank). Het aanwezige vondstmateriaal wordt integraal gerecupereerd. Vervolgens worden de sporen gecoupeerd om een beter inzicht te verwerven in hun aard en samenstelling. Deze coupes worden eveneens volledig geregistreerd en beschreven, en het vondstmateriaal gerecupereerd.

De relevante profielen worden geregistreerd en beschreven. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van vlak en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden.

Muren worden in detail gedocumenteerd in functie van de identificatie van fundering en opgaand muurwerk, bouwnaden en dergelijke meer. Van muren worden minstens de omtrek, bouwnaden en eventuele negatieve indrukken ingetekend (voor zover mogelijk binnen de werkzone). Baksteenformaten worden genoteerd (lengte x breedte x dikte). Muren worden in hun geheel en in delen volledig gefotografeerd, frontaal, met overlapping in de foto's.

Vloeren worden in detail gedocumenteerd in functie van gebruikssporen en resten van er op of in gebouwde constructies (binnenmuren, doorgangen, negatieve sporen, ...). Vloeren worden minstens in hun geheel gefotografeerd. Bij een vloer met een bepaald patroon worden detailfoto's genomen met schaallat. Een vloer met decoratieve tegels wordt in detail ingetekend en gefotografeerd. Indien de vloeren moeten uitgebroken worden, dienen deze tegels, ook de niet-decoratieve wanneer ze deel uitmaken van de decoratieve vloer, gerecupereerd te worden en krijgen ze een nummer dat op het detailplan wordt aangeduid. Bij de recuperatie van de tegels worden de nodige conservatiemaatregelen in acht genomen. Alle eco- en artefacten in een opmaaklaag worden ingezameld.

Er worden stalen genomen van relevante mortellagen en opmaaklagen van gebouwde archeologische structuren in functie van radiokoolstofdatering en identificatie.

Van vloeren, muren en andere constructies wordt een representatief staal van het bouw materiaal genomen. Bij muren in herbruikmateriaal worden enkel de stenen met bouwsculptuur (bv. maaswerk, zuilelementen e.d.) ingezameld, indien ze niet in situ kunnen bewaard worden. Van natuurstenen muren wordt een fragment van het bouw materiaal bewaard voor mogelijke steendeterminatie, per onderscheiden bouwfase.

2. Rapportage

Het gebruik van gestandaardiseerde fiches en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage.

De dienst archeologie van SOLVA heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een databank geïnitieerd. Haar doel is het kunnen zowel invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten. Deze databank is geen star gegeven, maar een 'ongoing' project, te meer nu ook de stap is gezet naar een volledig digitale registratie op het terrein.

De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het spoor. Deze kleinste eenheid valt uiteen in acht types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI' en 'horizontal feature interface' of 'HFI'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid is alles gekoppeld: tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de contexten (spoorcombinaties volgens de CGP). Contexten groeperen één of meerdere sporen. Elke context krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze context behoort. Het is evenwel zo dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de context waartoe ze behoren. Vanuit dit contextniveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die context en waaraan de vondsten, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de contexten onderling.

Het derde niveau in de databank bevat de structuren. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere contexten. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste contextnummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (contextniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een context (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (contextniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke context tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeert onder een structuur telkens de tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de contexten die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende contexten die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren.

Het zijn de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die in een rapport de leidraad vormen. Voor de volledigheid geven we nog mee dat er thesauruslijsten zijn opgesteld die duidelijk definiëren welke archeologische gehelen als context dan wel als structuur geïnterpreteerd worden.

Wat de vondsten en de staalnames betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie en datering voorziet. Beide gebeuren zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende inventarisnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de

vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, context- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden.

De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map 'bijlagen': rapport, plannen, overzichtsfoto's, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan,...

3. Staalname natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie:

Volgende pistes voor natuurwetenschappelijk onderzoek vallen te verwachten:

- Radiokoolstofdateringen:

Bij het ontbreken van dateerbare aardewerkensembles zou een ¹⁴C-onderzoek van enkele hout(skool)stalen een duidelijker licht kunnen werpen op de datering van individuele spoorcombinaties en de algemene chronologische fasering van de site.

* OSL-datering: bij afwezigheid van mogelijkheid tot radiokoolstofdatering kan OSL eventueel een mogelijkheid bieden.

- Natuursteenidentificatie en herkomstbepaling op basis van uiterlijke kenmerken

Natuursteenidentificatie kan bijkomende bouwhistorische info aanreiken.

- Waardering en analyse macroresten
- Waardering en analyse pollen (minimaal 400 tellingen per staal)
- Datering(en) stamschijf d.m.v. dendrochronologie
- Archeozoologisch onderzoek

Tot slot kan verwacht worden dat een aantal conserverende acties moeten ondernomen worden (aardewerk, glas, metaal, leder,...). Van metalen vondsten wordt een röntgen-opname gemaakt, op basis waarvan na assessment zal bepaald worden welke vondsten verdere conserverende acties behoeven.

3.1.2.2 *INPLANTINGSPLAN VAN DE PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN*

De proefsleuven zijn zo aangelegd dat ze een volledige evaluatie toelaten van het aanwezige archeologische erfgoed en van de gekende iconografische bronnen.

De locatiekeuze van de proefsleuven is gebaseerd op verschillende historische bronnen (zie Hoofdstuk 2) en zou moeten toelaten op maximale wijze de resterende lacunes inzake de inschatting van de bewaringsgraad en de aard van het archeologische bodemarchief op te vullen, zonder dat hierbij reeds ingrijpende afbraakwerken noodzakelijk zijn. Elke proefsleuf is zo gekozen dat ze beantwoordt aan een of meerdere specifieke onderzoeksvra(a)g(en). Hierbij is tevens rekening gehouden met de nog aanwezige bebouwingen en groenelementen, zodat in principe enkel de bestaande (plein)verharding zou dienen opgebroken te worden.

Figuur 46: inplantingsplan van de proefsleuven op het GRB plan (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 20/03/2024)

3.1.2.3 BESCHRIJVING VAN DE OPENGELEGDE OPPERVLAKTE

De lengte van de proefsleuven varieert tussen de 4,5 en 19,1 lopende meter. In onderstaande tabel worden de verschillende lengtes en oppervlaktes per proefsleuf weergegeven.

proefsleufnummer	Lengte sleuf	Oppervlakte sleuf
1	7,1 m	20,99 m ²
2	14,6 m	24,06 m ²
3	5,9 m	18,86 m ²
4	9,7 m	26,34 m ²
5	4,6 m	7,37 m ²
6	12,2 m	39,15 m ²
7	19,1 m	75,89 m ²
8	9,1 m	14,38 m ²
	Totaal:	227,04 m ²

Tabel 1: Overzicht van de sleuven, hun lengte en hun oppervlakte.

Het totale projectgebied zoals behandeld in de bureaustudie beslaat ca 23828 m². Hierin zit echter ook de zone van de Graanmarkt inbegrepen die, zoals eerder vermeld, uiteindelijk toch niet mee opgenomen werd

in het proefsleuvenonderzoek. Zonder de Graanmarkt bedraagt de totale oppervlakte van het gebied ca 16366 m². Gezien het een vooronderzoek betreft met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en de bestaande bebouwing niet wordt afgebroken, was er in theorie slechts ca 9703 m² onbebouwd terrein toegankelijk voor archeologisch onderzoek. Van deze ca 9703 m² bleek ca 4364 m² eveneens ontoegankelijk door de aanwezigheid van groenelementen en te vrijwaren doorgangen en ingangen. Wat overblijft is een totaal van ca 5339 m² aan toegankelijk terrein voor onderzoek, waarvan er ca 227 m² daadwerkelijk werd onderzocht. Dit betekent dat er met het proefsleuvenonderzoek in totaal 4,25 % van de beschikbare terreinoppervlakte onderzocht is.

3.1.2.4 *MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE SELECTIE VAN VONDSTEN*

Tijdens het terreinwerk is er geen selectie gebeurd bij het recupereren van de vondsten. Om een zo compleet mogelijk beeld van de site en de archeologische restanten te verkrijgen, is alles verzameld, voorzien van een vondstnummer (= een uniek volgnummer) en opgenomen in de SOLVA-Archeologiedatabank.

3.1.2.5 *MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN STAALNAME*

Hoewel het een proefsleuvenonderzoek betrof, werden tijdens het onderzoek reeds tal van staalnames uitgevoerd en dit voor verschillende doeleinden.

Bij sporen waar dateerbare aardewerkensembles ontbraken werden houtskoolstalen genomen met het oog op radiokoolstofdateringen. Dit geschiedde voor de oudste (of vermoedelijk oudste) sporen die werden aangetroffen in proefputten 1, 3 en 6.

Aanvullend op deze stalen voor mogelijke radiokoolstofdateringen, werd van een aantal sporen in proefputten 3 en 6 stalen voor OSL-dateringen genomen, alsook stalen voor micromorfologisch onderzoek.

In proefput 6 werden tevens 5 verschillende bodemlagen bemonsterd op advies van Dr. Marnix Pieters, teneinde een beter inzicht te kunnen verkrijgen in de natuurlijke bodemopbouw en de hierop inwerkende processen.

In proefput 7 werd een grote kuil aangetroffen vol met huishoudelijk afval (aardewerk, slachtafval en andere etensresten). Deze werd integraal bemonsterd op het terrein met het oog op het uitzeven en integraal recupereren van de aanwezige vondsten, maar ook om macrostalen voor toekomstig onderzoek te bewaren. De omvang van deze context liet echter niet toe deze binnen de verwerking van het proefsleuvenonderzoek volledig uit te werken en zal dus het onderwerp moeten worden van een later onderzoek (cfr. Infra).

Voorts werden op het terrein in proefput 1 ook nog stalen genomen van verband stro, daktegels en een ovenwand (allen uit PS1-1).

Alles staalnames zijn voorzien van een staalnummer (= uniek volgnummer) en opgenomen in de SOLVA-Archeologiedatabank (zie ook 2.2.4).

3.1.2.6 *BESCHRIJVING VAN DE ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK*

Na het verwijderen van het wegdek gebeurde de verdere afgraving onder leiding van de veldwerkleiders Sigrid Klinkenborg (van 3/10/2023 tot 11/10/2023) en Erik Verbeke (van 17/10/2023 tot 13/12/2023).

Het vooronderzoek gebeurde in twee fasen. In een eerste fase, van 3/10/2023 tot en met 30/10/2023, werden proefputten 1, 2, 3, 6, 7 en 8 opgegraven. Voor het opkuisen en registreren van het grondplan en de profielen en het couperen en registreren van de sporen werd de veldwerkleider bijgestaan door een assistent-archeoloog (in eerste instantie Kenneth Nachtergaele, later afgewisseld met Wouter De Maeyer, Ruben Pede en Laure Meesen) en door veldassistent Harry Bonnarens. Op 11 en 19 oktober 2023 kregen

zij tevens versterking van Peter D’Haese voor metaaldetectie van de opengelegde sleuven en de afgegraven gronden.

In een tweede fase, van 11/12/2023 tot en met 13/12/2023, werden proefputten 4 en 5 archeologisch onderzocht. Hierbij werd veldwerkleider Erik Verbeke bijgestaan door assistent-archeoloog Alexis Watterman en veldassistent Harry Bonnarens.

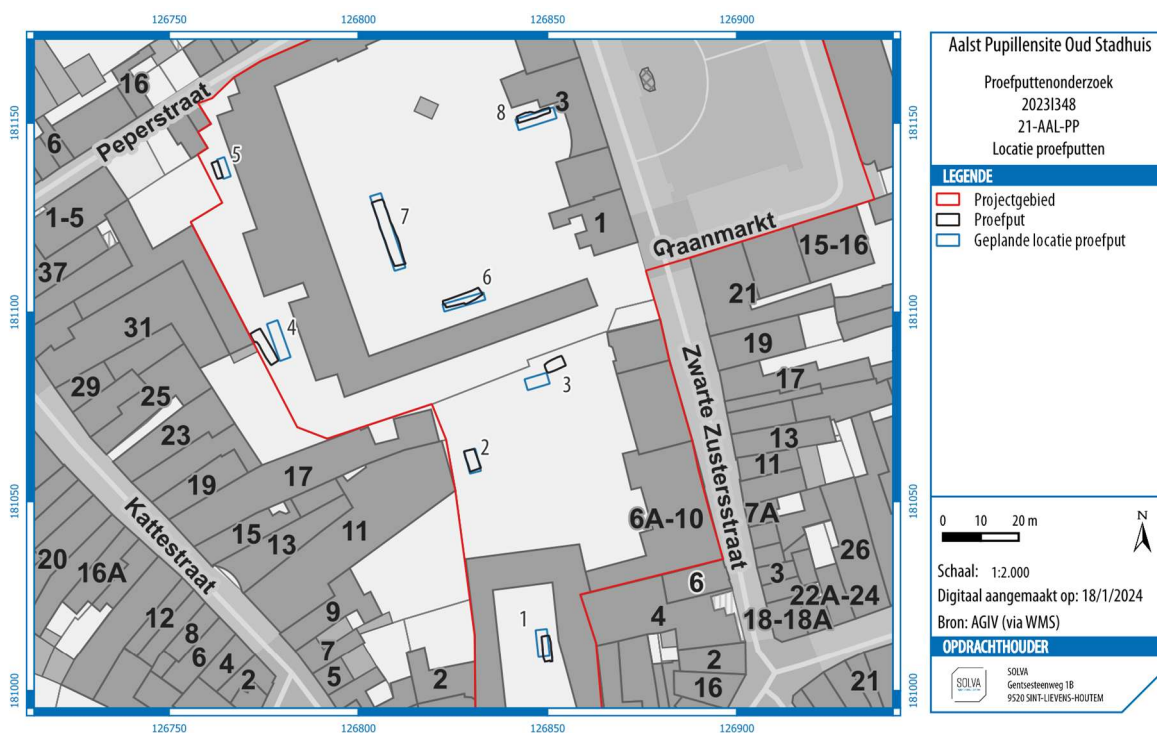
3.1.2.7 *BESCHRIJVING VAN HET GEBRUIKTE MATERIAAL*

De afgraving gebeurde met een graafmachine van 25 ton met een platte bak van 200 cm breed. De foto’s zijn genomen met een Panasonic DMC-FZ300. Overzichts- en spoorfoto’s werden voorzien van een noordpijl, schaallat of jalon en fotobordje waarop steeds de projectcode 21/AAL-PP/2023I348 werd aangeduid. De vondsten zijn per laag gerecupereerd en in vondstzakjes gestoken. Deze werden vervolgens onmiddellijk voorzien van een uniek volgnummer (= vondstnummer). Het digitaal inmeten van de sporen en het bepalen van de hoogte van het terrein en de afgegraven niveaus (in TAW) werden gedaan met een GPS-toestel (Trimble R6 GNSS). De sporen werden beschreven in de SOLVA-Archeologiedatabank met behulp van een tablet met een *Filemaker 15 go app*. Het intekenen van coupes en profielen gebeurde op waterbestendig millimeterpapier. De tekeningen werden nadien ingescand en een selectie gedigitaliseerd in functie van het rapport.

3.1.2.8 *BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN EVENTUELE AFWIJKENDE METHODIEK EN VAN EVENTUELE BIJSTELLINGEN VAN DE OORSPRONKELIJKE STRATEGIE*

Vanwege een beperkte bewegingsruimte voor de graafmachine, om verstoringen door actieve rioleringen te vermijden en/of om doorgaand verkeer (wagens en hulpdiensten) toe te laten zijn de proefputten 1 en 5 licht opgeschoven en is proefput 8 verkleind. Proefputten 3 en 4 zijn verder verplaatst om enerzijds een doorgang vrij te houden voor de hulpdiensten en anderzijds verschillende in gebruik zijnde rioleringen te ontwijken. Bij het bepalen van een nieuwe locatie voor de te verplaatsen proefputten is steeds rekening gehouden met de vraagstelling die voor de proefputten in kwestie van belang was.

Verder werd er niet afgeweken van de strategie, methodiek of technieken zoals beschreven in de toelatingsaanvraag met ID 660 en de begeleidende bureaustudie.

Figuur 47: Weergave van de oorspronkelijk geplande locatie van de proefputten (blauw) en de uiteindelijk geplaatste proefputten na rekening te houden met de lokale omstandigheden op het terrein (zwart). (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/01/2024)

3.1.2.9 ZONES WAAR BEHOUD IN SITU GEBEURDE Niet van toepassing.

3.1.2.10 DE ASPECTEN WAARVOOR ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEWONNEN

In een aantal proefputten (o.a. in PS3, PS5 en PS6) kon nog een tuinlaag (mogelijk akkerlaag of weidegrond) bovenop een humeuze A-horizont geregistreerd worden. Omdat deze laag in proefput 6 doorsneden wordt door enkele Romeinse sporen is deze met zekerheid ouder dan het Aalsterse stadsweefsel. Aangezien het niet vaak voorvalt dat het oorspronkelijke bodemprofiel kan bestudeerd worden in het Aalsterse stadscentrum, werd de expertise van Dr. Marnix Pieters ingeroepen om het bodemprofiel in proefput 6 te registreren en bemonsteren. Met name de oudste A-horizont werd aandachtig bestudeerd, met oog voor het al dan niet voorkomen van sporen van landbouwbeewerking.

3.1.2.11 DE ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD GEVRAAGD Niet van toepassing.

3.2 ASSESSMENTRAPPORT

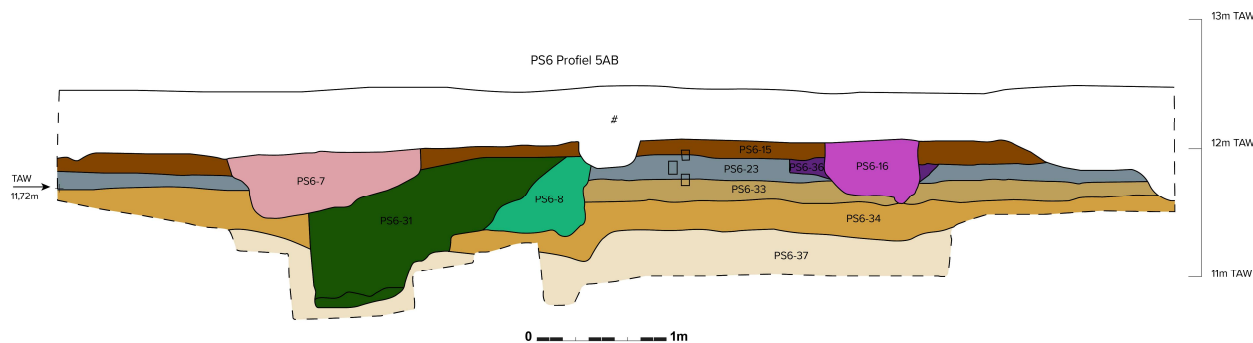
3.2.1 BESCHRIJVING VAN DE AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

Het projectgebied is gelegen binnen een zone die reeds honderden jaren intense antropogene bewoning heeft gekend. De onderzoekzone is momenteel in gebruik als binnenplein en parking en is bijgevolg verhard. Daarom zijn er ook geen volledig intacte bodemprofielen meer bewaard gebleven. Er is steeds een deel van het bodemprofiel verdwenen, wat een impact heeft op de verwachting ten aanzien van antropogene activiteiten die zich enkel op het looppniveau hebben afgespeeld (zoals bv. steentijdsites). Op een aantal plaatsen is er onder de huidige verharding en de hiermee gepaard gaande nivelleringslagen een zogenaamde 'tuinlaag' of 'landbouwlaag' teruggevonden. Deze laag is gevormd door het telkens opnieuw bewerken van de A horizon voorafgaand aan de stedelijke bewoning. In totaal zijn er 17 profielen gezet verspreid over 8 werkputten. Omdat de meerderheid van deze profielen enkel antropogene pakketten vertonen, zijn deze slechts in beperkte mate relevant voor de aardkundige opbouw van het projectgebied.

Op verschillende plaatsen was er op geringe diepte reeds ongestoorde moederbodem. Dit wijst er op dat het gebied slechts in geringe mate is opgehoogd geweest in het verleden of dat eventuele ophogingen later opnieuw zijn afgegraven. De afzonderlijke profielen worden besproken per zone in functie van de globale stratigrafische opbouw (zie hoofdstuk 3.2.2.1).

3.2.1.1 DE REFERENTIEPROFIELEN EN BESCHRIJVING VAN DE GEOMORFOLOGIE EN AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET ONDERZOCHE GEBIED OP BASIS VAN DE REFERENTIEPROFIELEN

Profiel 5AB in proefput 6 kan beschouwd worden als het voornaamste referentieprofiel om de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied te beschrijven.

Figuur 48: Profiel 5AB in proefput 6 als referentieprofiel

Het profiel vertoont sporen van antropogene aard, waaronder middeleeuwse kuilen (PS6-7 en PS6-16) en een tuinlaag (PS6-15) en daaronder Romeinse bewoningssporen (PS6-8 en PS6-31) ingegraven in een oude A horizon (PS6-23: akker of weidegrond). Onder deze oudste en dus wellicht oorspronkelijke A horizon kon de natuurlijke bodemvorming geregistreerd worden. Onmiddellijk onder de A horizon werd een bleke, matig gebioturbeerde E horizon herkend van zo'n 15cm dikte (PS6-33). Een E horizon is in feite een uitspoelingslaag die ontstaat doordat organisch materiaal, klei, ijzer en andere mineralen uit de bovenliggende humusrijke laag of A horizon door regenwater naar beneden worden getransporteerd. Hieronder bevindt zich een oranje bruine, eerder kleiige Bt horizon met een dikte van gemiddeld 25 cm (PS6-34). Deze laag vormt de inspoelings- of accumulatielaag, waar de uitgespoelde stoffen zich ophopen en neerslaan, resulterend in een rijkere, dichtere laag met meer klei en humus. Onder dit alles werd de ongestoorde C horizon of moederbodem (PS6-37, bestaande uit een gelig bruine, kleiige leemgrond) aangetroffen. Een boring in het grondvlak van de proefput in deze ongestoorde moederbodem wees uit dat ze op een verdere diepte van 1 m nog steeds aanwezig is.

Aangezien er bijzonder weinig locaties in het centrum van Aalst overblijven om het oorspronkelijke bodemprofiel te bestuderen, is de bijkomende expertise van Dr. Marnix Pieters ingeschakeld om het bodemprofiel in proefput 6 te registreren en bemonsteren. Het verslag hiervan is op het moment van de publicatie van dit rapport helaas nog niet beschikbaar. Tijdens het onderzoek werden stalen voor micromorfologisch onderzoek genomen van de oudste A-horizont en de omliggende lagen (tuinlaag PS6-15 en E horizont PS6-33). Op deze manier kan in de toekomst de vraag of er in de A horizont sporen van landbouwbewerking kunnen vastgesteld worden hopelijk beantwoord worden.

3.2.2 ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN

3.2.2.1 *BESCHRIJVING VAN DE GLOBALE STRATIGRAFISCHE OPBOUW VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE*

De stratigrafische opbouw van de archeologische site vertoont sterke verschillen afhankelijk van de specifieke locatie.

Voor proefput 1, die zich op de binnenplaats van het Oud Stadhuis bevindt, is er sprake van een pleinbedekking en ophogings-/nivelleringspakket van ongeveer 50 cm (met een diepte van ca. 13,40 m TAW). Onder dit pakket manifesteren zich de eerste archeologische sporen. De aanwezigheid van een postmiddeleeuwse beerput in de noordelijke helft van de proefput en van recente rioleringen over de gehele lengte van de put, verhinderden een duidelijk stratigrafisch inzicht. Toch kon in de zuidelijke helft van de proefput nog een onverstoord deel onderzocht worden. Hierbij werd op een diepte van ongeveer 180 cm onder het huidige maaiveld (ca. 12,10 m TAW) de onverstoorde moederbodem zichtbaar. Op deze diepte werden wel nog archeologische sporen, uitgegraven in de moederbodem en daterend uit de 12de – 13de eeuw, geregistreerd.

Foto 16: Profiel 6AB in proefput 1. Onderaan in het profiel is de onverstoorde moederbodem zichtbaar

Proefputten 2 en 3 zijn beiden op de parking gelegen onmiddellijk achter het Oud Stadhuis en zijn te situeren op ongeveer 30 m van elkaar. De globale stratigrafische opbouw van deze proefputten is sterk gelijkend. In beide putten is er sprake van een ongeveer 40 cm dikke verharding en een onderliggend ophogingspakket van ongeveer 20 cm. Voor proefput 2 zijn de eerste archeologische sporen aangetroffen op ongeveer 12,60 m TAW en voor proefput 3 is dit ongeveer 12,90 m TAW (verschil in TAW doordat het terrein afhelt in noordelijke richting). In proefput 2 werden, onder de recente ophogingslaag, oude tuinlagen aangetroffen waarbinnen zich andere archeologische sporen (zoals kuilen) aftekenen. Op een diepte van ongeveer 140 cm (ca 11,90 m TAW) wordt de onverstoorde moederbodem zichtbaar en zijn de individuele kuilen en andere sporen makkelijker te herkennen. Ook proefput 3 bevat oude tuinlagen waarbinnen zich andere archeologische sporen aftekenen. Echter, hier bevindt zich bovenaan een groot uitbraakspoor dat alle tuinlagen doorsnijdt en afgedekt wordt door het recente ophogingspakket. Op een diepte van ongeveer 130 cm (ca. 12,10 m TAW) kan de onverstoorde moederbodem herkend worden. Het uitbraakspoor kon tot een diepte van ongeveer 2,2 m onder het huidige maaiveld gevolgd worden, doch om veiligheidsredenen kon de volledige diepte van de uitgraving niet achterhaald worden.

Foto 17: Profiel 10AB in proefput 2

Foto 18: Profiel 12AB in proefput 3

Proefputten 4 en 5 zijn beiden gelegen op een parkeerstrook tussen de pupillensite en de huizen langs de Kattestraat. Beide proefputten werden uiteindelijk op een licht gewijzigde plaats aangelegd dan oorspronkelijk voorzien en dit om een grote actieve riolering te vermijden en om een veilige doorgang van brandweer en personenwagens te kunnen garanderen. Deze proefputten bevinden zich op ongeveer 41 m van elkaar en vertonen een opvallend verschillende stratigrafie.

Proefput 4 vertoonde een vrij eenvoudige stratigrafische opbouw. Onder de huidige verharding bevond zich een puinig ophogings- of nivelleringspakket waarvan de dikte varieerde van 30 cm aan noordelijke zijde tot 60 cm aan zuidelijke zijde. De archeologische sporen kwamen dus tevoorschijn op een diepte van respectievelijk ca. 11,65 m TAW (noordelijke zijde) en ca. 11,35 m TAW (zuidelijke zijde). Op deze diepte dagzoomt de moederbodem reeds.

Bij proefput 5 is de dikte van de huidige verharding en het onderliggend ophogingspakket beperkt tot een dikte van ca. 35 cm (ca. 11,75 m TAW). Onmiddellijk hieronder bevinden zich de eerste archeologische sporen. Deze vertonen een eerder complexe stratigrafie tot een diepte van ca. 100 cm (ca. 11,10 m TAW), wanneer de onverstoorde moederbodem zichtbaar wordt.

Foto 19: Deel van profiel 17AB in proefput 4. De eenvoudige stratigrafie is duidelijk zichtbaar

Foto 20: Profiel 15AB in proefput 5. Aan linkerszijde in het profiel is de onderaan de onverstoorte moederbodem zichtbaar

Proefputten 6 en 7 zijn te situeren op de binnenkoer van de Pupillensite en bevinden zich op slechts 13 m van elkaar. Toch zijn er op stratigrafisch vlak grote verschillen vast te stellen. In proefput 6 bevond het eerste archeologische niveau zich onder de huidige verharding en een steenslagpakket met een gemiddelde dikte van ca. 40cm (ca. 12,10 m TAW). Plaatselijk is het steenslagpakket aanzienlijk dieper. Dit is vooral het geval aan de noordoostelijke zijde van de proefput, waar de eerste archeologische sporen pas op een diepte van ca. 90 cm tevoorschijn komen (ca. 11,60 m TAW). In het grootste deel van de proefput bestaat de archeologische bodemopbouw uit een tuin- of akkerlaag die doorsneden wordt door verscheidene andere sporen en die op zijn beurt een humeuze A horizont afdekt. De onverstoorte moederbodem komt tevoorschijn vanaf een diepte van ongeveer 80 cm onder het huidige loopvlak (ca. 11,70m TAW).

Foto 21: Profiel 5AB in proefput 6. Ook hier is de eenvoudige stratigrafische opbouw duidelijk zichtbaar

Proefput 7 vertoont onder de huidige verharding eveneens een steenslagpakket dat dienst doet als ophogings-/nivelleringslaag. Samen zijn deze zo'n 50 à 60 cm dik (onderkant bevindt zich op 11,80 tot 11,90 m TAW). De zuidoostelijke helft van de put vertoont een relatief eenvoudige stratigrafische opbouw van archeologische sporen, waarbij de moederbodem reeds vanop een diepte van ca. 80cm onder het huidige loopvlak (ca. 11,60 m TAW) dagzoomt. Het noordwestelijke deel van de proefput wordt gekenmerkt door een vrij complexe stratigrafische opbouw van constructieresten, afvalkuilen opvullingspakketten en tuinlagen. De moederbodem werd hier slechts op 1 plaats aangetroffen en dit op een diepte van ongeveer 2 m onder het huidige loopvlak (ca. 10,40 m TAW)).

Foto 22: Deel van profiel 9AB in proefput 7. Het betreft het zuidoostelijke deel van de put met een eenvoudige stratigrafische opbouw

Foto 23: Deel van profiel 9AB in proefput 7. Dit is een deel van de noordwestelijke puthelft. Onderaan is de moederbodem zichtbaar

Proefput 8 tenslotte is eveneens op de binnenkoer van de Pupillensite te situeren, maar dan dicht tegen de bebouwing langs de Graanmarkt aanleunend. Deze put vertoonde een hoge verstoringsgraad in de vorm van verschillende, al dan niet nog in gebruik zijnde leidingen en rioleringen. Hierdoor kon geen goed beeld van de algemene stratigrafische opbouw verkregen worden. Net als in de overige proefputten is er onder de huidige verharding een ophogingspakket vast te stellen. De dikte hiervan varieert van ca. 50 tot 70 cm. De archeologische sporen die wel nog bewaard waren komen tevoorschijn vanaf een diepte van ongeveer 12,20 m TAW. Net als in het noordwestelijke deel van proefput 7 lijkt het te gaan om een vrij complexe stratigrafie van constructieresten, afvalkuilen en tuinlagen. De moederbodem werd aangetroffen op een diepte van ongeveer 130 cm ten opzichte van het huidige loopvlak (ca. 11,45 m TAW).

Foto 24: Profiel 8AB in proefput 8

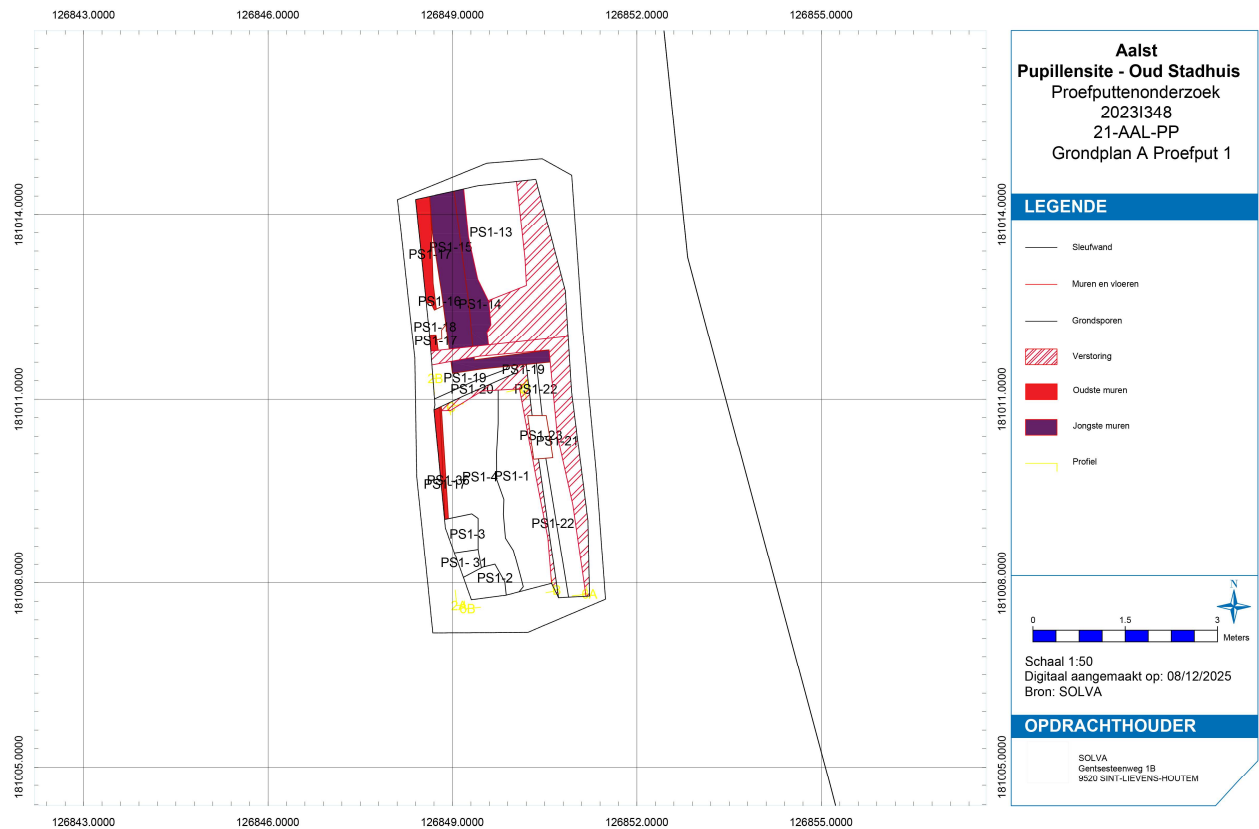
3.2.2.2 BESCHRIJVING VAN HET SPORENBESTAND

3.2.2.2.1 INLEIDING

Hieronder worden de verschillende sporen per proefput besproken. Gezien de grote ruimtelijke spreiding van de putten en de uiteenlopende historische achtergrond ervan, kunnen er slechts een beperkt aantal verbanden over de proefputten heen gelegd worden.

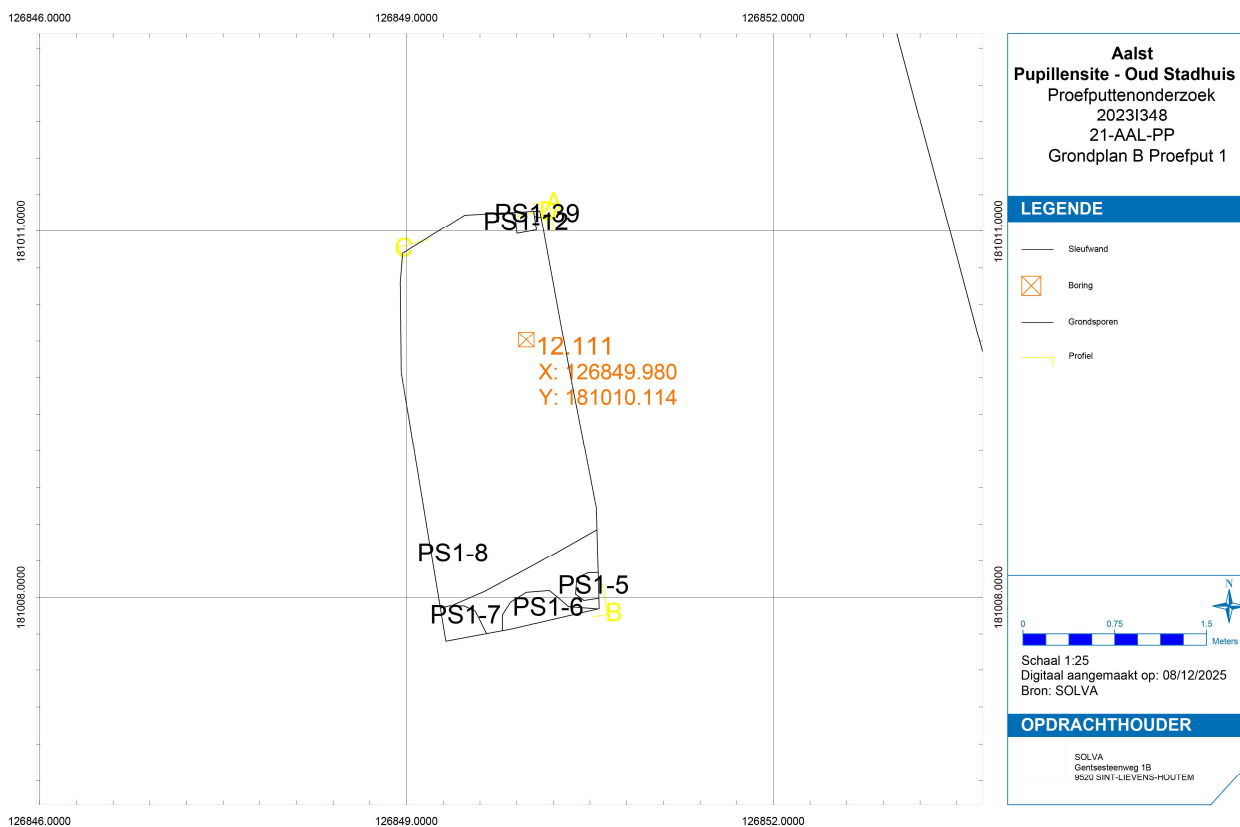
3.2.2.2.2 PROEFPUT 1

Proefput 1 bevindt zich op de binnenplaats van het oude stadhuis en dit aan noordoostelijke zijde. Op basis van de bureaustudie zijn op deze plaats de achtererven van de huizen langs de Grote Markt te situeren. De eerste vermelding van deze huizen dateert uit de late 14de eeuw. Eerder archeologisch onderzoek leverde dichterbij de Grote Markt al sporen op uit de tweede helft van de 12de eeuw.⁵⁰

Figuur 49: Grondplan A in proefput 1

⁵⁰ De Groote 2009b, 135.

Figuur 50: Grondplan B in proefput 1

Het noordelijke deel van de proefput wordt grotendeels ingenomen door een beerput en de daarop aansluitende buizen die in de vorige eeuw nog in gebruik waren. Het baksteenformaat van de westelijke en zuidelijke opgaande muur van de beerput (PS1-14⁵¹) ondersteunt de recente datering ervan.⁵² Deze beerput werd vermoedelijk buiten gebruik gesteld bij de aanleg van de huidige riolering. De gehele oostzijde van de proefput is verstoord door deze huidige riolering. In de zuidelijke helft van de proefput, tussen de muur en de rioleringen, kon met twee grondplannen een onverstoord deel onderzocht worden.

⁵¹ Bij spoorverwijzing wordt steeds de verwijzing naar het spoorcombinatie-nummer gebruikt

⁵² 19x9/10 en 17,5x8x4,5/5 cm Baksteenformaten waren moeilijk op te nemen gezien de grote hoeveelheid herbruikte baksteen(brokken)

Foto 25: Zicht op de beerput in de noordelijke helft van proefput 1. Ten noorden van de beerput is muur PS1-17 zichtbaar

In de westelijke rand van de proefput is een bakstenen muur met enkele natuurstenen elementen aanwezig (PS1-17).⁵³ Deze muur loopt zowel aan noordelijke als aan zuidelijke zijde nog verder buiten de proefput. Na een eerste registratie van profiel 2AB is deze muur verder vrij gelegd en geregistreerd. Wellicht gaat het om de restanten van een tuinmuur of bijgebouw. De muur wordt afgedekt door een ophogingslaag (PS1-26) die op basis van het gerecupereerde aardewerk een datering in de 15de tot de 16de eeuw krijgt.⁵⁴ Bovenop deze ophogingslaag bevindt zich een andere ophoging die op basis van 1 fragment van een grape in lichtoranje klei in de tweede helft van de 15de tot de 16de eeuw gedateerd wordt. Wellicht is deze laag echter van recentere datum, gezien de aanwezigheid van een terracotta rioolbuis (PS1-20) in deze vulling.

In de zuidelijke helft van het westelijke profiel 2AB kon onder muur PS1-17 een andere muur geregistreerd worden (PS1-31). In de zuidelijke hoek van de proefput lijkt deze muur, opgebouwd uit kalkzandsteen blokken en baksteen⁵⁵ deels uitgebroken te zijn. Mogelijk vormt de muur de fundering van bovenliggende muur PS1-17. Het verschil in baksteenformaat en mortelgebruik⁵⁶ doen echter eerder vermoeden dat het een oudere muur betreft waarvan de resten hergebruikt werden als fundering voor PS1-17.

⁵³ Baksteenformaten 26,5x10,5/12x5,5/6 cm

⁵⁴ Het betreft een 5tal scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, 1 stuk steengoed met engobe/zoutglazuur en 6 scherven rood lokaal gedraaid aardewerk waaronder een bord en een bloempot

⁵⁵ Baksteenformaten 22,5/23,5x11/11,5/12x5,5 cm

⁵⁶ Bij PS1-17 is de mortel een harde, zandige kalkmortel, terwijl bij PS1-31 donkere leem als 'mortel' gebruikt werd

Foto 26: Profiel 2AB in proefput 1

Onder muur PS1-31 kon een opeenvolging van akker- of tuinlagen en ophogingslagen geregistreerd worden, waarbinnen zich verschillende kuilen en paalsporen bevonden. Stratigrafisch betreft het van jong naar oud: akkerlaag PS1-30, ophogingslaag PS1-4, akkerlaag PS1-34 en ophogingslaag PS1-39. De zeer beperkte hoeveelheid aardewerk die uit deze lagen kon gerecupereerd worden, levert een datering op die voor alle lagen helaas niet fijner kan gesteld worden dan de 12de tot de 16de eeuw.⁵⁷

De meest recente akker- of tuinlaag (PS1-30) wordt doorsneden door een lange kuil (PS1-1) die gevuld is met puinresten van een afgebrand huis (daktegels, brokken verbrande leem van vakwerkbouw en verkoolde planken of strobundels). Mogelijk is deze kuil in verband te brengen met de grote stadsbrand van 1360⁵⁸. Het gerecupereerde aardewerk staat deze hypothese alleszins niet in de weg. Op basis van 3 scherven steengoed met engobe/zoutglazuur en 3 scherven rood lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een fragment van een teil en 2 fragmenten van een lensbodem, dateert deze context tussen de 14de en de 16de eeuw.

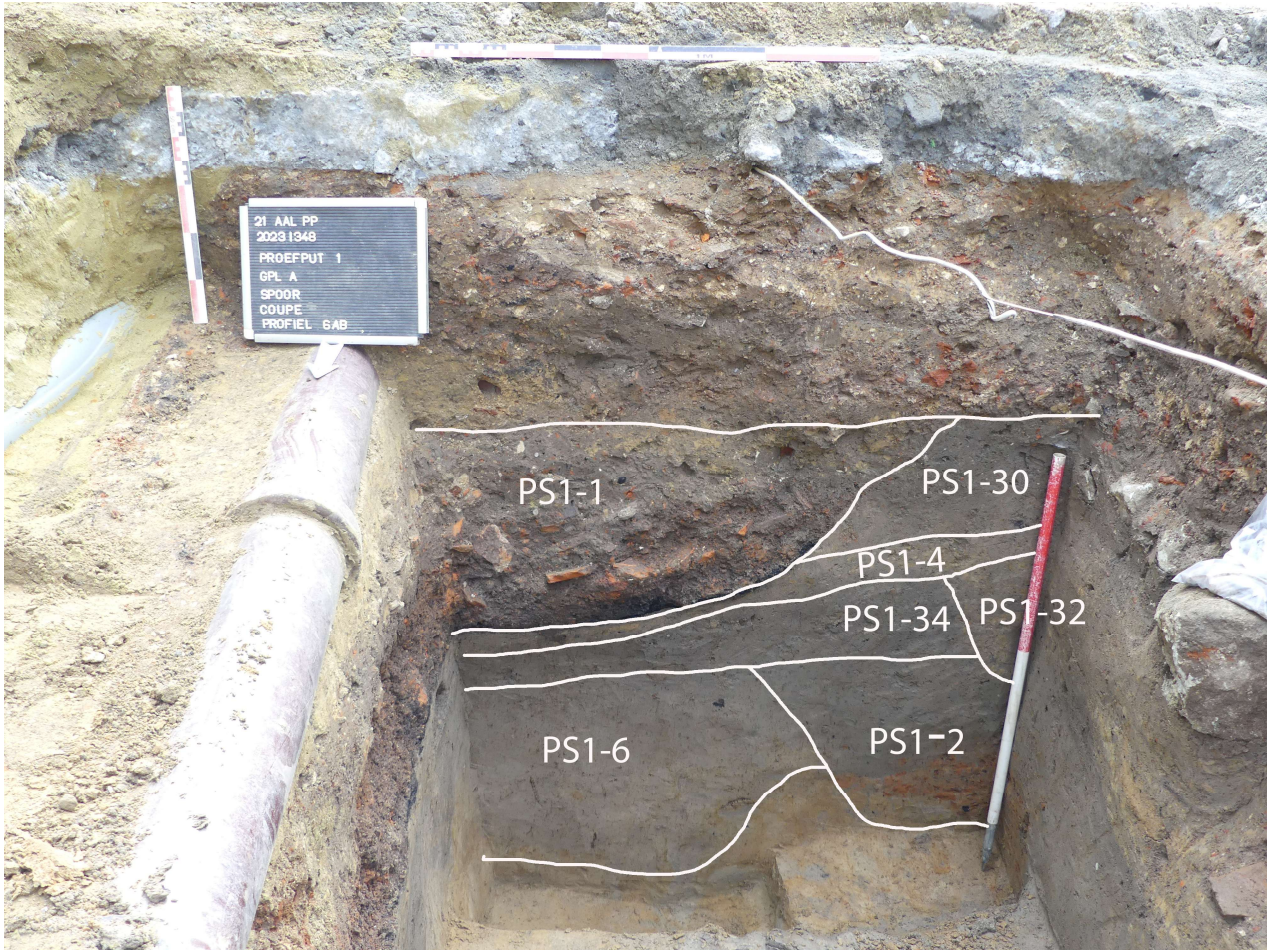
⁵⁷ Uit alle lagen konden slechts enkele scherven lokaal grijs aardewerk gerecupereerd worden

⁵⁸ Zoals bijvoorbeeld ook aangetroffen op de Hopmarkt (De Grootte & Moens 2018, 64) en in de Kattestraat (De Maeyer, De Grootte & Moens 2006, 55-56)

Foto 27: Grondplan A in proefput 1 met aan oostelijke zijde puinkuil PS1-1

In akker- of tuinlaag PS1-34 konden 3 uitgravingen herkend worden die een interpretatie als paalspoortje kregen (PS1-5, PS1-12 en PS1-32). Deze vertonen een sterk gelijkende vulling en zijn mogelijk als gelijktijdig te beschouwen. Slechts in 1 paalspoortje (PS1-12) kon 1 scherf grijs lokaal gedraaid aardewerk gerecupereerd worden, waardoor ook hier slechts een brede datering van de 12de tot de 16de eeuw mogelijk is.

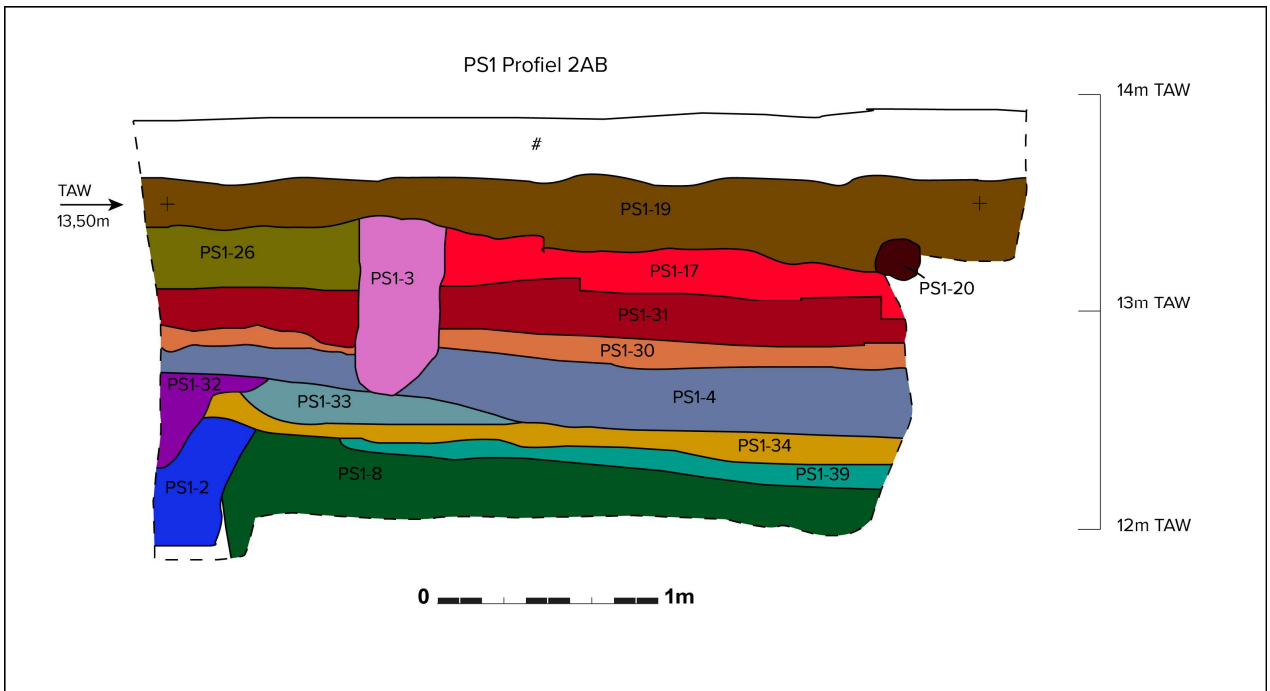

Foto 28: Profiel 6AB in proefput 1

Akker- of tuinlaag PS1-34 dekt 2 kuilen af (PS1-2 en PS1-6). Op basis van het aardewerk kan PS1-2 gedateerd worden in de 12de tot 13de eeuw.⁵⁹ Aangezien PS1-6 doorsneden wordt door PS1-2 is deze ten laatste in dezelfde periode te dateren. Ook ophogingslaag PS1-39, dat eveneens afgedekt wordt door PS1-34, is hierdoor mogelijk in deze periode te dateren. Het ontbreken van een direct verband met PS1-2 of PS1-6 maakt een absolute zekerheid hierover echter onmogelijk.

Onder bovenvermelde opeenvolging van akker- of tuinlagen en ophogingspakketten kon op grondplan B een donkergrijze laag met lenzen vol houtskool, as en verbrand bot herkend worden. Door de beperkte oppervlakte van het onverstoorde stuk is het niet duidelijk of het gaat om een dempings- of ophogingspakket, een brede gracht of een grote kuil. Op basis van 5 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder 2 fragmenten van respectievelijk een sikkkelrand en een manchetrand afkomstig van kogelpotten, kon deze laag gedateerd worden tussen het begin van de 12de en het eerste kwart van de 13de eeuw. In de zuidelijke hoek van de proefput konden onder deze laag achtereenvolgens een E horizont, een B horizont en de onverstoorde moederbodem herkend worden.

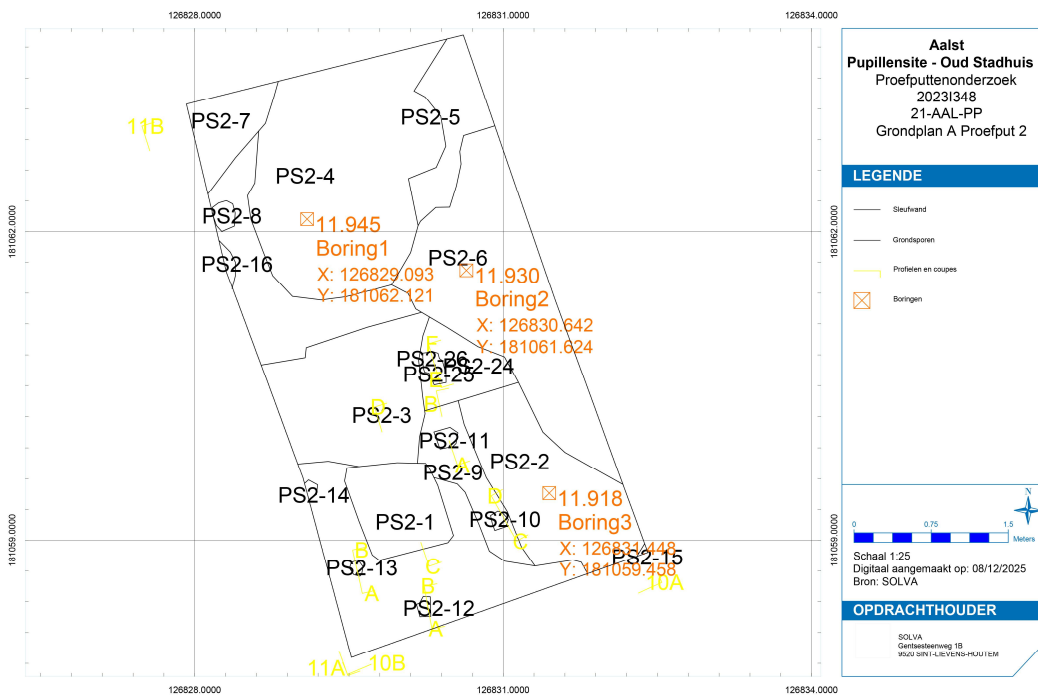
⁵⁹ Het betreft 3 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, waarvan 1 fragment van de sikkkelrand van een kogelpot

Figuur 51: Profiel 2AB in proefput 1

3.2.2.2.3 PROEFFPUT 2

Proefput 2 is te situeren op de parking achter het stadhuis en het Hotel Van Langenhove en bevindt zich op de plaats waar, op basis van de historische kaarten, geen bebouwing verwacht wordt. Hierdoor was er een grotere kans op het aantreffen van oudere, prestedelijke sporen.

Figuur 52: Grondplan A in proefput 2

Geheel binnen de verwachtingen, werden hier geen restanten van bebouwing aangetroffen. Onder de huidige verharding is er een ophoging van zo'n 20 à 30 cm dik aanwezig (PS2-17), bestaande uit verschillende karrenvrachten waarvan sommige grote hoeveelheden puin bevatten. Op basis van een fragment van een kachelpan in witbakkend aardewerk, kan deze laag tussen de 18de en het begin van de 20ste eeuw gedateerd worden. Daaronder ligt een ca. 70 cm dikke tuinlaag (PS2-19) die op basis van het aardewerk in de 15de tot de 16de eeuw tot stand kwam.⁶⁰ Bij het gerecupereerde aardewerk zaten ook enkele scherven die als residueel mogen beschouwd worden, waaronder een Romeins, handgevormd en reducerend gebakken fragment en een fragment dat vermoedelijk afkomstig is van een pelgrimshoorn (in witbakkend aardewerk uit Langerwehe).

In deze tuinlaag bevinden zich verschillende puinkuilen (PS2-15, PS2-18, PS2-21 en PS2-22) en een afvalkuil (PS2-4). Enkel in het geval van de puinkuilen is soms nog de individuele kuil waar te nemen. Deze zijn geregistreerd in de profielen van de proefput. Uit deze puinkuilen kon nagenoeg geen materiaal gerecupereerd worden. Enkel kuil PS2-18 leverde een fragment van een lensbodem in grijs lokaal gedraaid aardewerk op. Hierdoor konden deze kuilen dan ook niet precies gedateerd worden, doch vermoedelijk zijn deze eveneens in de 15de- 16de eeuw te plaatsen.

Foto 29: Profiel 10AB in proefput 2. In de donkere tuinlaag zijn de puinkuilen duidelijk zichtbaar

De afvalkuil PS2-4 is in de tuinlaag enkel te herkennen aan een hoge concentratie van vondstmateriaal (slachtafval van mogelijk één dier, aardewerk, metaal, natuursteen en keramisch bouw materiaal), ingezameld tijdens het laagsgewijs verdiepen. Bij het aardewerk uit de afvalkuil werden fragmenten van 3 drinkknappen uit steengoed type Siegburg geïdentificeerd. Daarnaast werd ook steengoed met engobe/zoutglazuur aangetroffen, waaronder een oorfragment van een biconische beker. Verder bestaat het ensemble uit grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een fragment van een kogelpot, 2 fragmenten van een vuurklok en verschillende teilfragmenten en uit scherven rood lokaal gedraaid aardewerk, onder andere van 3 steelkommen, een teil, een papkom, een grape en 2 borden. Dit alles wijst erop dat deze context in de 15de tot de eerste helft van de 16de eeuw te dateren is.

---

⁶⁰ De laag werd gedateerd op basis van een combinatie van scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een oor van een kan/kruik, met scherven rood lokaal gedraaid.

Foto 30: Detail van de noordwestelijke helft van proefput 2 (grondplan A). Centraal is de grote afvalkuil PS2-4 waar te nemen.

Onder de tuinlaag werden nog verschillende andere kuilen en paalsporen aangetroffen. De paalsporen zijn klein en ondiep.⁶¹ Het valt niet uit te sluiten dat enkele eerder te interpreteren zijn als spitspoor. Ze bevinden zich overwegend in de zuidoostelijke helft van de proefput maar vormen geen herkenbare structuur. Paalspoor PS2-12 leverde een fragment van een bandvormige teilrand in grijs aardewerk op en kan op basis hiervan voorzichtig in de 13de – 14de eeuw gedateerd worden.

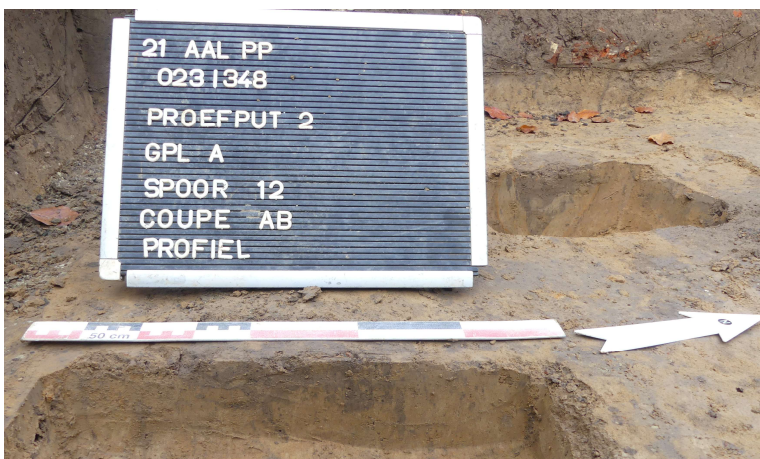

Foto 31: coupe AB op paalspoor PS2-12. De ondiepe bewaring is representatief voor alle paalsporen in deze proefput

⁶¹ PS2-8, PS2-10, PS2-11, PS2-12, PS2-13 en PS2-14 kregen een interpretatie als paalspoor

De kuilen vormen voor het grootste deel een complex geheel met talloze oversnijdingen⁶². Mogelijk zijn er één of twee ook als greppel te interpreteren.⁶³ Van sommige kuilen valt niet uit te sluiten dat deze in de bovenliggende tuinlaag ingesneden werden en dus eveneens in de 15de – 16de eeuw te dateren zijn, maar dat de aflijning hiervan niet zichtbaar was. Opvallend is de schaarste aan vondsten in deze sporen. Slechts uit 4 kuilen konden enkele scherven gerecupereerd worden en steeds betrof het grijs lokaal gedraaid aardewerk.⁶⁴ Voor drie van deze kuilen levert dit een ruime datering tussen de 12de en de 16de eeuw op, doch in kuil PS-6 liet de aanwezigheid van de blokvormige rand van een kogelpot een datering van de 12de tot het eerste kwart van de 14de eeuw toe.

Foto 32: grondplan A in proefput 2, aangelegd net onder tuinlaag PS2-19. Hier is de complexiteit van de elkaar oversnijdende kuilen en andere sporen duidelijk zichtbaar.

Omdat het binnen een vooronderzoek niet wenselijk is alle aanwezige sporen te couperen en al helemaal niet wanneer de onderlinge stratigrafie omwille van de beperkte oppervlakte niet duidelijk is, werd met behulp van 3 boringen de diepte van de grootste kuilen achterhaald (zie figuur 52). Een eerste boring, op spoor PS2-4, maakte duidelijk dat deze kuil nog 30 cm dieper uitgegraven is (onderkant spoor zit dus op ca. 11,65 m TAW). De tweede boring, op spoor PS2-6, toonde aan dat de onderkant hiervan nog 42 cm dieper te situeren is (onderkant spoor op ca. 11,50 m TAW). Een derde boring, op spoor PS2-2, bracht na 35 cm de onverstoorde moederbodem aan het licht (onderkant spoor op ca. 11,55 m TAW).

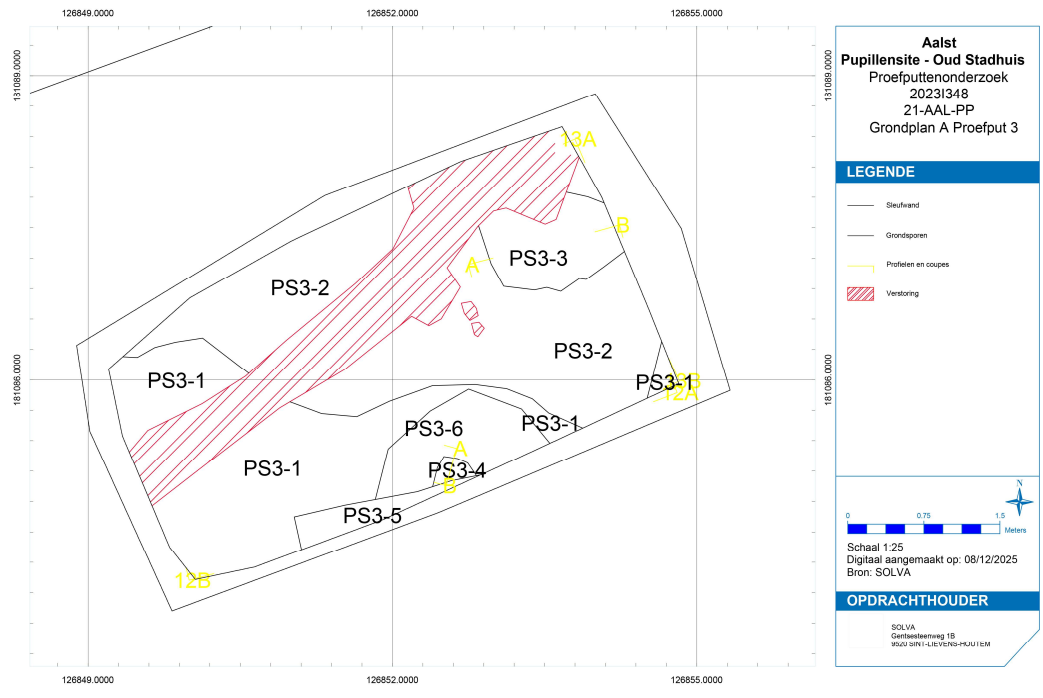
⁶² Om een duidelijker beeld te bekomen zou de proefput moeten uitgebreid en wellicht ook verdiept worden tot een niveau waarbij de verschillende kuilen uiteenvallen. Dit is echter overbodig voor de huidige vraagstelling en valt buiten het opzet van dit proefputtenonderzoek.

⁶³ Dit is onder meer het geval bij PS2-24, waarvan door de talrijke oversnijdingen van andere kuilen slechts een klein deel aflijnbaar was

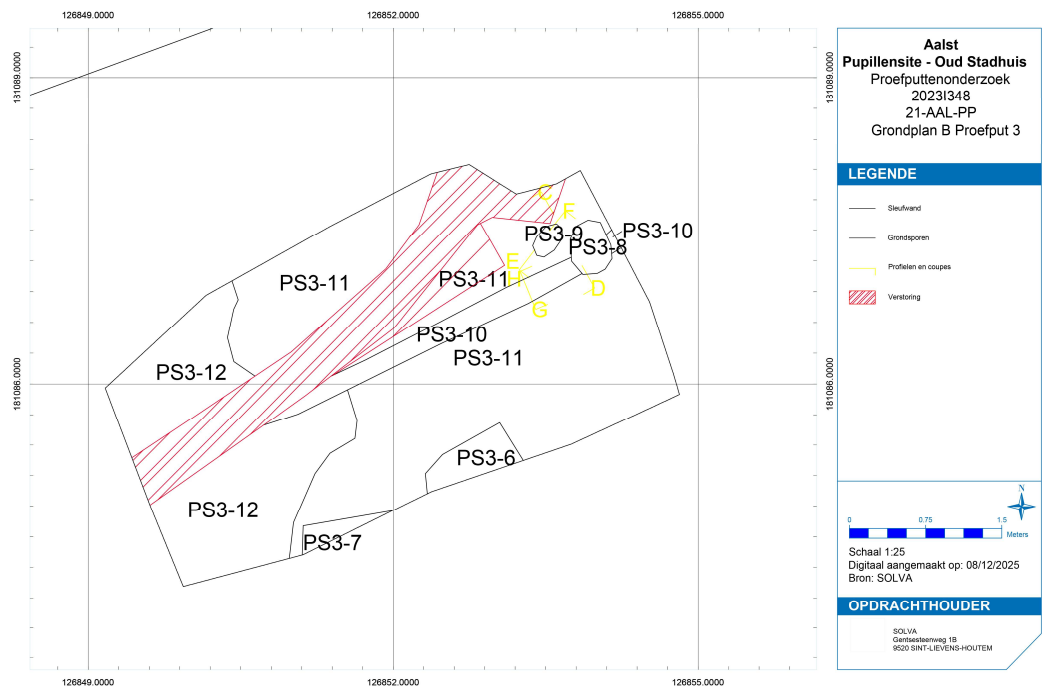
⁶⁴ Het betreft PS2-2, PS2-3, PS2-6 en PS2-7

3.2.2.2.4 PROEFFUT 3

Deze proefput ter hoogte van de ingang van de parking achter het stadhuis, is gelokaliseerd op de plaats waar op basis van de Sanderuskaart de residentie van de burggraaf van Aalst kan verondersteld worden. Vanaf de 18de eeuw bevindt zich hier het koetshuis van het Hotel Van Langenhove (nadien gebruikt als stadsgevangenis).

Figuur 53: Grondplan A in proefput 3

Figuur 54: Grondplan B in proefput 3

In de zuidwand van de profielput is de rand van een grote kuil aangetroffen met losse, grove puinresten (baksteen en mortel), afgedekt met een heterogeen pakket grond (PS3-5). Een hoek van dit uitbraakspoor is nog net op GPL A zichtbaar. Er is getracht om de onderkant ervan te bereiken op de hoek die zich in de proefput bevond. Door het steeds opnieuw instorten van het puin bleek dit echter niet mogelijk. De bereikte diepte was ca. 2,20 m onder het huidige loopvlak. Stratigrafisch gezien is het zeker mogelijk dat dit uitbraakresten zijn van de paardenstallen van het Hotel Van Langenhove / de voormalige stadsgevangenis. Het uitbraakspoor doorsnijdt alle tuinlagen en wordt afgedekt door een puinige ophoging (PS3-13) waarboven de huidige verharding is aangelegd. Noch uit het uitbraakspoor, noch uit de bovenliggende ophogingslaag konden dateerbare vondsten gerecupereerd worden.

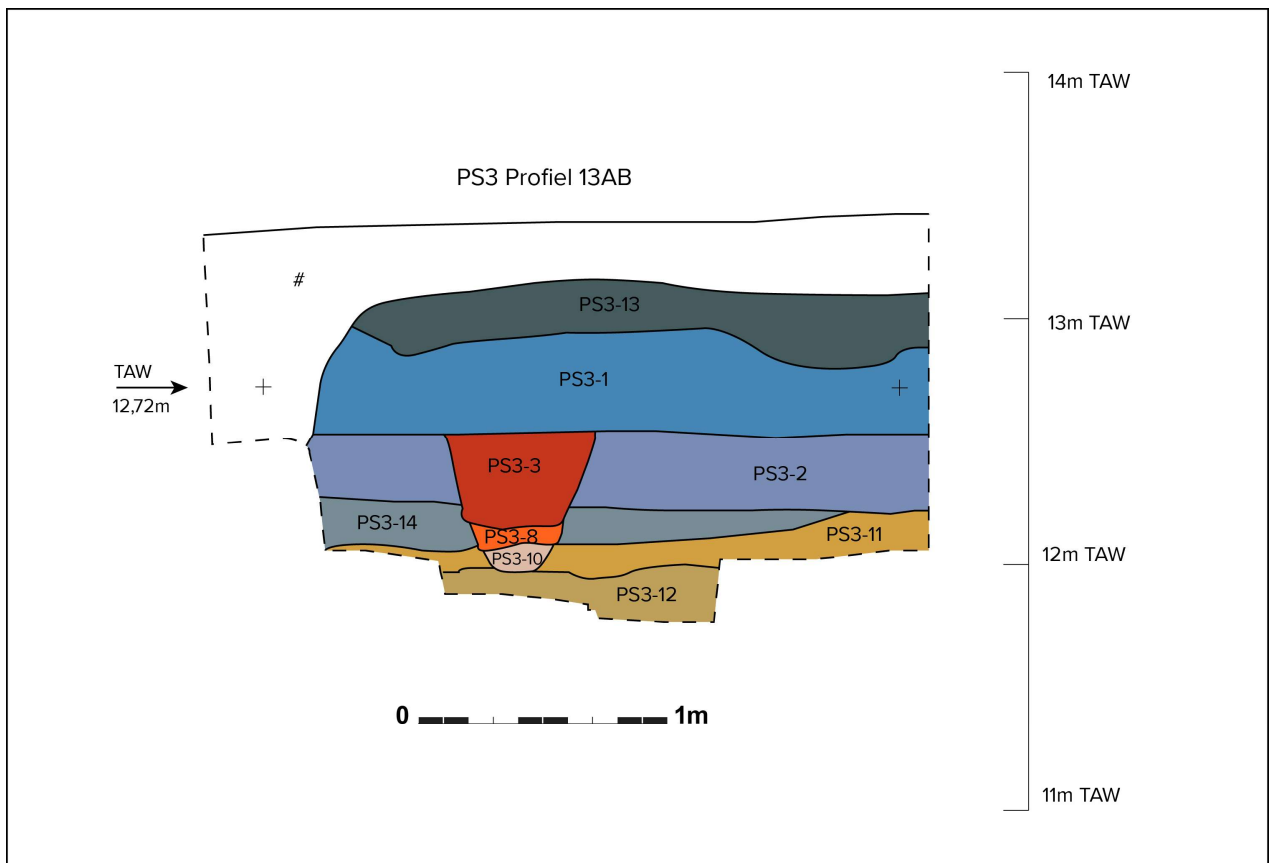

Foto 33: Uitbraakspoor PS3-5 in profiel 12AB

Onder ophogingslaag PS3-13 kon een opeenvolging van 3 verschillende akker- of tuinlagen herkend worden. Van jong naar oud betreft het: PS3-1, PS3-2 en PS3-14. De jongste tuinlaag (PS3-1) is op basis van een fragment steengoed type Siegburg, een fragment steengoed met engobe/zoutglazuur, een scherp rood lokaal gedraaid en 6 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk in de 15de tot de 16de eeuw te dateren. In deze tuinlaag is een kuil gegraven (PS3-6) waaruit een vrij grote hoeveelheid aardewerk (maar ook dierlijk bot en metaal) kon gerecupereerd worden. Deze kuil kon dan ook vrij precies gedateerd worden in de tweede helft van de 15de tot de eerste helft van de 16de eeuw.⁶⁵ Hieruit volgt dat de eerste helft van de 16de eeuw ook als terminus ante quem voor tuinlaag PS3-1 kan beschouwd worden.

---

⁶⁵ Datering op basis van grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een fragment van een voorraadpot en een kogelpot, steengoed met engobe/zoutglazuur, rood lokaal gedraaid aardewerk, waaronder fragmenten van een grape, een teil en een papkom en aardewerk in lichtoranje klei, waaronder een fragment van een grape

Figuur 55: Profiel 13AB in proefput 3

Uit de tweede tuinlaag (PS3-2) konden slechts 2 scherven gerecupereerd worden. Het betreft enerzijds een middeleeuwse scherf in grijs lokaal gedraaid aardewerk en anderzijds een romeinse scherf in zogenaamde lowlandsware die vermoedelijk afkomstig is van een kruikamfoor.⁶⁶ In deze tuinlaag werd een kuil gegraven (PS3-3) waarvan de vulling sterk te vergelijken is met de kuil met brandresten uit proefput 1 (PS1-1). Naast houtskool en verbrande leem zijn er vooral baksteen en ook wat kalkmortel en daktegelfragmenten aangetroffen. Deze keer wel geen verkoolden planken/strobundels. De beperkte hoeveelheid aardewerk die hieruit kon gerecupereerd worden (1 scherf grijs lokaal gedraaid en 2 scherven rood lokaal gedraaid aardewerk) plaatsen deze kuil eerder in de late middeleeuwen. Mogelijk betreft het opnieuw restanten van de stadsbrand uit 1360.

⁶⁶ De romeinse scherf dateert in de 1ste tot 3de eeuw maar kan als residueel beschouwd worden

Foto 34: coupe AB op puinkuil PS3-3

Onder de tweede tuinlaag is nog een derde, vrij humusrijke horizont aangetroffen die mogelijk als tuinlaag te interpreteren is (PS3-14). Anderzijds zitten we op dat moment in de tijd wellicht nog buiten de stadsgrenzen en moet er eerder gesproken worden van een akkerlaag of weidegrond. Het gaat om een relatief dunne horizont (max. 20 cm) die niet in de gehele proefput aanwezig is en waaruit geen vondsten konden gerecupereerd worden.

Onder akkerlaag PS3-14 zijn verder nog een smalle greppel met een ZW-NO oriëntatie (PS3-10) en twee ondiepe kuiltjes of paalspoortjes aangetroffen (PS3-8 en PS3-9, zie figuur 54). De kuiltjes zijn op dezelfde locatie als de kuil met brandresten te situeren. Een van de kuiltjes (PS3-8) is in profiel 13AB als onderste vulling van de kuil met brandresten (PS3-3) te zien. Wellicht zijn ze als één context te beschouwen. De greppel is het oudste spoor van deze proefput. Het valt evenwel niet uit te sluiten dat deze de oudste akkerlaag of A horizont doorsnijdt.⁶⁷ De greppel bevat verschillende tegula fragmenten en is dus wellicht als een prestedelijk spoor te beschouwen. Een spoor met een gelijkaardige vulling is tevens in proefput 2 aangetroffen. Mogelijk is daar een gelijkaardige, parallelle greppel aanwezig.⁶⁸ Net als in proefput 1 kon onder akkerlaag PS3-14 een E horizont (PS3-11) en vervolgens een B horizont (PS3-12) geïdentificeerd worden.

⁶⁷ Dit kon tijdens het verdiepen niet vastgesteld worden en door de aanwezigheid van kuil PS3-3 is dit in profiel 13AB evenmin zichtbaar

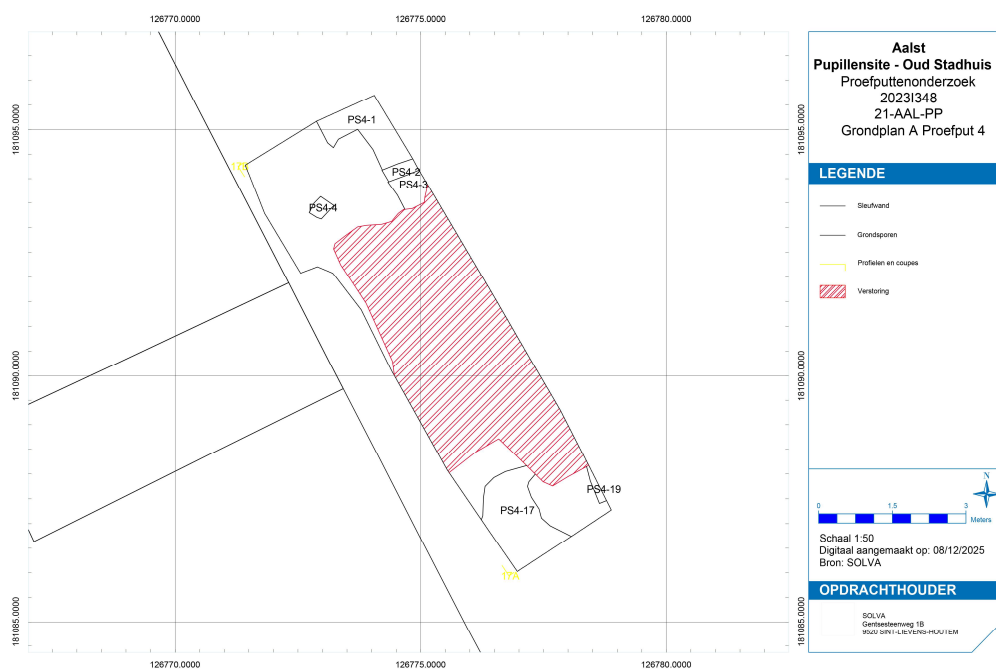
⁶⁸ Het betreft PS2-24 maar door de talrijke oversnijdingen in deze proefput kon de omvang en oriëntatie van deze mogelijke greppel niet achterhaald worden.

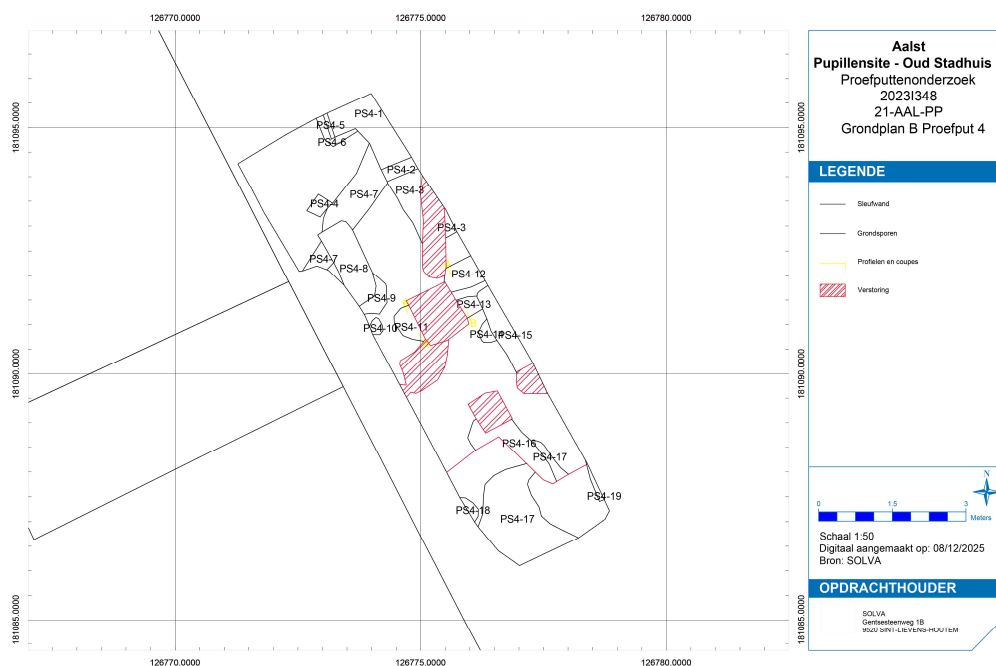
Foto 35: oostelijke deel van grondplan B. Ten noorden is de greppel PS3-10 te zien, die aan westelijke zijde vergraven is door een recente verstoring en aan de zuidelijke sleufwand is kuil PS3-6 duidelijk zichtbaar

3.2.2.2.5 PROEFPUT 4

Proefput 4 is de eerste sleuf tussen de pupillensite en de huizen langs de Kattestraat en zou gedeeltelijk een onbebouwde zone en gedeeltelijk de gevangenis/pupillenschool moeten aansnijden. Er is dus enerzijds kans op oudere, prestedelijke sporen en anderzijds op sporen van de eerste bouwfases van de gevangenis en de Pupillenschool. Op het terrein bleek er echter centraal op deze locatie een actieve riolering doorheen de proefput te lopen van noord naar zuid. Bovendien bleek het moeilijk om op een veilige manier de doorgang voor de brandweer en personenwagens te garanderen. Om deze twee problemen te vermijden is de proefput naar het westzuidwesten opgeschoven. Dit verandert niets aan de aard en locatie van de te verwachten archeologische sporen.

Figuur 56: Grondplan A in proefput 4

Figuur 57: Grondplan B in proefput 4

In de noordwestelijke hoek van proefput 4 is onder de huidige verharding en ophoging onmiddellijk een tuinlaag met daaronder de onverstoorde moederbodem aangetroffen. In de onverstoorde moederbodem waren ook enkele sporen waar te nemen. In het grootste deel van de proefput echter werd onder de huidige verharding een grote verstoring geregistreerd. In de zuidelijke hoek van de proefput is meteen een testput gegraven om de diepte van de verstoring te bepalen. Hieruit bleek dat het onverstoorde vlak slechts een 30-tal cm dieper zat. De verstoring is vervolgens afgegraven en de volledige proefput is opnieuw geregistreerd als GPL B. Hierdoor is het noordelijk deel van de proefput op GPL A en B gelijk.

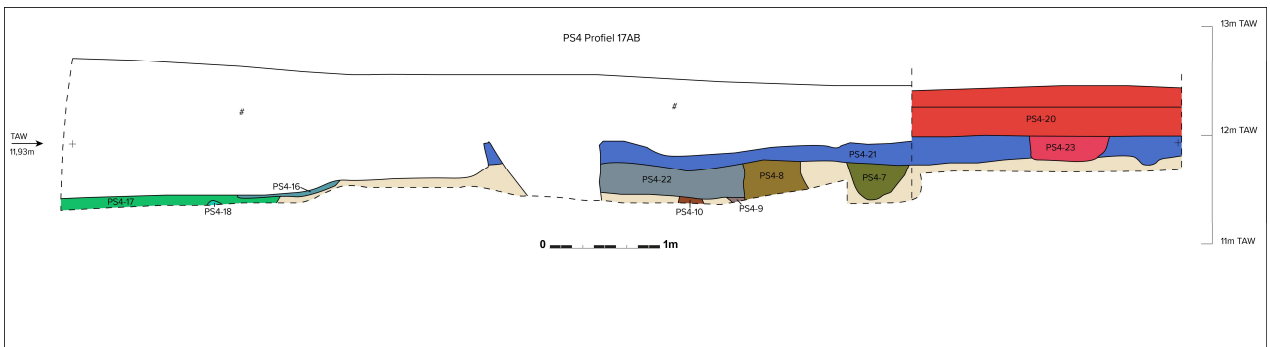
Foto 36: grondplan B van proefput 4

Op dit GPL B zijn nog een aantal kleinere recente verstoringen aanwezig maar ook een groot aantal archeologisch relevante sporen. In de noordelijke hoek van de proefput gaat het om een groot uitbraakspoor (PS4-1). Het uitbraakspoor heeft een overwegend NW-ZO oriëntatie en maakt dan een rechte hoek in zuidwestelijke richting. Aan het uiteinde van deze hoek kan tussen de baksteenbrokken een donker laagje herkend worden dat mogelijk een beerrestant is. Dit lijkt er op te wijzen dat het hier om de uitbraak van een beerput gaat. Wellicht zijn dit de verwachte restanten van de eerste bouwfasen van de Pupillensite of de voorafgaande gevangenis.

Foto 37: Detail van uitbraakspoor PS4-1

In de noordelijke helft van de proefput is onder de recente ophoging een oudere tuinlaag teruggevonden (PS4-21), waaruit geen vondsten konden gerecupereerd worden.⁶⁹ Deze tuinlaag lijkt verschillende kuilen en wellicht één greppel af te dekken. Ter controle van de bewaarde diepte zijn een aantal kuilen gecoupeerd door een reeds bestaande verstoring uit te halen en iets uit te breiden. Hieruit blijkt dat veel kuilen nog een relatief ondiepe maar toch goede bewaring kennen. Op basis van de oversnijdingen en vooral de kenmerken van de vulling in vergelijking met bijvoorbeeld sporen uit proefputten 2 en 6, zijn ze wellicht in verschillende periodes te dateren (Romeinse tot postmiddeleeuwse periode). Helaas kon uit deze sporen nauwelijks tot geen vondstenmateriaal gerecupereerd worden om hier meer inzicht in te geven. Kuil PS4-15 leverde 1 rode, lokaal gedraaide scherf op die een datering van de 15de tot de 17de eeuw toeliet en kuil PS4-16 kon met 1 grijze scherf zeer ruim van de 12de tot de 16de eeuw gedateerd worden.

Figuur 58: Profiel 17AB in proefput 4

⁶⁹ Deze is het best te herkennen in profiel 17AB

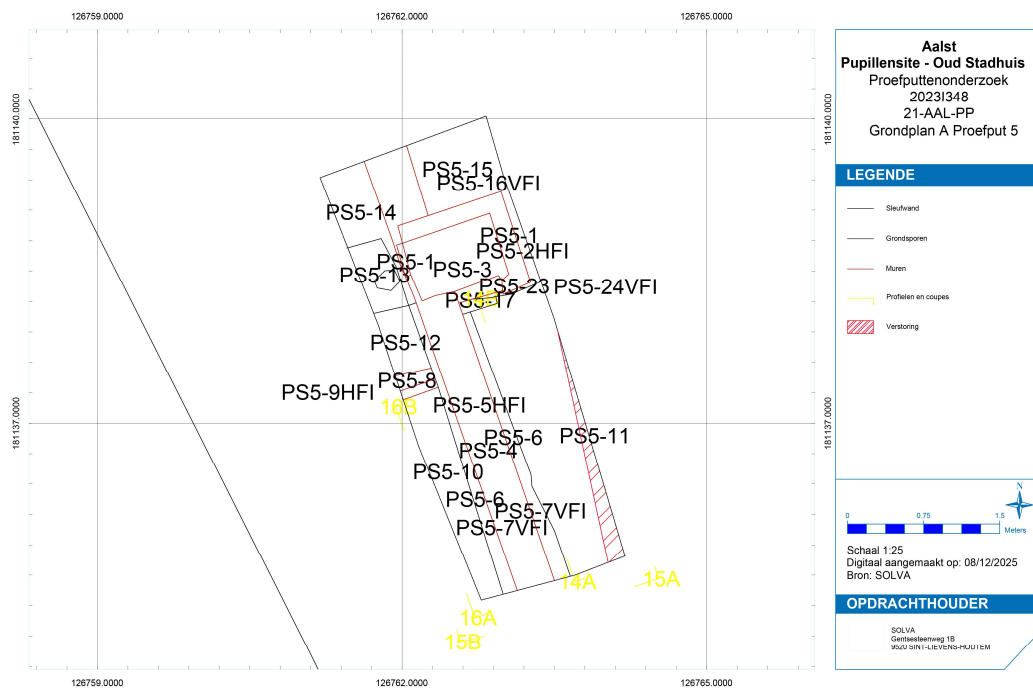
Over een lengte van ongeveer 1,3 m (ten zuiden van PS4-8) kon in profiel 17AB onder tuinlaag PS4-21 nog een restant van een A horizont herkend worden (PS4-22), waarvan het niet duidelijk is of het een akkerlaag, tuinlaag of weidegrond betreft. Op basis van de aard van de vulling en de sterke uitloging van deze laag kunnen we veronderstellen dat we hier met een veel oudere, wellicht eerder prestedelijke akkerlaag te maken hebben. Deze A horizont dekt bovendien nog 2 kultjes af (PS4-10 en PS4-9) die eveneens op basis van hun vulling veel ouder lijken te zijn dan de overige sporen. De greppel (PS4-7) is gecoupeerd tegen het profiel 17AB. Deze is zeer sterk uitgeloogd, wat eveneens een oudere datering doet vermoeden. Er is hier weliswaar geen materiaal in aangetroffen dat deze datering kan bevestigen.

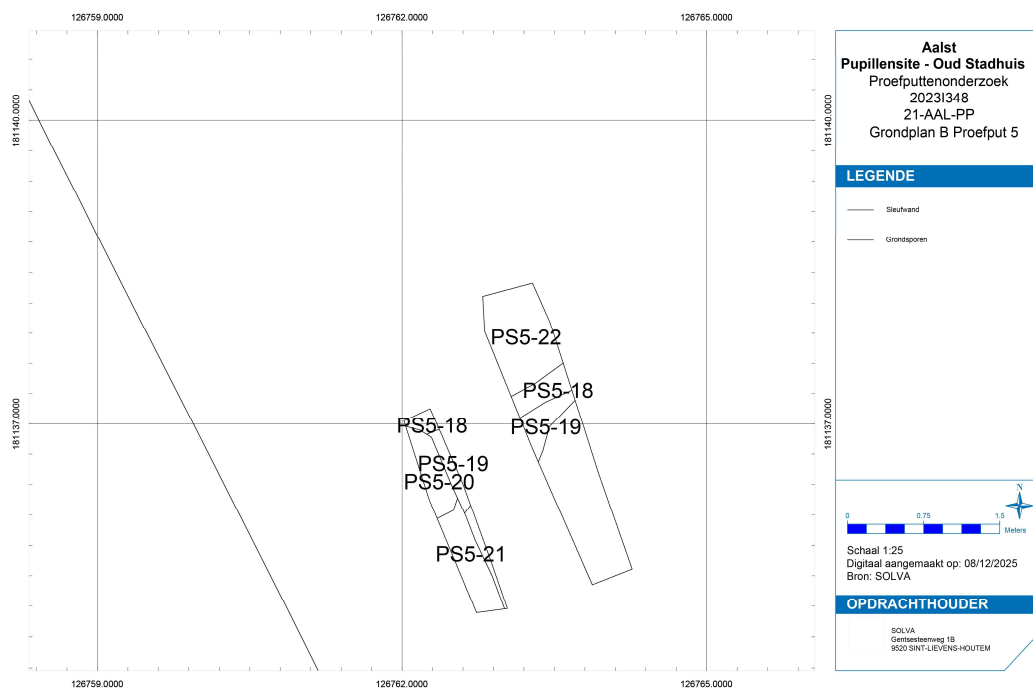
Foto 38: coupe AB op greppel PS4-7

3.2.2.2.6 PROEFPUT 5

Met deze tweede sleuf tussen de Pupillensite en de huizen langs de Kattestraat werd getracht de bewaringsgraad van de achtererven van de huizen langs de Peperstraat in te schatten. Bij eerder onderzoek in de Peperstraat zijn o.m. verschillende pottenbakkersovens uit de 17de tot 19de eeuw aan het licht gekomen. Er kunnen in proefput 5 met andere woorden sporen van pottenbakkersactiviteiten aangetroffen worden. Anderzijds worden op deze locatie ook restanten verwacht van de eerste bouwfases van de Pupillenschool. Deze proefput is dan ook van belang om de bewaringsgraad in deze zone te evalueren. De put is opnieuw iets naar het westzuidwesten verplaatst om een nog in gebruik zijnde riolering te ontwijken die van noord naar zuid doorheen de oorspronkelijke locatie liep.

Figuur 59: Grondplan A in proefput 5

Figuur 60: Grondplan B in proefput 5

Op GPL A, direct onder de huidige verharding, treft men reeds een relatief recente bakstenen muur⁷⁰ (PS5-4) en een kleine beerput (PS5-1 en PS5-23 voor de muren⁷¹ en PS5-3 voor de opvulling) aan. Beide wellicht

⁷⁰ Baksteenformaten 17,5/18,5x8,5x4,5 cm

⁷¹ Baksteenformaten van zowel PS5-1 als PS5-23 zijn dezelfde als van muur PS5-4. Op vlak van fasering lijkt PS5-23 onder/tegen muur PS5-4 gebouwd en daar werd dan later PS5-1 tegen gebouwd.

in verband te brengen met de Pupillenschool. Opvallend bij muur PS5-4 is de vondst van enkele fragmenten van een urinoir in faience dat in de rommelige puinfundering werd verwerkt en dat deze muur voorlopig in de eerste helft van de 20ste eeuw dateert. De opvulling van de beerput werd niet verder onderzocht, maar op basis van een fragmentje van een pijpje in pijpjaarde kan de opgave ervan voorlopig in de 17de tot eerste helft 20ste eeuw gedateerd worden. Muur PS5-4 doorbreekt een ouder bakstenen muurtje (PS5-8) waar nog slechts een paar stenen en dit over een dikte van slechts 1 à 2 rijen van bewaard zijn.⁷²

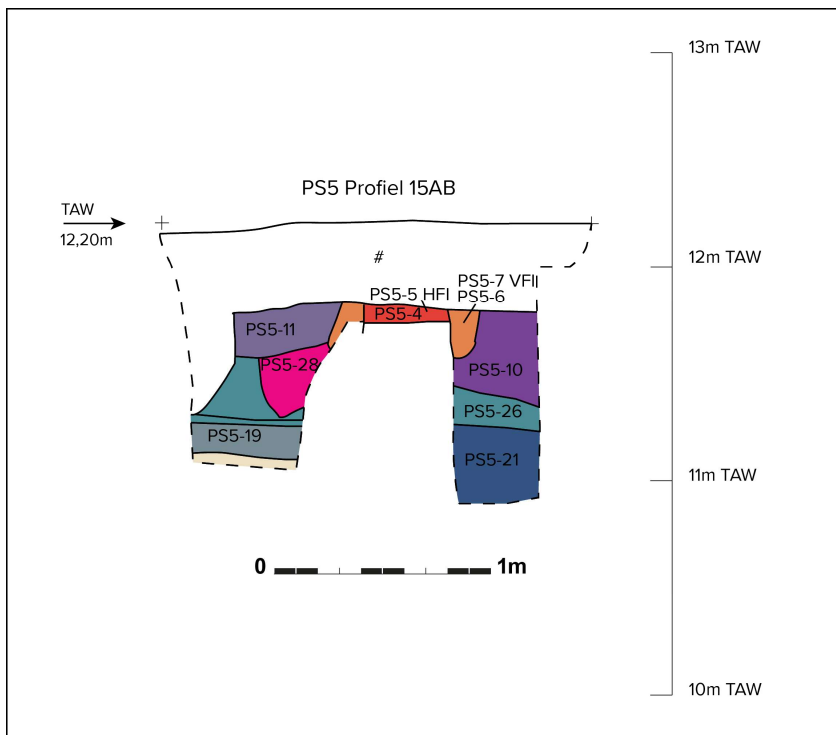

Foto 39: Grondplan A in proefput 5 met daarop recente muur PS5-4 en beerput PS5-1 (muur) en PS5-3 (vulling). Aan linkerzijde is het restant van de oudere muur PS5-8 zichtbaar

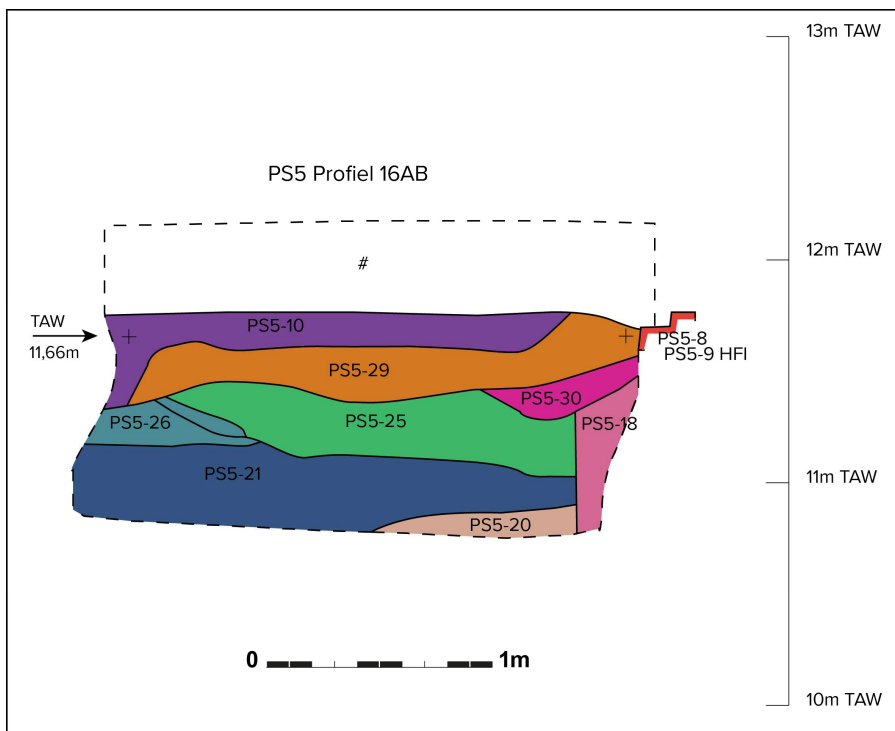
Om de bewaringsgraad van eventuele onderliggende sporen te evalueren is er in de zuidelijke helft aan weerszijden van de muur verdiept tot een GPL B. De kleine oppervlakte maakt verregaande interpretaties moeilijk. Toch is het duidelijk dat er op diepere niveaus nog oudere sporen en lagen aanwezig zijn. Uit de profielen valt af te leiden dat er bovenop de onverstoorde moederbodem nog een A horizont aanwezig is waarvan het, net als in proefput 3 en 4, niet duidelijk is of het een akkerlaag, tuinlaag of weidegrond betreft (PS5-19). Opvallend is dat deze A horizont enkel aan de oostelijke zijde van muur PS5-4 werd aangetroffen. Aan westelijke zijde is deze laag wellicht vergraven door sporen PS5-21 en PS5-20. Spoor PS5-21, waarvan de precieze aard gezien de beperkte oppervlakte onduidelijk is, is op basis van een fragment steengoed

⁷² Baksteenformaat 24x10,5x? cm

type Siegburg, een scherp steengoed met engobe/zoutglazuur en een teilfragment in rood lokaal gedraaid aardewerk in de 15de tot 16de eeuw te plaatsen. De onderliggende kuil PS5-20 is wellicht in dezelfde periode te plaatsen.

Figuur 61: Profiel 15AB in proefput 5

Figuur 62: Profiel 16AB in proefput 5

In en door spoor PS5-21 is er ook nog een complexe stratigrafie van kuilen en uitbraaksporen/puinkuilen aangetroffen. PS5-21 wordt doorsneden door kuil PS5-25 en puinkuil PS5-28. PS5-25 wordt op zijn beurt doorsneden door kuil PS5-18, dat dan weer doorsneden wordt door kuil PS5-30. Al deze kuilen worden op hun beurt dan weer afgedekt door lagen PS5-29, PS5-10 en PS5-11 (zie figuur 61 en 62). Op basis van de zeer beperkte hoeveelheid aardewerk die uit deze sporen konden gerecupereerd worden⁷³, lijken deze kuilen en lagen allen in de postmiddeleeuwen te dateren en zijn deze niet in verband te brengen met pottenbakkers. Gezien de beperkte onderzochte oppervlakte valt het echter niet uit te sluiten dat er elders in de directe omgeving wel nog oudere sporen en/of sporen van pottenbakkers aanwezig zijn.

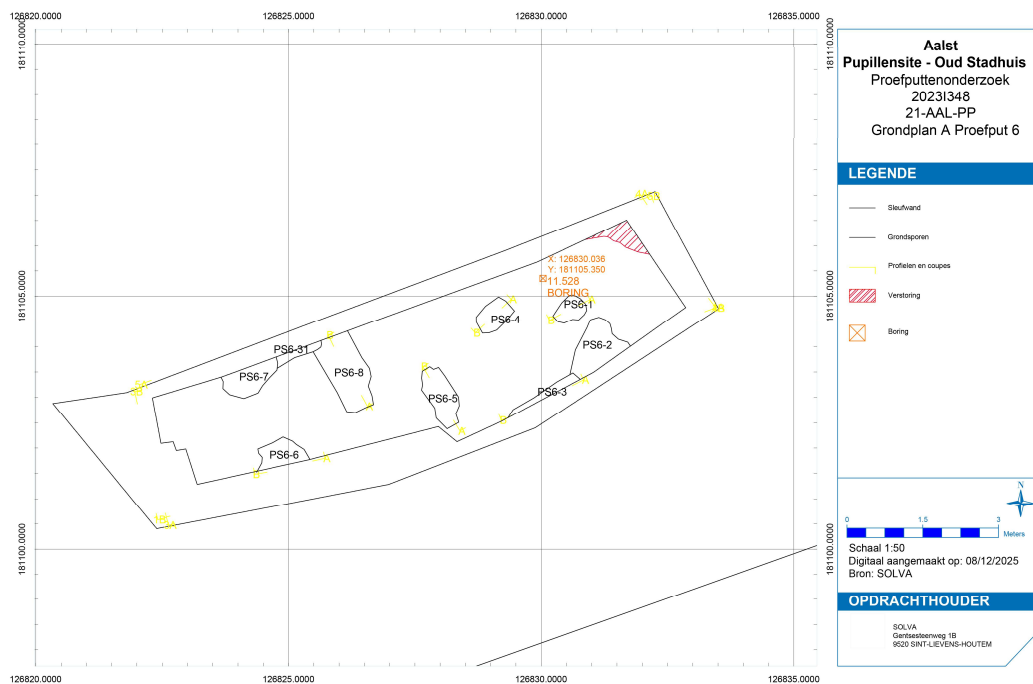

Foto 40: grondplan B in proefput 5

⁷³ PS5-18 dateert met 1 rode scherf met inwendig vlakdekkend slib en koperhoudend loodglazuur in de tweede helft 15de tot de 17de eeuw en PS5-29 is met 2 fragmenten van een schotel in rood lokaal gedraaid aardewerk in de 17de tot de 18de eeuw te plaatsen.

3.2.2.2.7 PROEFPUT 6

Proefsleuf 6 is gesitueerd aan zuidelijke zijde van de binnenkoer van de Pupillensite, ter hoogte van de landschapstuin van het Landhuis. Op deze plaats kan namelijk op het Plan de la ville et des faubourgs d’Alost een vijver herkend worden. Het doel van de proefput was middels een vrij lange sleuf dwars op de vijver te trachten het diepste punt en de aanzet ervan te bepalen. Op deze manier kan de impact van de vijver op eventuele onderliggende, oudere sporen ingeschat worden.

Figuur 63: Grondplan A in proefput 6

Onder de huidige verharding en recente ophoging is nagenoeg over de gehele sleuf nog een akker- of tuinlaag aanwezig (PS6-15). Enkel in de noordoostelijke hoek van de sleuf is deze door een extra dikke fundering van de huidige verharding niet meer bewaard. Uit deze tuinlaag konden geen vondsten gerecupereerd worden die een datering mogelijk maakten. De laag wordt echter doorsneden door een viertal kuilen (PS6-7, PS6-6, PS6-17 en PS6-18) met sterk gelijkende vulling, waarbij kuil PS6-7 op basis van een scherp grijs en een scherp rood lokaal gedraaid aardewerk een vrij brede datering in de 14de tot 16de eeuw kreeg.

Foto 41: coupe AB op kuil PS6-6. Dit is een van de kuilen die tuinlaag P^s6-15 doorsnijdt

De tuinlaag PS6-15 ligt bovenop een humeuze A horizon (PS6-23) zoals in proefputten 3 en 5. Het is niet duidelijk of het om een akkerlaag of weidegrond gaat. Een oudere tuinlaag lijkt in dit geval uitgesloten. In deze laag werden namelijk 2 scherven grofwandig onversierd aardewerk uit de metaaltijden gerecupereerd. En bovendien wordt ze doorsneden door enkele sporen met een Romeinse datering. Deze laag is m.a.w. een stuk ouder dan het Aalsterse stadsweefsel.

Onder de sporen die laag PS6-23 doorsnijden bevinden zich 3 paalsporen uit de Romeinse periode (PS6-3, PS6-8 en PS6-31). Hierbij doorsnijdt PS6-31 op zijn beurt PS6-8 en is er dus sprake van minstens 2 bouwfasen. Paalspoor PS6-8 bevatte een relatief grote hoeveelheid aardewerk. Er werd gewone waar aangetroffen in de vorm van handgevormd oxiderend gebakken, gedraaid reducerend gebakken (onder andere 2 kookpotten of bekers) en handgevormd reducerend gebakken aardewerk (waaronder een scherf met groeflijnen). Maar ook fijne waar, zoals een bodemfragment met standring in Terra nigra. Uit paalspoor PS6-31 konden enkele scherven gewone waar, waaronder gedraaid reducerend gebakken aardewerk gerecupereerd worden. Voor beide paalsporen leverde dit een datering op die niet fijner kon gesteld worden dan de 1ste tot de 3de eeuw na Christus.

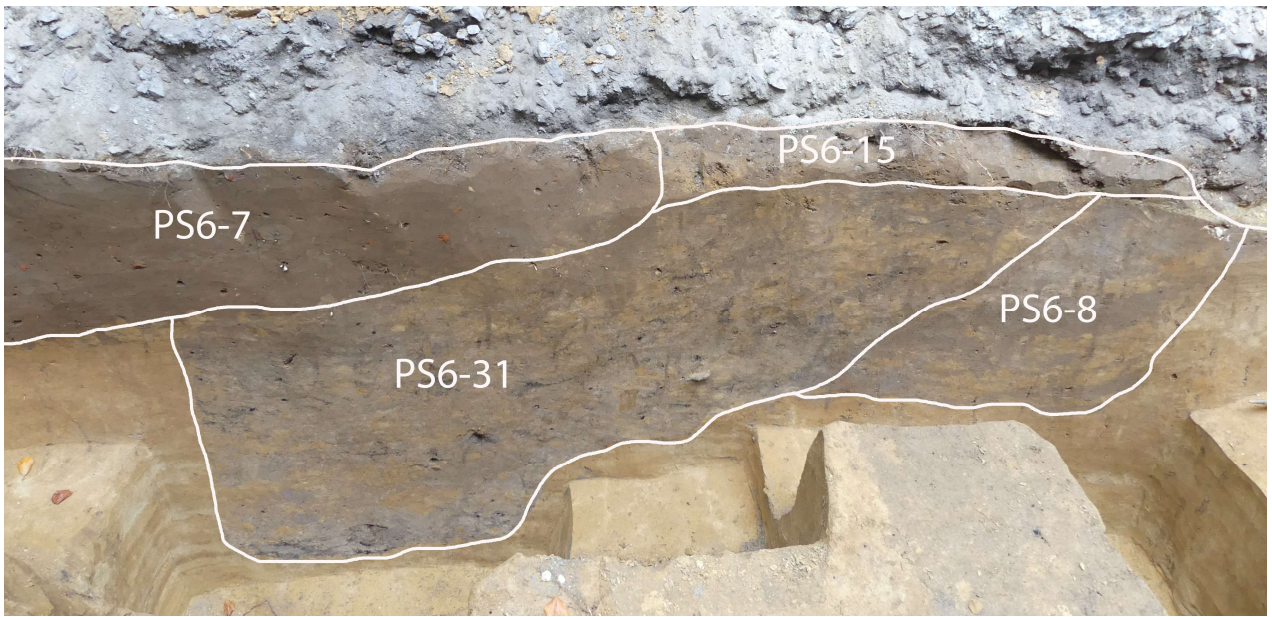

Foto 42: detail van profiel 5AB met tuinlaag PS5-15 die doorsneden wordt door kuil PS6-7 en daaronder paalspoor PS6-31 dat door een groot deel van paalspoor PS6-8 gegraven is.

Paalspoor PS6-3 leverde geen vondsten op, doch de vorm en de opvulling van het spoor maakten duidelijk dat het ook hier wel degelijk om een paalspoor uit de Romeinse periode gaat. Op basis van de ligging is dit paalspoor wellicht met één van de andere paalsporen (PS6-8) in verband te brengen en vormen ze samen een gebouwplattegrond. Het lijkt te gaan om een houtbouwtype met een kruisvormig gespreide palenconfiguratie, waarbij doorgaans enkel de palen die de dakconstructie droegen, zijn bewaard. Het is een eenschepig gebouw met twee traveeën dat onder te brengen is bij het type IIB van De Clercq en wordt gedateerd in de Flavische periode en de 2de eeuw.⁷⁴ Dergelijk gebouwtype is goed gekend in Zandig-Vlaanderen maar eerder onderzoek door SOLVA bracht deze ook reeds in zuidelijker gelegen gebieden aan het licht (o.a. Lede⁷⁵ en Ronse⁷⁶).

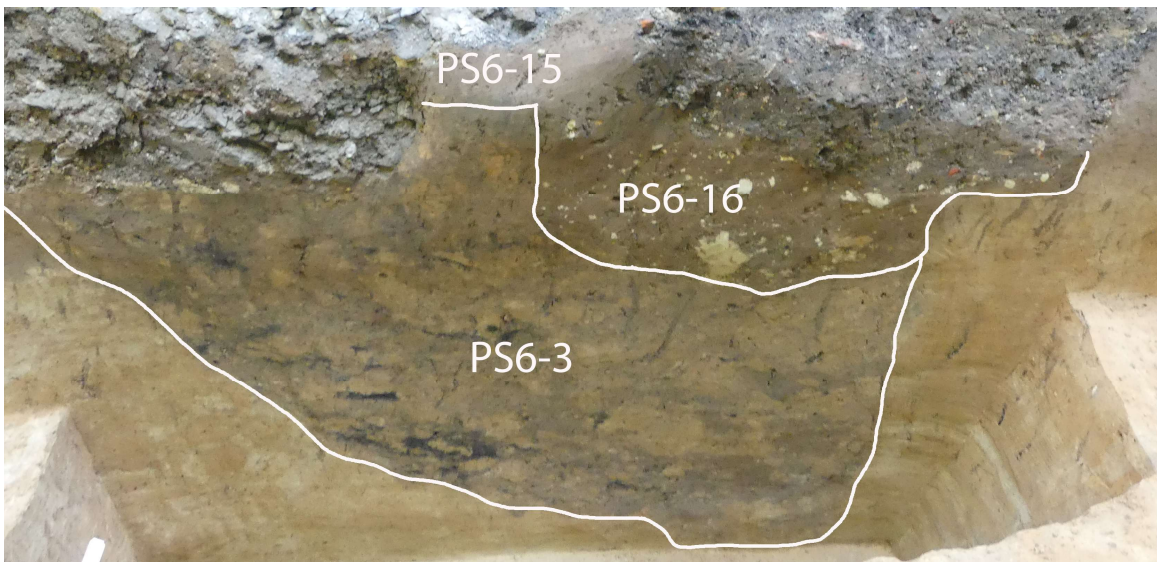

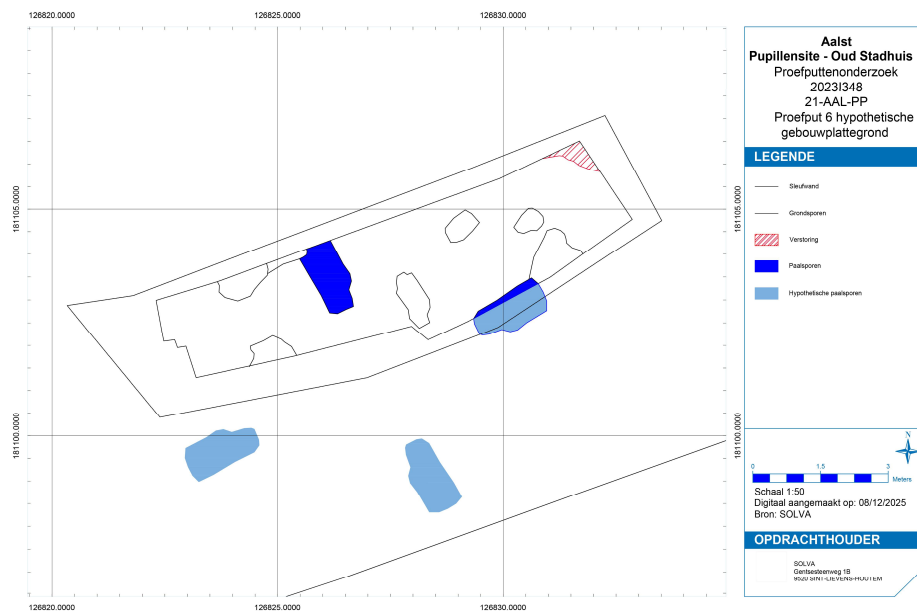
Foto 43: detail van profiel 1AB met paalspoor PS6-3 dat deels vergraven is door PS6-16 en bovenaan tuinlaag PS6-15.

⁷⁴ De Clercq, 2009, p. 281-283

⁷⁵ Pede, Clement & Cherretté, 2013a

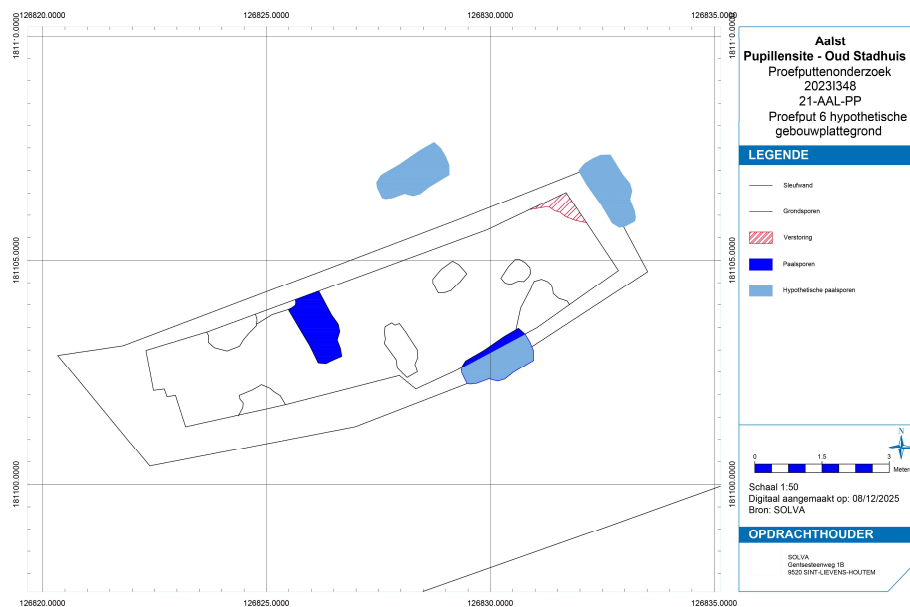
⁷⁶ Pede Clement & Cherretté, 2013b

De opgraving van SOLVA op de site Leeuwegem Spelaan uit 2012-2013 bracht minsten 8 van dergelijke bouwplattegronden aan het licht. Hierbij ging het telkens om gebouwen met een noordoost-zuidwest oriëntatie en met een lengte en breedte die schommelde tussen respectievelijk 7,5 en 10 m en 4,7 en 6,2 m.⁷⁷ Op basis van de aard en vorm van de paalkuilen en hun onderlinge afstand, lijkt het zeer waarschijnlijk dat paalsporen PS6-8 en PS6-3 tot eenzelfde bouwplattegrond behoren. Uitgaande van de kruisvormige configuratie en na extrapolatie van de 2 ontbrekende paalkuilen hebben we, naar analogie met Leeuwegem Spelaan, te maken met een gebouw met noordoost-zuidoost oriëntatie en met een breedte van ongeveer 4,5 m en een lengte van ca. 7,5 m.

Figuur 64: Hypothetische bouwplattegrond indien verondersteld wordt dat PS6-3 een nokdrager van de korte zijde van het gebouw is en PS6-8 een nokdrager van de lange zijde. Gezien de vorm en oriëntatie van de paalsporen lijkt dit de meest waarschijnlijke hypothese.

⁷⁷ Pede, Klinkenberg et al, 2013, p. 132-135

Figuur 65: Hypothetische plattegrond indien verondersteld wordt dat PS6-8 een nokdrager van de korte zijde van het gebouw is en PS6-3 een nokdrager van de lange zijde.

Naast paalsporen werden voorts nog 6 kuilen geregistreerd⁷⁸, waarvan enkele alleen in de profielwand zichtbaar waren. Kuil PS6-22 bevatte een scherp oxiderend gebakken zeepwaar met groeflijnen, hetgeen een datering in de 1ste tot 3de eeuw oplevert. Uit de overige kuilen konden geen vondsten gerecupereerd worden en 2 ervan blijken bovendien een zeer ondiepe bewaring te kennen (PS6-1 en PS6-20). Op basis van de aard van de vulling en hun stratigrafische positie kan echter verondersteld worden dat deze kuilen ook allen in de Romeinse periode te situeren zijn.

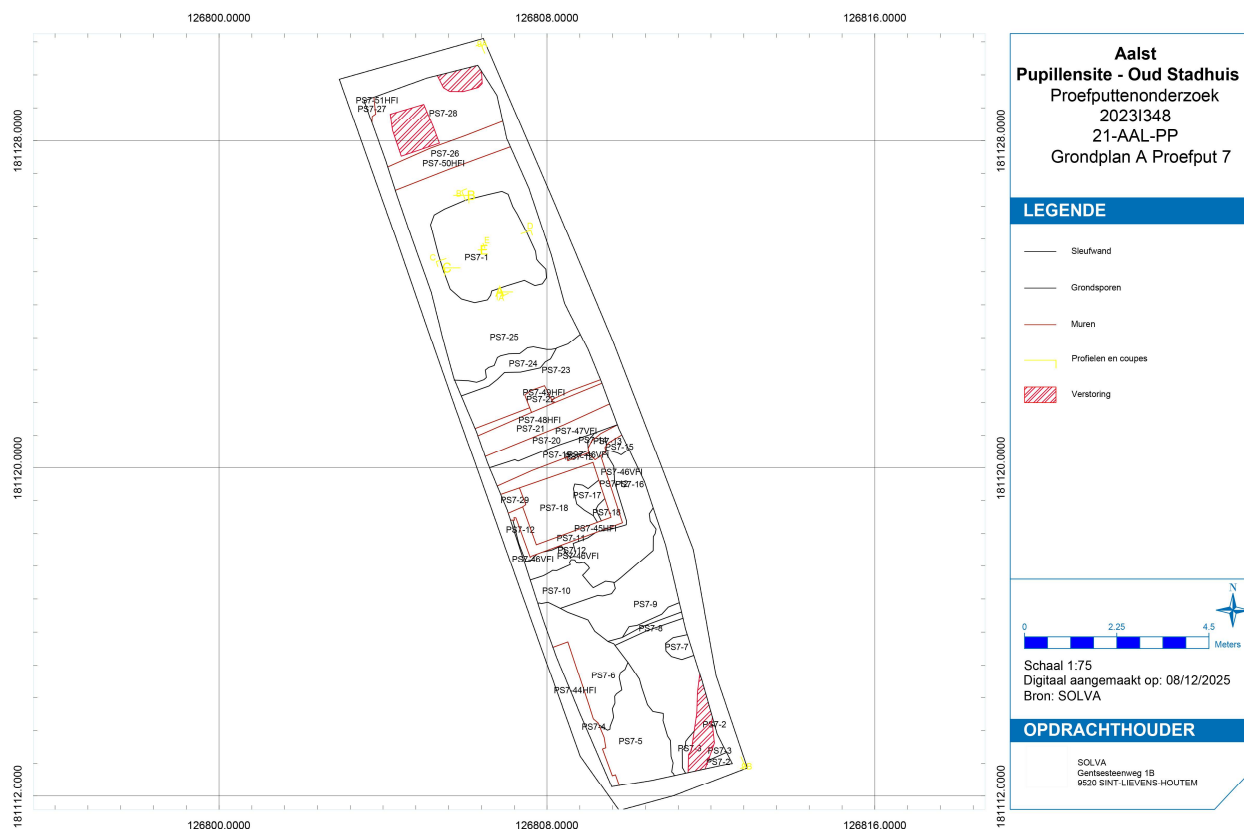
⁷⁸ PS6-1, PS6-4, PS6-5, PS6-20, PS6-22 en PS6-28

Foto 44: coupes op de vermoedelijk Romeinse kuilen PS6-4, PS6-1 en PS6-5

3.2.2.2.8 PROEFPUT 7

Deze sleuf aan westzijde van de binnenkoer van de Pupillensite is ingepland ter hoogte van de centrale gevangenisblok die wellicht omstreeks 1860 gesloopt is. De sleuf is aan zuidelijke zijde iets langer voorzien om toe te laten ook onbebouwde zones aan te snijden, waar zich opnieuw oudere, prestedelijke sporen zouden kunnen bevinden.

Figuur 66: Grondplan A in proefput 7

Zoals verwacht zijn er in proefput 7 direct onder de huidige verharding verschillende bakstenen muren en funderingen aangetroffen. Een funderingsmuur werd aangetroffen aan zuidelijke zijde (en grotendeels buiten de westelijke sleufwand gelegen) en heeft een zuidoost-noordwest verloop maar lijkt na 3,7 m een rechte hoek in zuidwestelijke richting te maken (PS7-4). Op basis van de baksteenformaten en de mortelsoort kan deze als de meest recente muur beschouwd worden.⁷⁹ In de noordelijke helft van de sleuf werden 2 parallelle funderingsmuren met een zuidwest-noordwest verloop en een onderlinge tussenafstand van ruim 6 m geregistreerd (PS7-26 en PS7-21). Op basis van de baksteenformaten en de mortelsoort lijken deze muren tot eenzelfde bouwfase te horen.⁸⁰ De aanwezigheid van een steunbeer (PS7-22) aan de noordzijde van muur PS7-21 enerzijds en het aantreffen van een beerput ten zuiden van deze muur anderzijds, doen vermoeden dat zich tussen de muren een buitenruimte bevond en dat de bewoning ten noorden van PS7-26 en ten zuiden van PS7-21 te situeren is. Ten noorden van PS7-26, in de hoek van de sleuf, werd overigens nog een slecht bewaarde fundering aangetroffen (PS7-27) die vermoedelijk tot dezelfde fase behoort, maar waarvan de oriëntatie niet duidelijk is. Ten zuiden van PS7-21 kon een beerput geregistreerd worden waar ook nog een riooltje en een stortgat in uitgeven.⁸¹ Op basis van de baksteenformaten lijkt deze beerput tot een andere, iets recentere fase te behoren dan de oudste funderingsmuren.⁸² Het stortgat naar de beerput zal zich oorspronkelijk aan westelijke zijde hebben bevonden (PS7-29). In een latere fase werd dan het riooltje toegevoegd aan de beerput, mogelijk in dezelfde bouwfase als de meest recente funderingsmuur.⁸³ Op basis van voorgaande kan gesteld worden dat er in proefput 7 sprake is van minstens 3 verschillende bouwfasen (zie figuur 67). Het is echter niet duidelijk of deze muren allen toe te schrijven zijn aan de civiele of militaire gevangenis, of al dan niet

⁷⁹ Baksteenformaat is 18x9x? cm en als mortel werd een harde cement gebruikt

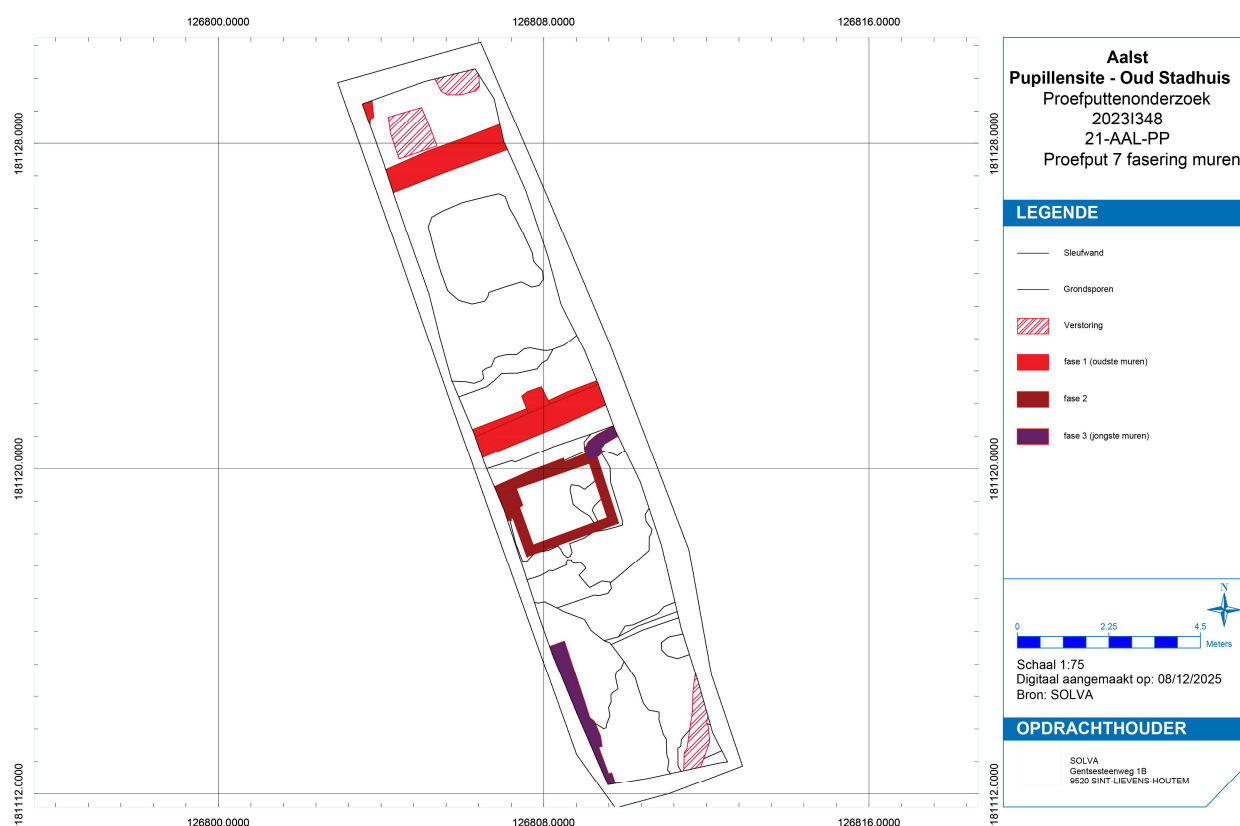
⁸⁰ Baksteenformaten 24/24,5/25x11,5/12x5,5/6 cm en een vrij zandige kalkmortel als bindmiddel

⁸¹ PS7-11 is de beerputmuur en PS7-17 de vulling van de beerput na opgave. PS7-13 is het riooltje dat uitgaat in de beerput.

⁸² Baksteenformaten 22/23x10/10,5x5,5/6 cm

⁸³ Zelfde baksteenformaten als muur PS7-4

gedeeltelijk aan de latere pupillenschool. Het is evenzeer mogelijk dat de oudste muren toebehoorden aan gebouwen die de strafrechtelijke/militaire invulling van deze plaats voorafgingen.

Figuur 67: Plan met de fasering van de aangetroffen muren

Tussen de muur- en funderingsresten is verder verdiept tot het niveau waarop ook individuele bodemsporen zichtbaar werden. Op dit niveau (GPL A) is ten zuiden van de beerput reeds de onverstoorde moederbodem aangetroffen. In dit deel van de sleuf konden, behalve een relatief grote uitgraving die verband houdt met muur PS7-4 (geïnterpreteerd als insteek PS7-5), een uitbraakspoor (PS7-3 in de zuidoostelijke hoek van de sleuf) en een restant van een kuil of greppel (PS7-7) herkend worden. Deze sporen werden afgedekt door laag PS7-9. Deze laag kan mogelijk geïnterpreteerd worden als tuinlaag en is op basis van 2 scherven steengoed met engobe/zoutglazuur (waaronder 1 met radstempelversiering), een scherp grijs lokaal gedraaid aardewerk en een fragment van de bodem van een bloempot in rood lokaal gedraaid aardewerk in de 14de tot de eerste helft van de 16de eeuw te plaatsen. In deze tuinlaag werden in een latere fase enkele puinkuiltjes⁸⁴ gegraven alsook een greppeltje⁸⁵ (PS7-8).

In de ruimte tussen de parallelle muren PS7-21 en PS7-26 kon eveneens een vermoedelijke tuinlaag herkend worden (PS7-23). Deze kreeg op basis van het gerecupereerde aardewerk een datering in de 2de helft 15de tot eerste helft 16de eeuw. Onder het aardewerk bevonden zich fragmenten in steengoed met engobe/zoutglazuur van een kan of kruik en van een drinkkan en scherven in grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een gedraaide voet, een komfragment met draperiedecor op de rand en enkele teilfragmenten. De meerderheid van de scherven waren echter vervaardigd in rood lokaal gedraaid aardewerk en behoorden onder meer toe tot minstens 2 teilen, minstens 6 grapes, een papkom met inwendig vlakdekkend slib en loodglazuur, een bord met inwendige sliblijnen en koperhoudend loodglazuur en een steelkom. Onder deze tuinlaag bevindt zich een andere laag (PS7-43), waaruit geen vondsten konden gerecupereerd worden. Mogelijk betreft het een of meerdere oudere tuin- of akkerlagen.

⁸⁴ PS7-40, PS7-41 en PS7-42

⁸⁵ PS7-8, dit spoor kan ook een oude leidingsleuf uit de 15de – 16de eeuw zijn

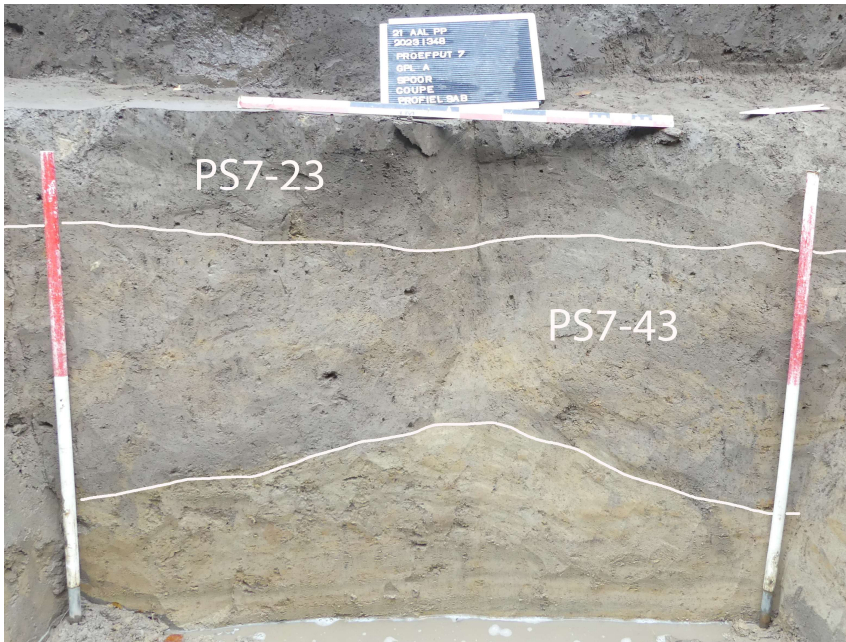

Foto 45: Detail van profiel 9AB met tuinlaag PS7-23 en onderliggende laag PS7-43 die mogelijk op te splitsen valt in meerdere oudere tuinlagen.

Foto 46: Tuinlaag PS7-23 tussen muren PS7-26 (vooraan in beeld) en PS7-21 (achteraan). In deze tuinlaag is ook afvalkuil PS7-1 duidelijk zichtbaar door de concentratie aan vondstmateriaal.

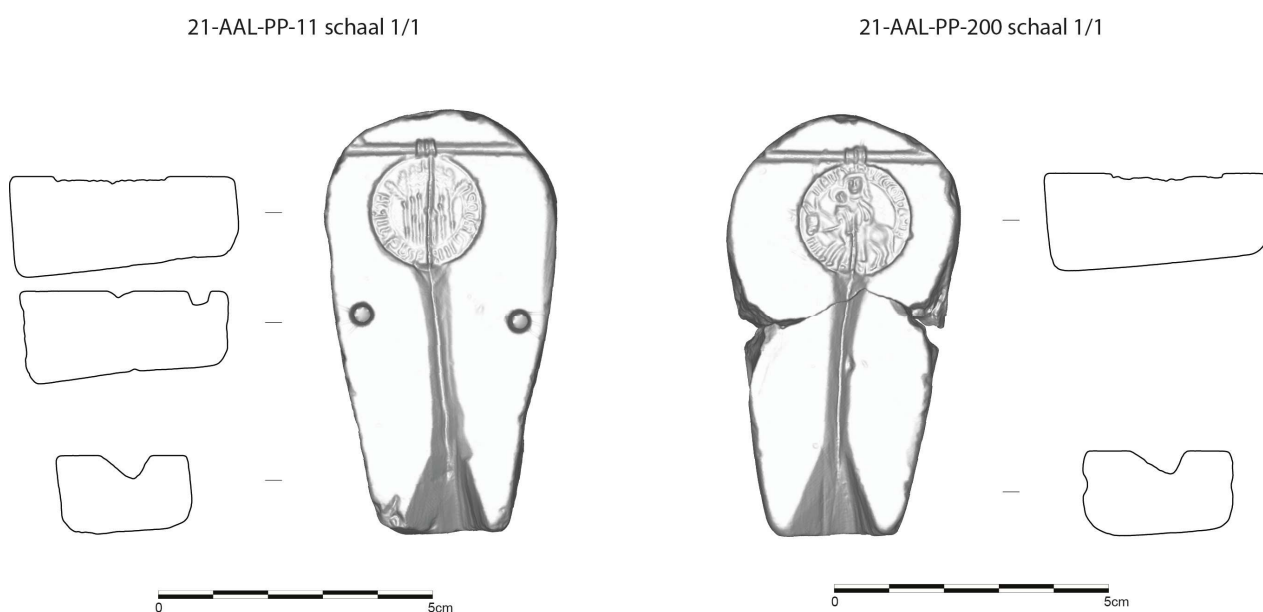
In tuinlaag PS7-23 werd een grote vierkante afvalkuil aangetroffen met een zeer grote hoeveelheid vondstmateriaal (PS7-1). Deze kuil werd volledig opgegraven en integraal bemonsterd voor het uitzeven van de vondsten. Het gaat om grote hoeveelheden aardewerk, glas, metaal, bot, schelpen en bouwmaterialen.

Op basis van deze vondsten wordt de context voorlopig gedateerd in de tweede helft van de 15de tot de eerste helft van de 16de eeuw. Een bijzondere vondst is een gietmal van een medaillon. Daarop is op de voorkant een ezel met maria en kind afgebeeld met de tekst “Ons Vrouw van [...] M”. Op de achterkant zijn graanhalmen te zien met daarrond de tekst “Te Liekerk in [Devoes?]”. Hiermee lijkt verwezen te worden naar de legende van O.L.Vrouw-ter-Muilen in Liedekerke.

Zoals gezegd bevatte deze kuil een zeer grote hoeveelheid vondstmateriaal. In totaal werd reeds 128,8 kg aardewerk gewassen en verpakt en is er bovendien nog ruim 400 kg zeefresidu dat niet werd uitgepikt en dat dus naast aardewerk nog andere vondstcategorieën zal bevatten. Het was dan ook niet mogelijk deze context binnen het kader van een vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstelling in detail uit te werken. In de toekomst zal deze context verder uitgewerkt worden en het onderwerp vormen van een afzonderlijke publicatie.

Foto 47: Coupe AB op afvalkuil PS7-1

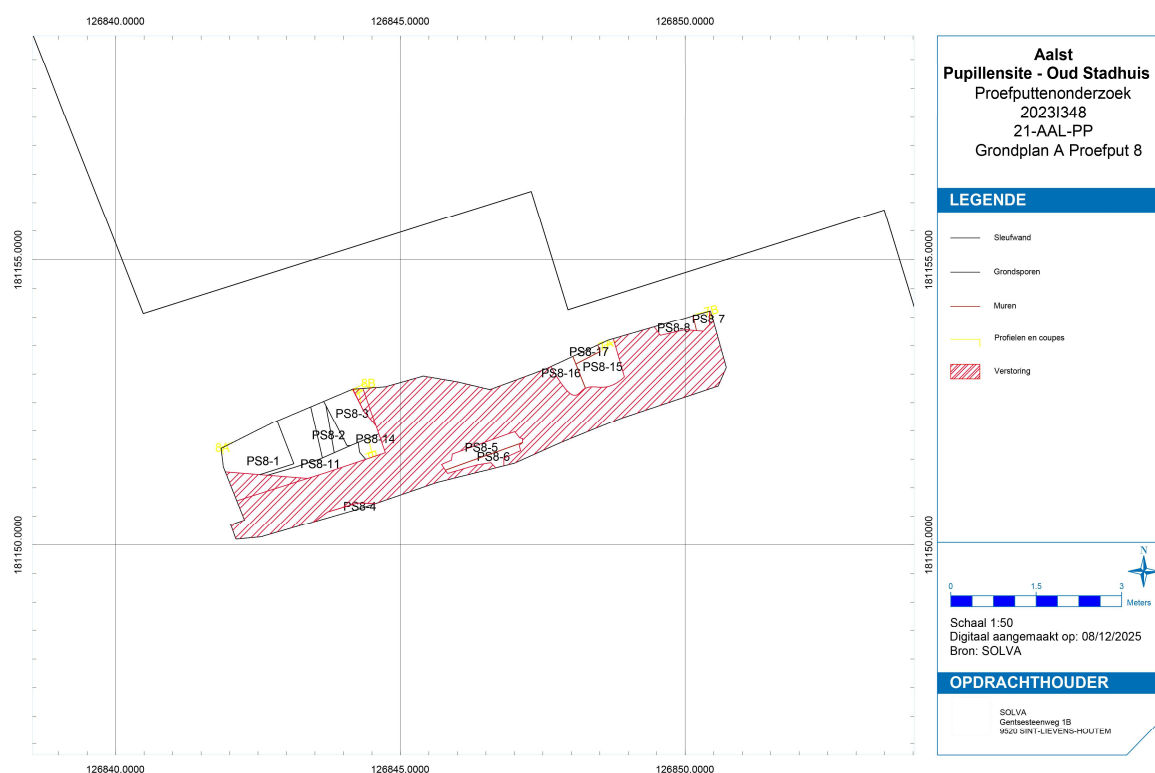

Figuur 68: scan en doorsnedes van de gietmal aangetroffen in afvalkuil PS7-1

Ten noorden van muur PS7-26 werd eveneens een tuinlaag aangetroffen (PS7-28). Hieruit konden slechts 2 scherven gerecupereerd worden: een scherf in grijs lokaal gedraaid aardewerk en een fragment van een pan in vroeg-rood aardewerk. Dit levert een voorlopige datering van deze laag in de 2de helft van de 12de tot de 14de eeuw op. Mogelijk kunnen tuinlagen PS7-9, PS7-23 en PS7-28 als dezelfde laag beschouwd worden⁸⁶, doch dit kon niet met zekerheid vastgesteld worden.

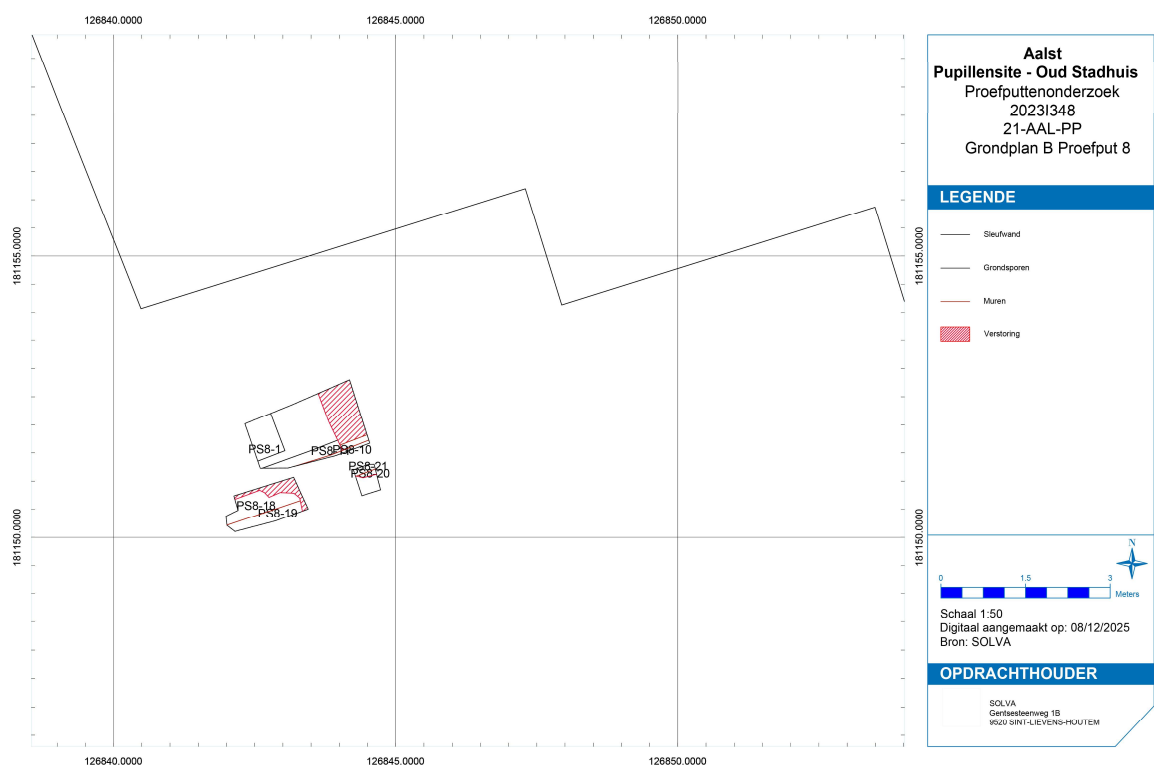
3.2.2.2.9 PROEFPUT 8

Proefsleuf 8, gesitueerd ter hoogte van de grote toegangspoort tot de binnenkoer van de Pupillensite, bevat mogelijk zowel sporen van achtererven als van middeleeuwse bebouwing langs de Graanmarkt (vroegere Kapellestraat). De proefput is uiteindelijk iets verkleind door de beperkte bewegingsruimte voor de graafmachine en een haag die niet kon verwijderd worden.

Figuur 69: Grondplan A in proefput 8

⁸⁶ Gelijkaardige vulling, op vlak van de dateringen zijn er enkele conflicten, maar mogelijk zijn bepaalde scherven als residueel te beschouwen.

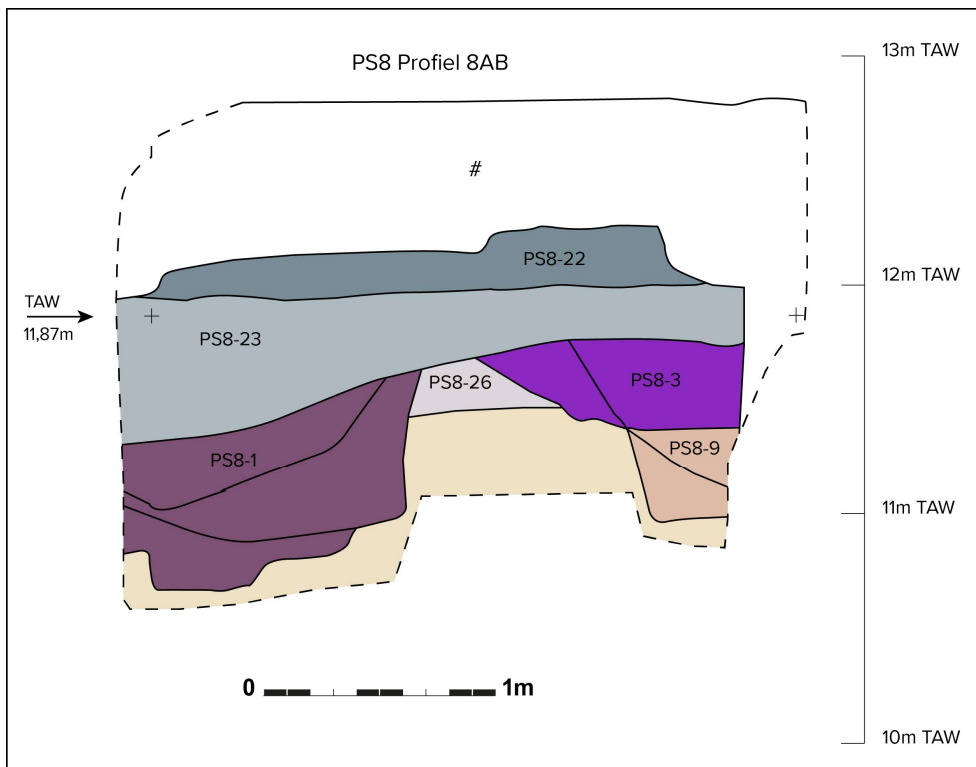
Figuur 70: Grondplan B in proefput 8

Het grootste deel van de proefput is grotendeels verstoord door verschillende, al dan niet nog in gebruik zijnde leidingen en rioleringen. Tussen de verstoringen zijn op GPL A nog enkele restanten van bakstenen muren (PS8-5 en PS8-7) en een bakstenen pijler met grondboog (PS8-15 en PS8-16) zichtbaar. Het grootste deel van de structuren is echter verdwenen.

Enkel in de westelijke hoek was er een klein onverstoord stuk aanwezig. Hier zijn onder de huidige verharding en ophoging twee tuinlagen (PS8-22 en PS8-23) zichtbaar, die beiden op basis van het gerecupereerde aardewerk in de 15de tot de 16de eeuw dateren.⁸⁷ Onder deze tuinlagen is een lichtgrijze horizont aanwezig waarvan de interpretatie onduidelijk is door de beperkte oppervlakte die kon onderzocht worden (PS8-26). Het kan gaan om een oude A horizont (akkerlaag/weide) of een brede greppel of kuil met een vlakke bodem. Deze laag wordt doorsneden door een smalle greppel (PS8-2) en twee kuilen (PS8-3 en PS8-1). De greppel en de kleinere kuil in het oosten hebben op basis van hun vulling vermoedelijk een middeleeuwse of oudere datering.⁸⁸ Kuil PS8-3 dekt op zijn beurt een paalspoor af (PS8-9, zie profiel 8AB). Uit dit paalspoor konden echter geen dateerbare vondsten gerecupereerd worden. De grotere kuil in het westen (PS8-1) lijkt jonger te zijn en is bovenaan ook opgevuld met de onderste tuinlaag. Op basis van het gerecupereerde aardewerk, waaronder 6 scherven in lichtoranje klei en een rood teilfragment met inwendig vlakdekkend slib met koperhoudend loodglazuur, is deze kuil in de tweede helft van de 15de tot de tweede helft van de 16de eeuw gedateerd. Onderin deze kuil werd een grote concentratie slachtafval aangetroffen, hoofdzakelijk kaken van runderen.

⁸⁷ PS8-22 bevatte slechts 1 scherp rood lokaal gedraaid aardewerk, maar PS8-23 kon op basis van 4 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, 1 fragment steengoed met engobe/zoutglazuur en 5 scherven rood lokaal gedraaid aardewerk waaronder een fragment van een papkom met meer zekerheid gedateerd worden.

⁸⁸ Uit de greppel kon geen materiaal gerecupereerd worden, uit kuil PS8-3 enkel 2 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk

Figuur 71: Profiel 8AB in proefput 8

Foto 48: Bodem van kuil PS8-1 met de grote concentratie slachtafval.

Verder verdiepen in de westelijke hoek van de proefput wees uit dat een van de muurrestanten op GPL A in de noordoostelijke helft van de proefput (PS8-5) onderdeel is van een oude gewelfde riolering. Deze is op een dieper niveau nog grotendeels bewaard in de zuidwestelijke helft van de proefput. Wellicht is ze in verband te brengen met de gevangenisgebouwen uit de 19de eeuw.

Foto 49: Onderaan deze foto is de oude gewelfde riolering zichtbaar waar ook muur PS8-5 op gpl A deel van uitmaakt.

3.2.2.3 *PLAN MET WEERGAVE VAN DE GENOMEN ABSOLUTE HOOGTES VAN DE SPOREN*

Voor een plan met de genomen absolute hoogtes van de sporen verwijzen we naar het totaalplan in dwg-formaat dat bij de digitale bijlagen zit. Hier kan de absolute hoogte van elk opgemeten punt vastgesteld worden.

Figuur 72: allesporenplan geprojecteerd op het kadasterplan.

3.2.3 ASSESSMENT VAN VONDSTEN

3.2.3.1 *BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN DE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA GEHANTEERD BIJ HET ASSESSMENT*

Voor de gehanteerde methoden en technieken van het assessment van vondsten: zie bijlage.

3.2.3.2 *BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT*

Het assessment van de vondsten gebeurt op contextniveau en is terug te vinden in de lijsten in bijlage.

3.2.4 EEN ASSESSMENT VAN DE STALEN

3.2.4.1 *BESCHRIJVING VAN ALLE UITGEVOERDE NATUURWETENSCHAPPELIJKE STAALNAMES*

De volledige lijst van stalen is te vinden in de bijlagen.

3.2.4.2 *BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN DE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA GEHANTEERD BIJ HET ASSESSMENT*

Voor de gehanteerde methoden en technieken van het assessment van stalen: zie bijlage.

3.2.4.3 *BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT*

Bijzondere aandacht ging uit naar staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Hoewel binnen het kader van het vooronderzoek geen analyses of ander daadwerkelijk natuurwetenschappelijk onderzoek werden uitgevoerd, was het kennispotentiëel van deze stalen en het belang ervan voor eventueel verder onderzoek in de toekomst reeds op het terrein duidelijk.

Houtskoolstalen:

In totaal werden 18 houtskoolstalen genomen op het terrein voor eventuele C14-analyses en dit met het oog op het bekomen van of fijner stellen van dateringen van individuele sporen en lagen. Het betreft 10 houtskoolstalen uit sporen in proefput 6 (waar de vermoedelijk oudste sporen geregistreerd werden), 3 houtskoolstalen uit sporen in proefput 1 (2 uit de stratigrafisch gezien oudste sporen in deze proefput en ook een staal uit de kuil met brandresten voor anthracologisch onderzoek en/of 14C-datering) en 5 stalen uit proefput 3 (uit de 2 oudste akker- of tuinlagen en uit een greppel en 2 paalsporen die tot de oudste sporen uit deze proefput behoren).

OSL stalen:

Bij afwezigheid van de mogelijkheid tot radiokoolstofdatering werden van sommige lagen OSL-stalen (Optical Stimulated Luminescence) genomen. In totaal werden 10 dergelijke stalen genomen: 4 stalen in proefput 6 en 6 stalen in proefput 3. Het aantreffen van een relatief ongeschonden bodemprofiel in enkele proefputten biedt de mogelijkheid om het oorspronkelijke landschap en landgebruik te onderzoeken in wat later het centrum van Aalst zal worden. Ook de kans op het aantreffen van steentijdarcheologie kan hieruit

afgeleid worden. Hiervoor zijn stalen voor OSL (en ook micromorfologie en 14C-datering) genomen in de proefputten 3 en 6. In proefput 6 werden ook OSL-stalen genomen bij een van de Romeinse paalkuilen.

Micromorfologie:

Zoals hierboven vermeld werden in proefput 3 en 6, behalve OSL-stalen ook stalen voor micromorfologisch onderzoek genomen (onder meer van de oudste akkerlagen) en dit om het oorspronkelijke (prestedelijke) landschaps- en landgebruik te kunnen onderzoeken.

Bodemstalen:

In proefput 6 werden, naast stalen voor OSL en micromorfologie, ook 6 bodemstalen genomen van 2 akkerlagen, de E horizont, de B horizont en de moederbodem en dit ten behoeve van de analyse van het bodemprofiel door een bodemkundige.

Zeef- en andere stalen:

Zoals vermeld is de grote afvalkuil PS7-1 integraal opgegraven en bemonsterd als zeefstaal. Tevens zijn hierbij enkele macrostalen voor archeobotanisch onderzoek genomen. Op deze manier kan een reconstructie van de lokale bestaans economie en consumptiepatronen betracht worden. In proefput 1 werden tenslotte uit de grote kuil met brandafval (PS1-1, mogelijk te linken aan de stadsbrand van 1360) enkele fragmenten verbrande leem met stro-indrukken en daktegels, alsook enkele houtresten ingezameld voor eventueel specialistisch onderzoek.

3.2.4.4 DE RESULTATEN VAN EVENTUELE ABSOLUTE DATERINGEN

Niet van toepassing.

3.2.5 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Niet van toepassing.

3.2.6 DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED EN CONFRONTATIE VAN DE BEVINDINGEN MET DE RESULTATEN VAN VOORGAANDE ONDERZOEKSFASES

Gezien de grote ruimtelijke spreiding van de putten en de uiteenlopende historische achtergrond ervan, worden deze afzonderlijk besproken. Voor een gedetailleerd overzicht van de aangetroffen spoorcombinaties, inclusief relevante plannen, kaarten, foto's en tekeningen: zie hoofdstuk 3.2.2.2.

3.2.6.1 PROEFPUT 1

Proefput 1, gelegen op de binnenplaats van het stadhuis, vertoonde in het noordelijke deel een beerput die in de vorige eeuw wellicht nog in gebruik was. Deze werd vermoedelijk buiten gebruik gesteld bij de aanleg van de huidige riolering. In de zuidelijke helft van de sleuf werden de restanten van een tuinmuur of bijgebouw aangetroffen die ten laatste uit de 16de eeuw dateert. De muur werd gebouwd op de restanten van een oudere muur en daaronder werd een opeenvolging van akker- of tuinlagen en ophogingslagen geregistreerd. Deze stratigrafie van lagen kwam tot stand tussen de 12de en de 16de eeuw. In de meest recente akker- of tuinlaag werd een lange kuil gegraven die werd opgevuld met puinresten van een afgebrand huis. Mogelijk is deze in verband te brengen met de grote stadsbrand van 1360, doch op basis van het gerecupereerde aardewerk kan deze kuil niet preciezer dan de 14de tot 16de eeuw gedateerd worden. De oudste akker- of tuinlaag dekt 2 kuilen af die ten laatste in de 12de tot 13de eeuw te plaatsen zijn. Ook de onderliggende ophogingslaag dateert wellicht uit deze periode. Onder deze ophoging werd nog een spoor aangetroffen, waarvan de precieze aard onduidelijk is (ophogingslaag, gracht of grote kuil?) en dat op basis van het aardewerk kon gedateerd worden tussen het begin van de 12de en het eerste kwart van de 13de eeuw. Dit is het oudste spoor dat in deze proefput werd herkend.

De aangetroffen sporen (bijgebouw, tuinlagen e.d.) in deze proefput wijzen op een intensief gebruik van het terrein als achtererf en dit van de huizen gelegen langs de Grote Markt. Deze resultaten liggen volledig

in lijn met de verwachtingen die op basis van de historische bronnen en van voorgaand archeologisch onderzoek reeds in de bureaustudie geformuleerd werden.

3.2.6.2 PROEFPUT 2

Proefput 2 op de parking achter het stadhuis en het Hotel van Langenhove, bracht geen restanten van bebouwing aan het licht. Onder een postmiddeleeuwse ophogingslaag werd een dikke tuinlaag aangetroffen die in de 15de tot 16de eeuw tot stand kwam. In deze tuinlaag bevinden zich verschillende puinkuilen die vermoedelijk uit dezelfde periode dateren. Naast puinkuilen werd er ook een afvalkuil herkend met een hoge concentratie aan vondstmateriaal (slachtafval van mogelijk één dier, aardewerk, metaal, natuursteen en keramisch bouwmateriaal). Deze afvalkuil dateert uit de 15de tot de eerste helft van de 16de eeuw. Onder de tuinlaag werden nog verschillende andere kuilen en paalsporen aangetroffen. De paalsporen zijn klein en ondiep en vormen geen herkenbare structuur. Het valt bovendien niet uit te sluiten dat enkele eerder als spitspoot te interpreteren zijn. Eén paalspoot kan voorzichtig (want op basis van 1 scherf aardewerk) in de 13de tot de 14de eeuw gedateerd worden. De kuilen vormen een complex geheel met talrijke oversnijdingen. Mogelijk zijn er één of twee ook als greppel te interpreteren. Van sommige kuilen valt niet uit te sluiten dat deze in de bovenliggende tuinlaag ingesneden werden en dus eveneens in de 15de – 16de eeuw te dateren zijn, maar dat de aflijning hiervan niet zichtbaar was. Slechts 4 kuilen leverden een beperkte hoeveelheid dateerbare vondsten op. Voor drie van deze kuilen levert dit een ruime datering tussen de 12de en de 16de eeuw op, terwijl de vierde kuil eerder in de 12de tot het eerste kwart van de 14de eeuw dateert.

Algemeen kan dus gesteld worden dat zich in deze proefput een tuinlaag bevindt uit de 15de tot de 16de eeuw waarin tal van kuilen werden gegraven en dat zich onder deze laag nog andere kuilen, paalsporen en eventuele greppels bevinden waarvan sommige sporen mogelijk reeds in de 12de eeuw en anders zeker in de 14de eeuw tot stand kwamen. Het valt tevens niet uit te sluiten dat zich hier nog oudere sporen bevinden. In de bureaustudie werd reeds aangehaald dat op basis van de historische kaarten geen bebouwing op deze plaats verwacht werd en dat de kans op het aantreffen van oudere, prestedelijke contexten er dan ook het grootst was. Het archeologisch vooronderzoek lijkt deze verwachtingen te ondersteunen.

3.2.6.3 PROEFPUT 3

Deze proefput ligt ter hoogte van de ingang van de parking achter het stadhuis en het Hotel Van Langenhove. Hoewel hier geen muurrestanten aangetroffen werden, bevatte deze proefput wel een uitbraakspoor dat wellicht in verband te brengen is met de afbraak van de paardenstallen van het Hotel Van Langenhove of van de voormalige gevangenis. Dit uitbraakspoor doorsnijdt een opeenvolging van 3 verschillende akker- of tuinlagen. De jongste tuinlaag kreeg een datering in de 15de tot de eerste helft van de 16de eeuw. In deze tuinlaag werd minstens één kuil gegraven die in dezelfde periode te dateren is. De tweede tuinlaag is wellicht in de late middeleeuwen te plaatsen, gezien de aanwezigheid van een afvalkuil in deze laag die in deze periode te plaatsen is. De kuil bevat opvallend veel brandresten en is mogelijk, net als de kuil in proefput 1, in verband te brengen met de stadsbrand uit 1360. De oudste humusrijke horizont die in deze put werd aangetroffen is wellicht eerder als akkerlaag of weidegrond dan als tuinlaag te interpreteren, aangezien we op dat moment in de tijd wellicht nog buiten de stadsgrenzen zitten. Het gaat om een relatief dunne horizont die niet in de gehele proefput aanwezig is en waaruit geen vondsten konden gerecupereerd worden. Verder werden nog een smalle greppel en twee ondiepe kuiltjes of paalspoortjes aangetroffen. De greppel is het oudste spoor van deze proefput. Deze bevat namelijk verschillende tegula fragmenten en is dus wellicht als een prestedelijk spoor te beschouwen. Een spoor met een gelijkaardige vulling is tevens in proefput 2 aangetroffen. Mogelijk is daar een gelijkaardige, parallelle greppel aanwezig.⁸⁹

Op basis van de bureaustudie werd in deze proefput een complexe stratigrafie van sporen van de residentie van de burggraaf, van het koetshuis van het Hotel Van Langenhove en van de stadsgevangenis verwacht.

---

⁸⁹ Door de talrijke oversnijdingen in deze proefput kon de omvang en oriëntatie van deze mogelijke greppel niet achterhaald worden.

De proefput zelf leerde evenwel dat de sporen hiervan eerder beperkt zijn in aantal en in omvang en dat er in plaats daarvan ook hier nog een opeenvolging van tuin- of akkerlagen aanwezig is, waarbij de oudste sporen teruggaan tot een tijd waarin het gebied nog geen deel uitmaakte van de stad.

3.2.6.4 PROEFPUT 4

Proefput 4 is de eerste sleuf tussen de pupillensite en de huizen langs de Kattestraat en bevatte onder de huidige verharding een grote verstoring met een dikte van een 30-tal cm. Hierdoor is een deel van het archeologische bodemarchief vergraven, doch er konden ook nog archeologisch relevante sporen geregistreerd worden. In de noordelijke hoek van de proefput bevond zich een groot uitbraakspoor. De aanwezigheid van een beerrestant lijkt er op te wijzen dat het gaat om de uitbraak van een beerput en deze is wellicht te linken aan de eerste bouwfases van de Pupillensite of de voorafgaande gevangenis. In de noordelijke helft van de proefput is onder de recente ophoging een oudere tuinlaag teruggevonden, waaruit geen vondsten konden gerecupereerd worden. Deze tuinlaag lijkt verschillende kuilen en wellicht één greppel af te dekken. Op basis van de oversnijdingen en vooral de kenmerken van de vulling in vergelijking met bijvoorbeeld sporen uit proefputten 2 en 6, zijn ze wellicht in verschillende periodes te dateren (Romeinse tot postmiddeleeuwse periode). Helaas kon uit deze sporen nauwelijks tot geen vondstenmateriaal gerecupereerd worden om hier meer inzicht in te geven. Eén kuil kon op basis van slechts 1 scherf in de 15de tot de 17de eeuw gedateerd worden en een andere kuil werd, eveneens op basis van 1 scherf, zeer ruim van de 12de tot de 16de eeuw gedateerd. Plaatselijk kon onder de tuinlaag nog een restant van een A horizont herkend worden, waarvan het niet duidelijk is of het een akkerlaag, tuinlaag of weidegrond betreft. Op basis van de aard van de vulling en de sterke uitloging van deze laag kunnen we veronderstellen dat we hier met een veel oudere, wellicht eerder prestedelijke akkerlaag te maken hebben. Deze A horizont dekt bovendien nog 2 kuiltjes af die eveneens op basis van hun vulling veel ouder lijken te zijn dan de overige sporen. Helaas konden geen dateerbare vondsten gerecupereerd worden om hier duidelijkheid in te brengen.

Op basis van de bureaustudie werden in deze proefput enerzijds sporen van de gevangenis en Pupillenschool en anderzijds oudere, prestedelijke sporen verwacht. Ondanks de relatief hoge verstoringsgraad konden in de proefput inderdaad sporen van zowel de gevangenis/pupillenschool als van prestedelijke oorsprong geregistreerd worden. Het vooronderzoek bevestigt dan ook de bevindingen die in de bureaustudie geformuleerd werden.

3.2.6.5 PROEFPUT 5

Met deze tweede sleuf tussen de Pupillensite en de huizen langs de Kattestraat werd getracht de bewaringsgraad van de achtererven van de huizen langs de Peperstraat in te schatten. Bij eerder onderzoek in de Peperstraat zijn o.m. verschillende pottenbakkersovens uit de 17de tot 19de eeuw aan het licht gekomen. Er kunnen in proefput 5 met andere woorden sporen van pottenbakkersactiviteiten aangetroffen worden. Anderzijds worden op deze locatie ook restanten verwacht van de eerste bouwfases van de Pupillenschool.

Het onderzoek bracht inderdaad enkele muurresten en een kleine beerput aan het licht die wellicht in verband te brengen zijn met de laatste bouwfases van de Pupillenschool. Daaronder werd een complexe stratigrafie aangetroffen van kuilen, uitbraaksporen/puinkuilen en ophogingslagen. Op basis van de zeer beperkte hoeveelheid aardewerk die uit deze sporen kon gerecupereerd worden, lijken deze kuilen en lagen allen in de postmiddeleeuwen te dateren en zijn deze niet in verband te brengen met pottenbakkers. Als oudste spoor in deze proefput werd plaatselijk een oudere A horizont (akker- of tuinlaag of weidegrond) geregistreerd. Het ontbreken van dateerbare vondsten in deze context maakt een datering ervan echter onmogelijk. Toch valt het gezien de beperkte onderzochte oppervlakte niet uit te sluiten dat er elders in de directe omgeving wel nog oudere sporen en/of sporen van pottenbakkers aanwezig zijn.

3.2.6.6 PROEFPUT 6

Proefsleuf 6 is gesitueerd aan zuidelijke zijde van de binnenkoer van de Pupillensite, ter hoogte van de landschapstuin van het Landhuis. Op deze plaats kan namelijk op het Plan de la ville et des faubourgs d’Alost een vijver herkend worden. Het doel van de proefput was middels een vrij lange sleuf dwars op de vijver te trachten het diepste punt en de aanzet ervan te bepalen. Op deze manier kan de impact van de vijver op eventuele onderliggende, oudere sporen ingeschat worden.

Onder de huidige verharding en recente ophoging is nagenoeg over de gehele sleuf nog een akker- of tuinlaag aanwezig. Uit deze tuinlaag konden geen vondsten gerecupereerd worden die een datering mogelijk maakten. De laag wordt echter doorsneden door een viertal kuilen met sterk gelijkende vulling, waarvan er één met zekerheid uit de 14de tot de 16de eeuw dateert. De tuinlaag ligt bovenop een humeuze A horizont zoals in proefputten 3 en 5. Het is niet duidelijk of het om een akkerlaag of weidegrond gaat. Een oudere tuinlaag lijkt in dit geval uitgesloten. In deze laag werden namelijk 2 scherven grofwandig onversierd aardewerk uit de metaaltijden gerecupereerd. En bovendien wordt ze doorsneden door enkele sporen met een Romeinse datering. Deze laag is m.a.w. een stuk ouder dan het Aalsterse stadswefsel.

Onder de sporen die deze A horizont doorsnijden bevinden zich 3 paalsporen uit de Romeinse periode. Eén paalspoor oversnijdt een ander en er is dus sprake van minstens 2 bouwfasen. Twee paalsporen kregen op basis van het gerecupereerde aardewerk een datering die niet fijner kon gesteld worden dan de 1ste tot de 3de eeuw na Christus. Het derde paalspoor leverde geen vondsten op, doch de vorm en de opvulling van het spoor maakten duidelijk dat het ook hier wel degelijk om een paalspoor uit de Romeinse periode gaat. Op basis van de ligging is dit paalspoor wellicht met één van de andere paalsporen in verband te brengen en vormen ze samen een gebouwplattegrond. Het lijkt te gaan om een houtbouwtype met een kruisvormig gespreide palenconfiguratie, waarbij doorgaans enkel de palen die de dakconstructie droegen, zijn bewaard. Het is een eenschepig gebouw met twee traveeën dat onder te brengen is bij het type IIB van De Clercq en wordt gedateerd in de Flavische periode en de 2de eeuw.⁹⁰ Op de binnenplaats van de pupillensite hebben we, uitgaande van de kruisvormige configuratie en na extrapolatie van de 2 ontbrekende paalkuilen, te maken met een gebouw met noordoost-zuidoost oriëntatie en met een breedte van ongeveer 4,5 m en een lengte van ca. 7,5 m.

Naast paalsporen werden voorts nog 6 kuilen geregistreerd, waarvan er één in de 1ste tot 3de eeuw kon gedateerd worden. Uit de overige kuilen konden geen vondsten gerecupereerd. Op basis van de aard van de vulling en hun stratigrafische positie kan echter verondersteld worden dat deze kuilen ook allen in de Romeinse periode te situeren zijn.

Het onderzoek van proefput 6 wees uit dat er geen sprake is van enige impact van een vijver op oudere sporen. De in de bureaustudie vermelde landschapstuin met vijver kon in de proefput dan ook niet archeologisch vastgesteld worden. Wel is duidelijk dat deze zone gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van Romeinse bewoningssporen die bovendien een goede bewaring kennen.

3.2.6.7 PROEFPUT 7

Deze sleuf aan westzijde van de binnenkoer van de Pupillensite is ingepland ter hoogte van de centrale gevangenisblok die wellicht omstreeks 1860 gesloopt is. De sleuf is aan zuidelijke zijde iets langer voorzien om toe te laten ook onbebouwde zones aan te snijden, waar zich opnieuw oudere, prestedelijke sporen zouden kunnen bevinden.

Zoals verwacht zijn er in proefput 7 direct onder de huidige verharding verschillende bakstenen muren en funderingen aangetroffen. Deze lijken minstens in 3 verschillende bouwfasen ingedeeld te kunnen worden. Het is echter niet duidelijk of deze muren allen toe te schrijven zijn aan de civiele of militaire gevangenis, of

---

⁹⁰ De Clercq, 2009, p. 281-283

al dan niet gedeeltelijk aan de latere pupillenschool. Het is evenzeer mogelijk dat de oudste muren toebehoorden aan gebouwen die de strafrechtelijke/militaire invulling van deze plaats voorafgingen.

Tussen de muur- en funderingsresten is verder verdiept tot het niveau waarop ook individuele bodemsporen zichtbaar werden. In het zuidelijke deel van de proefput konden een uitbraakspoor en een restant van een kuil of greppel herkend worden die werden afgedekt door een vermoedelijke tuinlaag uit de 14de tot de eerste helft van de 16de eeuw. In deze tuinlaag werden in een latere fase enkele puinkuiltjes gegraven alsook een greppeltje.

In de ruimte tussen de oudste muren kon eveneens een vermoedelijke tuinlaag herkend worden. Deze kreeg op basis van het gerecupereerde aardewerk een datering in de 2de helft 15de tot eerste helft 16de eeuw. In deze tuinlaag werd een grote vierkante afvalkuil aangetroffen met een zeer grote hoeveelheid vondstmateriaal. Op basis van deze vondsten (die in de toekomst nog verder uitgewerkt zullen worden) wordt de context voorlopig gedateerd in de tweede helft van de 15de tot de eerste helft van de 16de eeuw. Een bijzondere vondst is een gietmal van een medaillon. Daarop is op de voorkant een ezel met maria en kind afgebeeld met de tekst "Ons Vrouw van [...] M". Op de achterkant zijn graanhalmen te zien met daarrond de tekst "Te Liekerk in [Devoes?]". Hiermee lijkt verwezen te worden naar de legende van O.L.Vrouw-ter-Muilen in Liedekerke. Onder de tuinlaag bevindt zich een andere laag, waaruit geen vondsten konden gerecupereerd worden. Mogelijk betreft het een of meerdere oudere tuin- of akkerlagen.

In het noordelijke deel van de proefput werd eveneens een tuinlaag aangetroffen. Hieruit konden slechts 2 scherven gerecupereerd worden en deze leveren een voorlopige datering van deze laag in de 2de helft van de 12de tot de 14de eeuw op. Mogelijk kunnen de tuinlagen aangetroffen in de proefput als dezelfde laag beschouwd worden, doch dit kon niet met zekerheid vastgesteld worden.

Het onderzoek in proefput 7 leverde bebouwingssporen uit verschillende fasen op, alsook sporen van een gebruik van deze zone als achtererf (tuinlagen, afvalkuilen e.d.). Een resultaat dat op basis van de bureaustudie verwacht werd.

3.2.6.8 PROEFPUT 8

In proefsleuf 8, gesitueerd ter hoogte van de grote toegangspoort tot de binnenkoer van de Pupillensite, werden op basis van de bureaustudie zowel sporen van achtererven als van middeleeuwse bebouwing langs de Graanmarkt (vroegere Kapellestraat) verwacht. Het grootste deel van de proefput bleek echter grotendeels verstoord door verschillende, al dan niet nog in gebruik zijnde leidingen en rioleringen. Tussen de verstoringen zijn nog enkele restanten van bakstenen muren en een bakstenen pijler met grondboog zichtbaar. Het grootste deel van de structuren is echter verdwenen. Eén van de muurrestanten bleek onderdeel te zijn van een oude gewelfde riolering en is mogelijk in verband te brengen met de gevangenisgebouwen uit de 19de eeuw.

Enkel in de westelijke hoek was er een klein onverstoord stuk aanwezig. Hier zijn onder de huidige verharding en ophoging twee tuinlagen zichtbaar, die beiden op basis van het gerecupereerde aardewerk in de 15de tot de 16de eeuw dateren. Onder deze tuinlagen konden een greppel, enkele (afval)kuilen en een paalspoor herkend worden. De greppel, het paalspoor en één van de kuilen hebben op basis van hun vulling vermoedelijk een middeleeuwse of oudere datering. De andere kuil bevatte onder andere een grote concentratie slachtafval (hoofdzakelijk kaken van runderen) en dateert uit de tweede helft van de 15de tot de tweede helft van de 16de eeuw. Onder de tuinlagen en de overige sporen is nog een lichtgrijze horizont aanwezig waarvan de interpretatie onduidelijk is. Het kan gaan om een oude A horizont (akkerlaag/weide) of een brede greppel of kuil met een vlakke bodem. Deze laag vormt het oudste spoor in de proefput.

Ondanks de relatief hoge verstoringsgraad konden in proefput 8 wel degelijk sporen van achtererven geregistreerd worden. De beperkte en slecht bewaarde muurresten die werden aangetroffen kunnen mogelijk gelinkt worden aan de middeleeuwse bebouwing langs de Graanmarkt/Kapellestraat.

3.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

3.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN

➤ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Op historisch vlak neemt het projectgebied een interessante plaats in. Het is gelegen binnen de historische kern van Aalst. Bovendien bevindt het projectgebied zich binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en grenst aan de in deze periode tot stand gekomen Grote Markt. De historische bronnen en reeds uitgevoerd archeologisch onderzoek wijzen op de aanwezigheid van bebouwing minstens vanaf de 13de eeuw, waaronder enkele meer prominente bouwwerken zoals het landhuis, het Kapucijnenklooster, het huis van de burggraaf van Aalst en tal van rijke patriciërswohnungen. Archeologisch onderzoek uitgevoerd in de directe omgeving van het gebied wijst daarenboven ook op de mogelijke aanwezigheid van artisanale activiteiten zoals pottenbakken en metaalbewerking.

Het vooronderzoek wees uit dat delen van bovenstaande structuren nog *in situ* aanwezig zijn. Sporen van artisanale activiteiten zoals pottenbakken en metaal bewerking werden niet aangetroffen. Bijkomend bevonden zich in verschillende proefputten oudere sporen van landgebruik en bewoning, onder andere uit de Romeinse periode.

➤ *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Op basis van de bureaustudie en het proefputtenonderzoek kan gesteld worden dat het projectgebied een zeker archeologisch potentieel heeft gelet op de ligging in de historische kern van de Aalst.

Op regionaal niveau kan er meer inzicht bekomen worden in de ontwikkeling van de kleinere stedelijke kernen aan de oostelijke grens van het graafschap Vlaanderen.

3.2.7.2 AFBAKENING VAN DE ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT

Op basis van het proefputtenonderzoek kan geconcludeerd worden dat over het gehele onderzoeksgebied archeologisch erfgoed aanwezig is.

3.2.7.3 AFBAKENING VAN DE ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Met uitzondering van de in de bureaustudie opgelijste gekende bodemverstoringen (kelders en voorgaande opgraving) wordt op het volledige terrein van het projectgebied erfgoed verwacht. Op basis van de projectie van de beschikbare historische kaarten en de resultaten van het proefputtenonderzoek kan de archeologische verwachting opgesplitst worden in drie soorten: gebieden waar bebouwing verwacht wordt, gebieden waar achtererven verwacht worden en onbebouwde gebieden. Aangezien de afbakening van deze gebieden varieert doorheen de tijd, kan er een overlap tussen deze zones optreden.

4 BIBLIOGRAFIE

4.1 LITERATUUR

Bartholomieux B., Taelman E., De Maeyer W., Van Cauwenbergh S., Vanholme N. & Cherretté B. 2015: Aalst Vredeplein – Keizersplein. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse omwalling, *Solva Archeologie rapport 9*.

Bracke M. & Van Hove S. 2014: Archeologische opgraving Aalst Peperstraat (prov. Oost-Vlaanderen), *onuitgegeven rapport*.

Callebaut D. 1983a: De topografische groei van Aalst of hoe een Zelfhof een gebastioneerde stad werd, *Miscellanea Archaeologica in honorem H. Roosens, Archaeologia Belgica 255*, 227-249.

Callebaut D. 1983b: Het Onze-Lieve-Vrouw-Hospitaal te Aalst, *Archaeologica, Conspectus MCMLXXXII 253*, 91-95.

Callebaut D. 1983c: Het Oud-Hospitaal te Aalst (O.VI.), *Archaeologia Mediaevalis 6*, 42.

De Clercq W. 2009: *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanum. Transformaties in de rurale bewoningsstructuur en de materiële cultuur in de landschappen van het noordelijk deel van de civitas Menapiorum (Provincia Gallia-Belgica, ca; 100 v; Chr – 400 n. Chr.)*, Gent, 559 p.

De Groot K., Moens J., Caluwé D., Cooremans B., Deforce K., Eryvynck A., Lentacker A., Rijmenants E., Van Neer W., Vernaeye W. & Zeebroek I. 2004: De Valcke, de Slotete en de Lelye, burgerwoningen op de Grote Markt te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen): onderzoek naar de bewoners, analyse van een vroeg-16de-eeuwse beerputvulling en de evolutie tot stadhuis, *Archeologie in Vlaanderen VIII*, 281-408.

De Groot K. & Moens J. 2009a: Archeologisch onderzoek in de Louis D'Haeseleerstraat te Aalst. Een test voor het ontwikkelingsmodel van de stad (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis 32*, 120-122.

De Groot K., Moens J., Caluwé D., Cooremans B., Deforce K., Eryvynck A., Lentacker A. & Van Neer W. 2009b: Op zoek naar de oudste middeleeuwse bewoning aan de Grote Markt te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen). Het onderzoek van afval- en beerkuilen uit de twaalfde tot de veertiende eeuw, *Relicta 4*, 135-204.

De Groot K. 2010: The contribution of archaeological sources to the research in the formation of towns. The example of Aalst, a border town in the county of Flanders. In: De Groot, K., Tys D & Pieters M. (eds.), *Exchanging Medieval Material Culture. Studies on Archaeology and History presented to Frans Verhaeghe, Relicta Monografieën 4*, 249-266.

De Groot K., Moens J. & Ameels V. 2010: Verzegeld door de eerste stadswal. Merovingische nederzettingssporen onder de speelplaats van het Sint-Jozefscollege te Aalst (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis 33*, 43-47.

D'Herdt D. 2001: *De Kapucijnen in Aalst*, in samenwerking met Dirk Martenscomité, Aalst.

Ghysens J. 1986: *Geschiedenis der straten van Aalst*, Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis, Aalst.

In't ven I., De Clercq W. 2005: *Een lijn door het landschap. Archeologie en het VTN-project 1997-1998*, Brussel: Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed.

Pede R., Clement C. & Cherretté B. 2013a: De Romeinse vindplaats in het Domein Mesen te Lede: een nadere blik op de nederzettingssporen, *Signa 2*, 136-141.

Pede R., Clement C & Cherretté B. 2013b: Romeins te Ronse: een nederzetting en een bijhorende begraafplaats in De Stadstuin, *Signa 2*, 121-131.

Pede R., Klinkenborg S., Guillaume V., Taelman E., Du Rang E. & Cherretté B. 2013: In de schaduw van de vicus: een Romeinse rurale nederzetting langs de Spelaanstraat te Leeuwergam (Zottegem, O.-VI.), *Signa 2*, 132-135.

Sevenant M., Menschaert J., Couvreur M., Ronse A., Antrop M., Geypens M., Hermy M. & De Blust G. 2002: *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

S.n. 1988: *Rijksadministratiecentrum Pupillen Aalst: renovatiewerken 1969-1988*, Regie der Gebouwen, ministerie van openbare werken.

Van Der Vurst P. 2008: Graanmarkt – De pupillen of het Rijksadministratiecentrum: Aalsters erfgoed in gevaar?, *Mededelingen van de Vereniging Voor Aalsters Kultuurschoon*, 35-1, 9-21.

Van Der Vurst P. 2009: De Kapucijner kloostergemeenschap verlaat Aalst. Overzicht periode 1614 tot 2009, *Mededelingen van de Vereniging Voor Aalsters Kultuurschoon*, 36-4, 88-95.

Van Hove S., Bracke M. & De Groote K. 2013: Warm, warmer, heet. De pottenbakkers van Aalst, *Ex Situ* 3, 21-28.

Van Nuffel P. 1914: *Historiek der Oude Straten, Markten, pleinen en gebouwen der stad Aalst met sagen & vertellingen*, Aalst.

4.2 WEBSITES

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/43>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/46>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/75>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/76>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/77>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/212435>

Geraadpleegde krantenartikelen via <http://www.madeinaalst.be/>:

De Voorpost, 04-11-1988, p. 32.

5 BIJLAGEN

5.1 HANDLEIDING BIJ HET RAADPLEGEN VAN DE BIJLAGEN

De bijlagen bij het rapport zijn ingedeeld in een algemene gegevensfiche over het project inclusief trefwoorden, een lijst met overzichtsfoto's, een structuurlijst, een contextlijst, een sporenlijst, een vondstenlijst en een fotolijst op spoorniveau. Tevens wordt een overzicht geboden van uitgevoerd post-excavation onderzoek en mogelijkheden voor verder onderzoek.

Deze lijsten worden aangevuld met de afgeleverde vergunningen voor metaaldetectie en prospectie met ingreep in de bodem enerzijds, en de bijzondere voorwaarden waaraan het onderzoek dient te beantwoorden, opgesteld door de bevoegde overheid - het Agentschap Onroerend Erfgoed - anderzijds.

We geven hierbij enige duiding met betrekking tot de diverse lijsten in deze bijlage.

De lijsten worden automatisch gegenereerd uit de SOLVA-databank. In deze databank worden tijdens de opgraving en de rapportage alle data die tijdens een archeologisch project worden gegenereerd, samengebracht. Het gaat hierbij dus zowel om velddata (foto's, plannen, beschrijvingen, relaties tussen sporen, vondsten, ...) als documenten die tijdens de rapportage worden gegenereerd (aardewerktekeningen, informatie over behandeling van materiaal, het archeologisch rapport, diverse laboanalyses, administratief archief zoals vergunningen, bijzondere voorwaarden, ...). In het kader van de rapportage genereert de databank een reeks lijsten zoals gevraagd in de "Minimumnormen voor archeologische registratie en rapportage" en de "bijzondere voorwaarden" bij het concrete project.

Conform de structuur van de databank (zie hoofdstuk methodologie, verwerking) worden de bijlagen hiërarchisch opgebouwd. Alle velddata worden in de databankstructuur op drie niveaus ingedeeld: spoorniveau, contextniveau en structuurniveau. We verduidelijken met een voorbeeld.

Onder de noemer 'sporen' verstaan we het kleinste niveau van notulering, de kleinste eenheid als het ware: bijvoorbeeld een aflijning in een grondplan of een laag in een kuil bij een coupe-tekening. Dit is het niveau waarop vondsten afzonderlijk worden ingezameld.

Verschillende sporen kunnen toebehoren aan een 'context': zo vormen verschillende lagen in een kuil samen de context 'kuil'.

Op gelijkaardige wijze kunnen verschillende contexten gegroepeerd worden tot een overkoepelende 'structuur': diverse paalkuilen behoren bijvoorbeeld toe aan de structuur 'gebouw'.

In de databank, en dus ook in deze bijlagen, worden de velddata volgens vastgestelde thesauruslijsten toegewezen aan de noemers 'sporen', 'contexten' en 'structuren'. Door archeologische begrippen (gebouw, crematiegraf, grafkuil, laag, ...) via een vastgestelde thesauruslijst aan een specifiek niveau toe te wijzen (spoor, context, structuur), bestaat de garantie dat bij bevraging van de databank naar een bepaald archeologisch begrip, effectief ook alle ingevoerde data in de resultatenlijst voorkomt (anders gezegd, we vermijden daardoor dat 'grafkuil' de ene maal bij 'context', en de andere maal bij 'structuur' wordt ondergebracht).

De lijsten in deze bijlage zijn volgens dezelfde hiërarchie opgebouwd. In de bijlage wordt achtereenvolgens een overzicht gebracht van structuren, contexten en sporen. Op deze wijze kan van 'groot' naar 'klein' afgedaald worden in de informatie. Er wordt bovendien met kruisverwijzingen gewerkt: bij structuren staat vermeld uit welke contexten ze zijn opgebouwd, bij contexten staat vermeld uit welke sporen ze zijn opgebouwd. In omgekeerde richting staat bij de sporenlijsten vermeld tot welke context en structuur een spoor behoort, en bij de contextlijst staat vermeld tot welke structuur een context behoort. De structuurlijst bevat dus een overzicht van gerelateerde contexten. De contextlijst bevat een overzicht van gerelateerde structuren (hoger niveau) en sporen (lager niveau), alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De sporenlijst bevat een overzicht van gerelateerde contexten en structuren, alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De gedetailleerde spoorbeschrijvingen zijn uitsluitend in de sporenlijsten zelf terug te vinden. Op elk niveau tot slot staat een interpretatie en zo mogelijk ook een datering vermeld.

Voor de duidelijkheid geven we mee dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context (en dus structuur), evenmin als elke context aan een structuur kan toegewezen worden.

Wat de wijze van nummering betreft, geldt als algemene regel dat contexten en structuren de naam dragen van het spoornummer dat als eerste aan die 'context' (en eventueel bij uitbreiding 'structuur') wordt toegewezen. In een rapport zijn het doorgaans de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die in de tekst de leidraad vormen.

Tot slot enkele bijzonderheden:

Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau.

In het geval dat het een rapportage van een vooronderzoek betreft, worden sporen in principe niet aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk.

De enige uitzondering op deze regel wordt gemaakt wanneer bij de verwerking van een vooronderzoek reeds duidelijk is dat de sporen gelegen zijn in een zone die niet voor verder onderzoek in aanmerking komt. Dan worden sporen waar mogelijk wel tot contexten gegroepeerd (en worden dus in de databank contexten (en eventueel structuren) aangemaakt). Op deze wijze wordt gegarandeerd dat informatie rond potentiële contexten of structuren niet verloren gaat bij een bevraging van de databank. Een voorbeeld verduidelijkt dit: een geïsoleerde grafkuil, die geen aanleiding geeft tot verder onderzoek, wordt wel als context gedefinieerd in de databank, omdat deze zo ook in de resultatenlijst van een bevraging zal voorkomen. Zoniet zou deze grafkuil voor de databank 'onzichtbaar' worden.

5.2 LIJSTEN

- Gegevensfiche project
- Keywords
- Dagrapporten
- Contextlijst, met vermelding van de gerelateerde structuren en sporen, foto's, plannen, vondsten en stalen
- Spoorlijst, met vermelding van de gerelateerde contexten, structuren, foto's, plannen, vondsten en stalen
- Vondstenlijst
- Potentieel en uitgevoerd onderzoek
- Tekeninglijst
- Overzichtsfoto's
- Fotolijst

5.3 GRONDPLAN